

rijksuniversiteit
groningen

De basis op orde voor meer vertrouwen

Onderzoek naar de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen
en de verandering van deze invloed tussen 2012 en 2022

Persoonlijke gegevens

J.T.I. van der Laan, S4583485

Maand en jaar

29 mei 2023

Master

Sociologie, route: politiek, maatschappij en beleid

Begeleider

Dr. R.C. Smaniotto

Referent

Dr. J.M.E. Huisman

Voorwoord

Afgelopen periode heeft in het teken gestaan van mijn afstudeerstage- en scriptie bij de masteropleiding Sociologie met een specialisatie in politiek, maatschappij en beleid. Met gepaste trots presenteer ik u het eindresultaat: De basis op orde voor meer vertrouwen, onderzoek naar de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen en de verandering van deze invloed tussen 2012 en 2022. Gedurende het afstudeertraject heb ik feedback en begeleiding ontvangen van zowel mijn begeleiders van Rijksuniversiteit Groningen als van mijn vrienden en familie.

Dr. R.C. Smaniotta verdient een speciaal woord van dank. Met mijn brede interesses en vaak veranderende ideeën was het erg prettig dat Rita met enige regelmaat tijd kon vrijmaken om alles uitgebreid te bespreken en te concretiseren. Mijn schrijfstijl is aanzienlijk verbeterd en dit zal ik de rest van mijn loopbaan en carrière kunnen toepassen. Ik wil ook graag dr. J.M.E. Huisman bedanken voor het invullen van de referentenrol. Daarnaast wil ik dr. M.E.M.G. Rol bedanken voor zijn begeleiding bij mijn afstudeerstage bij Planbureau Fryslân.

Ook wil ik mijn familie, vrienden en specifiek mijn partner Dennis bedanken voor hun continue motivatie en steun om deze scriptie tot dit eindresultaat te brengen. Doordat jullie als mijn klankbord hebben opgetreden, wilden meedenken over mijn vragen en naar mijn oneindige verhalen hebben geluisterd en daarover wilden sparren, kon ik weer verder. Mijn dank richting mijn begeleiders, familie en vrienden is groot. Ik wens u allen veel leesplezier.

J.T.I. van der Laan

29 mei 2023

Abstract

In Nederland is een trend gaande waarin burgers zich zorgen maken over financiële zaken zoals inflatie, energierekeningen en overheidstoelagen. Door deze ontwikkelingen komt bestaanszekerheid onder druk te staan. Bestaanszekerheid is zekerheid over de huidige en toekomstige financiële situatie, gebaseerd op inkomen, baanzekerheid en beroepsprestige. Tegelijkertijd is een trend gaande waarin het politieke vertrouwen afneemt. Deze scriptie onderzoekt de relatie tussen deze twee ontwikkelingen.

De verwachting is dat bestaanszekerheid van invloed is op politiek vertrouwen. Politici zijn verantwoordelijk voor het overheidsbeleid en horen voor een goede basis te zorgen. Burgers met een lagere bestaanszekerheid zullen minder tevreden zijn over hun basis, waardoor zij minder vertrouwen in de politiek hebben dan burgers met een betere bestaanszekerheid. Bestaanszekerheid is een breed begrip en heeft betrekking op meerdere dagelijkse aspecten. Bestaanszekerheid is afhankelijk van het inkomen dat iemand maandelijks ontvangt, het beroep dat iemand beoefent en de baanzekerheid.

Naar mate het inkomen van burgers stijgt, neemt de bestaanszekerheid toe. Bij een hoger inkomen blijft er meer geld, over nadat noodzakelijke kosten zoals huur of medicijnen zijn betaald, dan bij burgers met een lagere bestaanszekerheid. Het overgebleven geld kan ingezet worden voor andere activiteiten die de tevredenheid van mensen ten goede komt. Ook beroepsprestige is een onderdeel van bestaanszekerheid. In de afgelopen jaren zijn veel flexibele arbeidscontracten afgesloten waardoor de zekerheid van inkomen en dekking voor onverwachte kosten afneemt. Bij deze contracten is de kans om in een organisatie door te groeien kleiner en zijn er minder mogelijkheden voor ontwikkeling. Ook heeft beroepsprestige te maken met waardering voor het werk en neemt de erkenning voor bepaalde beroepen af. Dit is van invloed op bestaanszekerheid omdat deze burgers een negatieve houding ontwikkelen en het vertrouwen in anderen verliezen. Ook baanzekerheid is belangrijk voor de bestaanszekerheid. Bepaalde beroepsgroepen kennen meer onzekerheid doordat zij gevoelig zijn voor economische recessies of doordat vraag naar producten verandert. Dit kan leiden tot baanonzekerheid, waardoor de bestaanszekerheid afneemt. Dit betekent dat de bestaanszekerheid afneemt. Deze drie factoren zorgen ervoor dat bestaanszekerheid verandert. Om te beoordelen of dit van invloed is op politiek vertrouwen, is de eerste vraag van deze scriptie gericht op de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen.

De tweede verwachting is dat de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen tussen 2012 en 2022 is toegenomen. Dit komt doordat er in deze periode veel overheidsbeleid is geweest, dat voor onrust in de samenleving heeft gezorgd. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de aanpak van de coronapandemie, de toeslagenaffaire, hoge energiekosten en inflatie. Deze voorbeelden hebben met name impact gehad op mensen met een lagere bestaanszekerheid. Door de coronapandemie nam bestaanszekerheid af doordat mensen hun baan en inkomen verloren en door de toeslagenaffaire verloren burgers met een lagere bestaanszekerheid het recht op toeslag en kwamen ze soms onterecht in de schuldsanering terecht. Ook de stijging van huur- en koopwoningen had met name invloed op burgers met een lagere bestaanszekerheid, omdat hierdoor de vrije bestedingsruimte van het

maandelijks inkomen afnam doordat de vaste lasten hoger werden. Burgers met een lagere bestaanszekerheid ervaren dus meer hinder van het beleid waardoor het vertrouwen meer zal afnemen. Hoofdvraag twee gaat over de toegenomen invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in de afgelopen tien jaar.

Om te controleren of bestaanszekerheid daadwerkelijk van invloed is op politiek vertrouwen, zijn andere individuele kenmerken waarvan bekend is dat ze van invloed zijn op politiek vertrouwen meegenomen in het onderzoek. Dit zijn opleidingsniveau, actieve deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond.

De eerste hoofdvraag is onderzocht met data uit 2022. Een World Values Survey-vragenlijst uit 2022 is aan het Nederlandse LISS-panel voorgelegd en uiteindelijk zijn 1111 respondenten geanalyseerd. Hieruit bleek dat mensen met een betere bestaanszekerheid, iets meer vertrouwen in de politiek hebben. Dit kwam met name door baanzekerheid, dat de grootste invloed bleek te hebben. Hieruit blijkt dus dat een betere bestaanszekerheid zorgt voor meer politiek vertrouwen en dat een lagere bestaanszekerheid, politiek vertrouwen in de weg staat waardoor het vertrouwen lager is.

Hoofdvraag twee is onderzocht door een soortgelijke World Values Survey-vragenlijst aan het LISS-panel in 2012 voor te leggen. In 2012 zijn 1072 respondenten geanalyseerd en hieruit bleek dat de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in 2012 en 2022 ongeveer gelijk was. Ook geldt dat zowel in 2012 als in 2022 de invloed van baanzekerheid op politiek vertrouwen het grootst was. Dit betekent dat een hogere baanzekerheid zorgt voor meer politiek vertrouwen. In beide jaren is het gevoel van onrechtmatigheid over baanzekerheid van invloed op politiek vertrouwen.

Dat de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in 2012 en 2022 vergelijkbaar is, is niet conform de verwachtingen voorafgaand aan het onderzoek. Een mogelijke reden is dat in beide jaren het vertrouwen in de politiek laag was. Daarom is het relevant om in een vervolgonderzoek te onderzoeken of de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen anders is in perioden met hoger politiek vertrouwen. Als blijkt dat wanneer er veel vertrouwen in de politiek is, de invloed van bestaanszekerheid kleiner is, dan kan de overheid bestaanszekerheid in perioden van politiek wantrouwen als uitgangspunt nemen om het vertrouwen in de politiek te herstellen. Naast sociaal vertrouwen, kan bestaanszekerheid als voorwaarde dienen om politiek vertrouwen te ontwikkelen.

Inhoud

1. Inleiding	7
1.1 Introductie van politiek vertrouwen en aanleiding van het onderzoek.....	7
1.2 De verwachte invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen.....	10
1.3 Sociologische relevantie.....	12
1.4 Leidende onderzoeksvragen	13
2. Theoretisch kader	14
2.1 Determinanten van politiek vertrouwen	14
2.2 De invloed van sociaal vertrouwen	18
2.3 De invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen	22
2.4 De veranderde invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen.....	25
3. Methodenhoofdstuk	27
3.1 Beschrijving van de data	27
3.2 Operationalisatie.....	28
3.3 Analyseopzet	33
4. Resultaten	35
4.1 Beschrijvende statistieken	35
4.2 Bivariate analyse	37
4.3 Invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in 2022.....	38
4.4 Veranderde invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen tussen 2012 en 2022.....	43
5. Conclusie en discussie	46
Literatuur	51

Bijlagen	60
Bijlage 1: Operationalisatie	60
Bijlage 2: Analyseresultaten 2022 en 2012	94
Bijlage 3: Modelinspectie- en evaluatie 2022 en 2012.....	115

Figuren

Figuur 1: Conceptueel model	14
Figuur 2: Verwachte verandering tussen 2012 en 2022	34
Figuur 3: Controle lineariteit en homoscedasticiteit 2022.....	115
Figuur 4: Controle normale verdeling 2022	116
Figuur 5: Conditionele verdeling van politiek vertrouwen 2022	116
Figuur 6: Leverage 2022	117
Figuur 7: DFBETA 2022.....	118
Figuur 8: DFFIT 2022	118
Figuur 9: Cook's distance 2022	118
Figuur 10: Controle lineariteit en homoscedasticiteit 2012.....	120
Figuur 11: Controle normale verdeling 2012	120
Figuur 12: Conditionele verdeling van politiek vertrouwen 2012	121
Figuur 13: Leverage 2012	122
Figuur 14: DFBETA 2012.....	122
Figuur 15: DFFIT 2012	122
Figuur 16: Cook's distance 2012	122

Tabellen

Tabel 1: Hercodering variabele beroepsprestige	30
Tabel 2: Hercodering variabele opleidingsniveau	31
Tabel 3: Beschrijvende statistieken 2022 en 2012	35
Tabel 4: Correlaties tussen de variabelen in 2022.....	37
Tabel 5: Correlaties tussen de variabelen in 2012.....	37
Tabel 6: Politiek vertrouwen voorspeld door controlevariabelen en bestaanszekerheid in 2022.....	42
Tabel 7: Politiek vertrouwen voorspeld door controlevariabelen en bestaanszekerheid in 2012.....	45
Tabel 8: Invloedrijke respondenten 2022	117
Tabel 9: Invloedrijke respondenten in 2012.....	121

1. Inleiding

In deze scriptie staat politiek vertrouwen centraal. In dit hoofdstuk wordt omschreven wat politiek vertrouwen inhoudt en wat van invloed is op politiek vertrouwen is. In deze scriptie wordt naast de bestaande verklaringen, een nieuwe verklaring onderzocht: de invloed van bestaanszekerheid. In dit hoofdstuk worden de bestaande verklaringen en bestaanszekerheid geïntroduceerd en aan elkaar gekoppeld. Hieruit volgen twee onderzoeksvragen.

1.1 Introductie van politiek vertrouwen en aanleiding van het onderzoek

Politiek vertrouwen is het geloof van burgers in de overheid en in overheidsinstellingen (Schoon & Cheng, 2011): burgers geloven dat de politiek doet wat juist is voor de samenleving en haar burgers en dat politici geen misbruik maken van hun positie (Newton et al., 2018).

In een democratisch land zoals Nederland is het belangrijk dat burgers de overheid en politiek vertrouwen, omdat democratische landen op basis van vertrouwen worden bestuurd (André & Depauw, 2017). Als het vertrouwen hoog is zullen meer mensen stemmen, waardoor de politiek een representatieve vertegenwoordiging van de samenleving is. Een representatieve vertegenwoordiging is van belang omdat de politiek een belangrijk deel van de overheid is. Zij draagt verantwoordelijkheid voor de richting van beleid en stuurt het overheidsapparaat, zoals ministeries, aan.

Als in democratische landen burgers de overheid of politiek niet vertrouwen, is de kans groter dat burgers niet stemmen. Hierdoor gaat hun stem verloren en worden de belangen van deze burgers niet vertegenwoordigd (Kester, 2022). Als weinig burgers stemmen, zijn de stemmende burgers beter vertegenwoordigd waardoor hun stem meer invloed op beleid heeft (Griffin & Newman, 2005).

Vertrouwen in de politiek is dus belangrijk voor het functioneren van de democratie en de samenleving: het zorgt voor een soepele wisselwerking tussen overheid en burgers. Als burger en overheid erop vertrouwen dat de ander de beste bedoelingen heeft en de ander niet benadeelt, dan komt dit de relatie ten goede. Dit kan ervoor zorgen dat welvaart in landen toeneemt, democratie versterkt en compromissen gemakkelijker gesloten worden (Newton et al., 2018). De overheid werkt het beste als de samenleving stabiel is en daarvoor is vertrouwen nodig (Van Geuns, 2022). Dit maakt het een relevant onderwerp voor onderzoek: wat is van invloed op politiek vertrouwen?

Er zijn meerdere verklaringen over hoe mensen (politiek) vertrouwen opdoen en ontwikkelen. Veel van deze verklaringen stellen dat het ontwikkelen van persoonlijk en sociaal vertrouwen de basis is voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen. Persoonlijk vertrouwen is het vertrouwen in mensen die dichtbij staan, zoals gezinsleden of vrienden (Newton & Zmerli, 2011). In deze kringen zijn weinig vertrouwensrisico's omdat men elkaar vaak tegenkomt. Een vertrouwensrisico is de kans dat afspraken en beloftes niet worden nagekomen. In hechte kringen wordt de persoon die het vertrouwen beschadigd aangesproken, waardoor het meestal niet loont om het vertrouwen te beschadigen.

Sociaal vertrouwen omvat zowel persoonlijk vertrouwen, als het vertrouwen in vreemden en onbekenden (Newton & Zmerli, 2011). Hier is het vertrouwensrisico groter; mensen buiten familiale- of vriendenkringen hebben vaak andere eigenschappen, denken anders en sociale controle ontbreekt. Ook is er geen wederkerigheid opgebouwd, waardoor het nooit zeker is dat de ander zijn afspraken of beloftes nakomt. Persoonlijk en sociaal vertrouwen dienen als basis voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen. Politici zijn vaak onbekenden met andere karakteristieken of gedachtegangen. Daarom is het van belang dat mensen leren om onbekenden te vertrouwen.

Onder andere op school of tijdens een studie leren mensen vreemden en onbekenden te vertrouwen en zo zorgt een hoger opleidingsniveau voor meer vertrouwen. Dit komt doordat mensen gedurende hun opleiding anderen leren te vertrouwen (Ferrara & Alesina, 2002). Daarnaast komen mensen met hetzelfde opleidingsniveau vaak in dezelfde sociale groepen terecht. In deze groep zitten mensen met dezelfde uiterlijke of karakteristieke kenmerken waarmee iemand zich kan identificeren (Newton & Zmerli, 2011). Daardoor blijft het onderlinge vertrouwen in de groep hoog en is er geen reden is voor het ontwikkelen van wantrouwen.

Ook actieve deelname in vrijwillige organisaties heeft een positieve invloed op de ontwikkeling van sociaal vertrouwen (Putnam, 2000). Mensen die in vrijwillige organisaties deelnemen, komen met verschillende groepen en achtergronden in aanraking. Door actief samen te werken om gezamenlijke doelen te behalen, leren zij mensen buiten hun reguliere kringen te vertrouwen. Doordat er wordt samengewerkt, hebben mensen niet altijd invloed op de uitkomst. Hierdoor leren mensen vreemden te vertrouwen. Deze vergelijking kan ook met politici gemaakt worden. Burgers vertrouwen politici hun stem toe om doelen of beloftes na te streven. Burgers kennen de politici niet persoonlijk en hebben geen directe invloed op de uiteindelijke keuzes van politici. Hierdoor passen zij het aangeleerde vertrouwen toe op andere onbekende personen.

Ook het hebben van een migratieachtergrond is van invloed op sociaal vertrouwen. Het persoonlijke vertrouwen in mensen uit dezelfde groep is hoog, maar het sociale vertrouwen in mensen buiten deze groep of in onbekenden is laag (Ferrara & Alesina, 2002). Dit komt onder andere door een lange geschiedenis van discriminatie waardoor het sociaal vertrouwen laag is. Ook dit kan gekoppeld worden aan politiek vertrouwen; politici zijn vaak onbekenden met andere karakteristieke kenmerken waardoor het politieke vertrouwen laag is. De veronderstelling in deze scriptie is dat sociaal vertrouwen een voorwaarde is voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen. In Paragraaf 2.2 **De invloed van sociaal vertrouwen** staat de invloed van sociaal vertrouwen op het hebben politiek vertrouwen nader toegelicht.

Naast het ontwikkelde sociale vertrouwen, zijn er andere invloeden die zorgen voor een toe- of afname in politiek vertrouwen. Dit is onder andere de individuele tevredenheid over politieke keuzes. De overheid is verantwoordelijk voor veel verschillende beleidsterreinen- en domeinen en verricht veel taken. Per domein en taak kan het vertrouwen van burgers in de overheid verschillen (Levi & Stoker, 2000). Zo zullen studenten bijvoorbeeld meer verwachtingen hebben van het ministerie van

Onderwijs en uitkeringsgerechtigden van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Dit komt doordat dit hen rechtstreeks beïnvloedt. Een wijziging in een studielening of uitkering, heeft invloed op de financiële ruimte van burgers. Burgers ontwikkelen een positievere houding tegenover de overheid, als beleid positief voor hen uitpakt (Grönlund & Setälä, 2007).

Om het vertrouwen in de politiek hoog te houden, is het van belang dat politici weten wat er in de samenleving speelt. Als burgers het gevoel hebben dat hun mening gehoord wordt en ze op deze manier invloed kunnen uitoefenen, neemt de tevredenheid over het beleid toe en dit heeft een positieve uitwerking op het draagvlak van beleid en het vertrouwen in de politiek (Ulbig, 2008). Recente ontwikkelingen tonen dat tevredenheid over beleid en de mate waarin politici weten wat in de samenleving speelt, niet altijd op orde is. Momenteel hebben burgers weinig vertrouwen in de politiek (Schmeets & Excel, 2022.a; SCP, 2022). Tijdens Prinsjesdag 2022 had nog maar iets meer dan een kwart van de samenleving vertrouwen in de politiek (NOS, 2022).

Het is gebruikelijk dat het vertrouwen in de politiek niet altijd stabiel is. Politiek vertrouwen is gevoelig voor veranderingen in de samenleving en schommelt vaak tussen hoog en laag. Het vertrouwen in staatsinstelling zoals de rechtbank en politie is door hun neutrale en onpartijdige houding vrijwel altijd stabiel en hoog (Newton et al., 2018). Ook nu er in Nederland steeds vaker protesten zijn, blijft het vertrouwen in deze partijen hoog (Schmeets & Exel, 2022.b).

Dit stabiele vertrouwen geldt niet voor het vertrouwen in politiek, dat fluctueert en schommelt. In Nederland zijn de afgelopen jaren verschillende ontwikkelingen geweest waardoor het vertrouwen in de politiek is afgenomen (SCP, 2022). Dit zijn onder andere de ervaren gevolgen van corona, hoge energiekosten en inflatie, kinderopvangtoeslagenaffaire, stikstof en zorgen over het klimaat (Nationale Ombudsman, 2022; de Jong & Bussemaker; 2021.). Deze veranderingen hadden een negatieve invloed op de samenleving en zorgden voor onvrede. Die onvrede uitte zich geregeld in protesten, blokkeren van wegen, demonstraties, of bezetten van vliegvelden. Het zichtbaar tonen van ontevredenheid is van invloed op het vertrouwen dat andere burgers in de politiek hebben (Schmeets & Tummers, 2022). Hierdoor komt het vertrouwen in een neerwaartse spiraal terecht en neemt het vertrouwen verder af.

Een van de redenen voor het afnemen van politiek vertrouwen was de coronapandemie. De besmettingsbeperkende overheidsmaatregelen die = zijn genomen om ziekenhuisopnames te voorkomen, hadden veel impact op de samenleving (Reep & Hupkens, 2021). Studenten konden niet naar hun onderwijslocatie, kinderen niet naar de opvang en veel werkenden konden hun beroep niet uitoefenen. Zelfstandigen hadden inkomensverlies doordat winkels moesten sluiten en werknemers hadden een grotere kans op ontslag. Dit zorgde voor stress, maar de mogelijkheid om te ontspannen in de sportschool of bij een sociale activiteit was niet mogelijk. Deze effecten zijn ontstaan door politieke maatregelen. Daardoor krijgt de politiek de schuld van negatieve gevolgen.

Een tweede reden voor een afname van politiek vertrouwen is de toeslagenaffaire, dat vooral invloed had op burgers met een migratieachtergrond (Valk, 2021). Doordat gedupeerden lange tijd onterecht als fraudeurs werden bestempeld, kwamen zij niet in aanmerking voor toeslagen en moesten

zij eerder ontvangen toeslagen terugbetalen. Hierdoor belandden zij soms in de schuldsanering (Kleinnijenhuis & Verlouw, 2022). Dit had grote gevolgen voor gezinnen en jonge kinderen. Ook deze situatie is ontstaan door het strenge, politieke beleid en daarom kreeg de politiek de schuld voor de ervaren gevolgen.

In januari 2021 is het kabinet vanwege de toeslagenaffaire afgetreden (Rijksoverheid, 2021). Er is veel ontevredenheid over het feit dat de gevallen coalitie na de verkiezingen in dezelfde samenstelling verder is gegaan en een nieuwe coalitie hebben gevormd (Kanne & Driessen, 2021). Dit is het vertrouwen in de politiek niet ten goede gekomen.

Tot slot is een reden voor de afname van politiek vertrouwen de aanpak van de overheid om stikstofuitstoot te verminderen. Alle industriële sectoren moeten stikstofuitstoot verminderen en dit heeft in bepaalde beroepssectoren grote gevolgen. Het overheidsbeleid legt de nadruk met name op de landbouwsector om minder stoffen uitstoten. Hier is geen concrete regel- en wetgeving voor, normen en eisen veranderen vaak en daardoor ontbreekt een duidelijk toekomstperspectief voor de agrarische sector (Remkes, 2022). Hierdoor is de toekomst van deze sector onduidelijk en weten betrokkenen uit de sector niet waar ze aan toe zijn. Veel burgers zien de overheid als schuldige voor de onduidelijk- en onzekerheid. Ook dit is een reden waardoor het vertrouwen in de politiek afneemt.

1.2 De verwachte invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen

Onzekerheid over de toekomst speelt niet alleen in de landbouwsector, maar is een onderwerp dat veel burgers raakt. Zo kunnen burgers zich zorgen maken over hun inkomen en de duurzaamheid ervan, zekerheid van hun baan en of zij met het inkomen alle kosten kunnen betalen. Burgers met een lager inkomen maken zich zorgen over het betalen van de energie- en/of andere rekeningen, nu deze zijn gestegen (Hoebergen et al., 2022). In deze scriptie wordt onderzocht of bestaanszekerheid van invloed is op het politieke vertrouwen van burgers.

Bestaanszekerheid is de zekerheid van voldoende en voorspelbaar inkomen, de zekerheid van werk maar ook de zekerheid van onderdak (VNG & Divosa, 2021). Bestaanszekerheid kan zowel objectief als subjectief zijn. Objectieve bestaanszekerheid heeft betrekking op individuele kenmerken zoals inkomen, baan zekerheid en beroepsprestige (Wroe, 2016). Subjectieve bestaanszekerheid biedt meer inzicht over hoe burgers hun eigen financiële situatie beoordelen. In deze scriptie wordt met bestaanszekerheid de objectieve vorm bedoeld. De reden is dat bij subjectieve bestaanszekerheid ruimte is voor verschillende interpretaties waardoor resultaten vertekend kunnen zijn en dit het lastiger maakt om bestaanszekerheid van individuen te vergelijken. Bij objectieve bestaanszekerheid is de kans op vrije interpretatie kleiner en doordat het concreet is, zoals het letterlijke inkomen of het beroep, kunnen vergelijkingen tussen groepen gemakkelijker gemaakt worden.

Bestaanszekerheid hoort een goede basis te zijn. Het zorgen voor een goede basis is een kerntaak van de politiek en ligt vastgelegd in de Grondwet (art. 20, lid 1 Grondwet). Als de politiek geen zorg draagt voor de bestaanszekerheid van haar burgers, hebben zij weinig redenen om de

overheid te vertrouwen. Het is aan de politiek om beleid te maken waardoor burgers een goede bestaanszekerheid hebben. Veel burgers zien de hoge energiekosten in combinatie met inflatie, de toeslagenaffaire en de onzekerheid van boeren als gevolgen van politiek beleid. De gevolgen van het beleid hebben een negatieve uitwerking op de bestaanszekerheid, terwijl de overheid juist hoort te zorgen voor een goede basis en zekerheid. Dit maakt het relevant om de relatie te onderzoeken.

Bestaanszekerheid bestaat onder andere uit inkomen en baanzekerheid. Zekerheid kan omslaan naar onzekerheid door een instabiel of onzeker inkomen, vrees over baanverlies of het verdwijnen van beroepssectoren. Het heeft invloed op de financiële zekerheid van iemand nu, en in de toekomst. Bestaanszekerheid komt onder druk te staan als iemand noodzakelijke kosten, zoals onderdak of eten niet meer kan betalen. Het gaat ook over of mensen, nu en in de toekomst, om kunnen gaan met financiële tegenslagen. Zorgen over financiële middelen en een toekomstbestendige baan zijn onderwerpen die voor iemand op korte termijn soms heftige gevolgen hebben. Zonder financiële middelen kunnen rekeningen, voedsel of medicatie niet meer betaald worden. Kortom: het draait om een goede bestaanszekerheidsbasis. Maar die basis lijkt steeds meer onder druk te staan.

Samenlevingen worden vaak ingedeeld op basis van inkomen. Voorheen liep deze verdeling vaak van een hoog naar laag inkomen, maar in de afgelopen jaren is daar een nieuwe laag aan toegevoegd: het precariaat. Dit is een laag met werkenden, die kunnen rondkomen maar voor de rest niet veel te besteden heeft. Deze groep bestaat uit zowel jongeren, ouderen, lager- en hoger opgeleiden met een lagere bestaanszekerheid. Dit komt doordat zij hard werken voor een relatief laag inkomen, in dienst zijn met flexibele en onzekere contracten en weinig tot geen waardering voor hun werk krijgen (Standing, 2014). Voorheen zorgde een hogere opleiding voor een beter inkomen en meer zekerheid, en een leven werken voor een goed pensioen. Nu blijkt dat zowel hoger opgeleiden als gepensioneerden onderdeel van het precariaat zijn, lijkt een opleiding geen basis meer te zijn voor een goedbetaalde baan en een leven lang werken, geen garantie voor een goed pensioen (Putters, 2019).

Het precariaat is een samenstelling van diverse lagen, met als gezamenlijke factor dat burgers zich zorgen maken. De bestaanszekerheid lijkt bij meerdere lagen in de samenleving te veranderen. De bestaanszekerheid van deze burgers staat onder druk, ze krijgen geen erkenning en voelen zich niet gerepresenteerd en begrepen door de politiek (Standing, 2014). Door de onzekerheid kampen zij met stress en deze stress van invloed is op het vertrouwen dat zij hebben en op hun werkzaamheden (Rohde et al., 2017). Daarnaast daalt de koopkracht harder, doordat zij relatief weinig verdienen en daardoor minder vrije bestedingsruimte hebben. Hierdoor kan het gevoel ontstaan dat zij alleen maar werken voor hun noodzakelijke kosten. Dit kan van invloed zijn op politiek vertrouwen.

Het is dus relevant om te onderzoeken of de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen is veranderd, in vergelijking met tien jaar geleden. Als ervan uit wordt gegaan dat bestaanszekerheid van invloed is op politiek vertrouwen, zal het vertrouwen in de politiek zijn afgenomen. Dit komt doordat de bestaanszekerheid van burgers is veranderd.

Daarnaast zijn er andere ontwikkelingen geweest waardoor het algemene vertrouwen in de politiek afgenomen is. Dit komt onder andere doordat veel mensen de gevolgen van koopkracht, krapte op de woningmarkt en inflatie ervaren (Klapwijk & Kester, 2023). Daarnaast hebben burgers een mening gevormd over de bewegingsvrijheid tijdens corona, boerenprotesten en afhandeling van gasboringen in Groningen. In deze scriptie wordt onderzocht of de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in de afgelopen tien jaar veranderd is. Deze scriptie richt zich allereerst op of bestaanszekerheid van invloed is op politiek vertrouwen en vervolgens op de veranderde invloed bestaanszekerheid op politiek vertrouwen.

1.3 Sociologische relevantie

De sociologische relevantie van deze scriptie zit in de verbinding van twee belangrijke sociologische concepten: bestaanszekerheid en politiek vertrouwen. Dit onderzoek is relevant omdat bij een steeds grotere groep mensen in de samenleving de bestaanszekerheid afneemt. Ruim één vijfde van de samenleving maakt kans om in een bestaansonzekere situatie terecht te komen (Franken et al., 2022). Een gevolg hiervan is dat burgers achtergesteld raken en armoede toeneemt, ondanks dat mensen hard werken. Hierdoor neemt ongelijkheid in de samenleving toe. Dit maakt het van belang om onderzoek te doen naar bestaanszekerheid en de invloed daarvan op politiek vertrouwen.

Daarnaast nemen verschillen tussen burgers met een hogere en lagere bestaanszekerheid toe. Burgers met een hogere bestaanszekerheid zijn minder afhankelijk van financiële overheidssteun van en zullen het vertrouwen in de politiek minder snel verliezen. Daarom is het relevant om te onderzoeken of burgers met een hogere bestaanszekerheid meer vertrouwen hebben in de politiek dan burgers met een lagere bestaanszekerheid.

Om een democratie in stand te houden, is het van belang dat zoveel mogelijk burgers stemmen. Vaak zijn mensen met weinig vertrouwen in de politiek, juist burgers die gedeeltelijk financieel afhankelijk zijn van de overheid. Het vertrouwen in de politiek is van belang omdat beleid dan vaker op draagvlak kan rekenen. Doordat burgers met een lagere bestaanszekerheid niet altijd stemmen, worden hun belangen niet vertegenwoordigd. Dit maakt de positie van burgers met een lagere bestaanszekerheid in de maatschappij niet beter, omdat hun belangen niet vertegenwoordigd worden. Hierdoor zullen zij zich vaker uitspreken tegen beleid, omdat dit voor hen niet gewenst is. Zo komt politiek vertrouwen in een neerwaartse spiraal. Dat maakt het relevant om te onderzoeken of een lage bestaanszekerheid zorgt voor minder politiek vertrouwen.

Daarnaast is het aan de politiek om te anticiperen op hetgeen dat in de samenleving speelt. Momenteel zijn dat zorgen over hoge energiekosten, betaalbare woningen en voldoende financiële middelen om boodschappen te kunnen betalen. In de afgelopen tien jaar zijn boodschappen met ruim achttien procent gestegen, waardoor dit een grotere kostenpost is geworden (CBS, 2021.b). Burgers met een lage bestaanszekerheid zullen hierdoor naar de overheid kijken voor een oplossing. Daarom is

het relevant om te onderzoeken of de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen groter is geworden, aangezien het aan de politiek is om voor een goede basis te zorgen.

Hier speelt ook politieke tevredenheid een rol. Als er geen oplossingen zijn of resultaten niet gewenst, dan is dit van invloed op het vertrouwen dat burgers in de politiek hebben. Hierdoor zal het vertrouwen afnemen. Daarom is het relevant om te onderzoeken of de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in de afgelopen tien jaar verder is toegenomen.

Het is belangrijk dat burgers een goede bestaanszekerheid hebben. Inkomen, baan zekerheid en beroepsprestige verdelen een samenleving op basis van mensen die het beter en minder goed hebben, waardoor ongelijkheid toeneemt. Deze toenemende ongelijkheid komt door hoge prijzen, inflatie en dalende koopkracht. Dit kan van invloed zijn op het vertrouwen dat burgers in de politiek hebben. Daarom is het relevant om te onderzoeken of bestaanszekerheid van invloed is op politiek vertrouwen en of het vertrouwen in de politiek toeneemt, als iemand een betere bestaanszekerheid heeft.

Dit onderzoek draagt bij aan sociologische en wetenschappelijke kennis door verklaringen over het ontwikkelen van vertrouwen te koppelen aan bestaanszekerheid. Sociaal vertrouwen is een basis voor het ontwikkelen van vertrouwen in vreemden. Door opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond te koppelen aan bestaanszekerheid, wordt bestaande kennis over het opdoen van politiek vertrouwen uitgebreid.

1.4 Leidende onderzoeksvragen

In deze scriptie wordt onderzocht of bestaanszekerheid van invloed is op politiek vertrouwen. Sociaal vertrouwen is een basis voor het opdoen van politiek vertrouwen. Om valide conclusies over de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen te trekken, worden bestaande verklaringen over het ontwikkelen van sociaal vertrouwen meegenomen. Door deze drie verklaringen in het onderzoek mee te nemen, kan de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen niet onopgemerkt vertekend worden door sociaal vertrouwen.

Ook wordt onderzocht of de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in de afgelopen tien jaar is veranderd. Dit komt voort uit het feit dat over het vertrouwen in de politiek momenteel laag is en meer mensen met een lagere bestaanszekerheid te hebben. Met name bij mensen met een lagere bestaanszekerheid zal het vertrouwen in de politiek verder zijn afgenomen. Hierin speelt ongelijkheid tussen burgers met een hogere en lagere bestaanszekerheid een rol, omdat de kloof groter lijkt te worden. Met name de mensen met een lage bestaanszekerheid ervaren de meeste gevolgen van veranderingen zoals de hoge energierekeningen, inflatie en niet-meestijgende lonen. Daardoor zal een lage bestaanszekerheid voor minder politiek vertrouwen zorgen. Om dit te onderzoeken, zijn er twee leidende onderzoeksvragen:

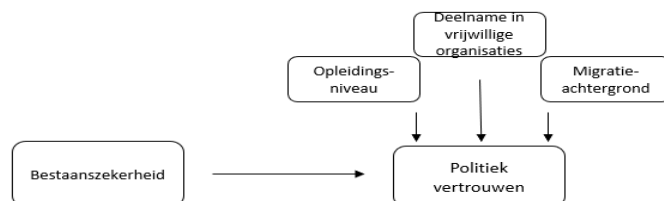
- Is bestaanszekerheid van invloed op politiek vertrouwen, ook als er gecontroleerd wordt voor opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond?

- Is de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in de afgelopen tien jaar veranderd?

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden verklaringen over hoe (politiek) vertrouwen tot stand komt verder uitgewerkt. Hier wordt ook de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen besproken. Daarbij is aandacht besteed aan verandering van de invloed tussen 2022 en 2012. Naar aanleiding van bestaande verklaringen en de invloed van bestaanszekerheid, zijn twee hypothesen geformuleerd.

Om te onderzoeken of bestaanszekerheid van invloed is op politiek vertrouwen en of deze invloed in de afgelopen tien jaar is veranderd, is in 2022 en in 2012 hetzelfde onderzoekmodel (Figuur 1) onderzocht. Nadat beide onderzoeken zijn uitgevoerd worden de resultaten met elkaar vergeleken.

Figuur 1: Conceptueel model

2.1 Determinanten van politiek vertrouwen

In dit onderzoek staat politiek vertrouwen centraal. In deze paragraaf staat een literatuuroverzicht van determinanten en invloedfactoren, die aansluiten bij de afbakening van politiek vertrouwen zoals in de inleiding is geschetst. De eerste drie determinanten hebben betrekking op individuele kenmerken zoals de houding tegenover de politiek, tevredenheid met beleid en sociaal-demografische omstandigheden. Daarna worden een aantal macro-verklaringen besproken, die betrekking hebben op gedrag van politici, crises en mediabeeldvorming.

Houding tegenover de politiek

De eerste determinant van politiek vertrouwen is de individuele houding van burgers tegenover de politiek. Hier speelt politieke interesse een grote rol, dat zowel voor een toe- of afname van politiek vertrouwen kan zorgen. Aan de ene kant zullen burgers die de politiek nauwlettend volgen, meer kennis hebben over beloftes, toezeggingen en oorspronkelijke standpunten. Als gevolg zullen zij sneller politiek wantrouwen ontwikkelen, omdat zij weten welke politici hun beloften niet nakomen. Deze politici worden als onderdeel van het “systeem” beschouwd (Catterberg & Moreno, 2005).

Aan de andere kant zullen burgers met interesse in de politiek, zichzelf actief voor de politiek willen inzetten. Dit houdt in dat zij meer betrokken zijn bij de politiek en opmerken dat ze intern invloed kunnen uitoefenen op bijvoorbeeld partijkeuzes. Hierdoor zullen burgers met meer politieke interesse actief worden en blijven en daardoor meer politiek vertrouwen ontwikkelen.

Tevredenheid met beleid

De tweede determinant van politiek vertrouwen is de individuele tevredenheid van burgers over beleid en overheidsprestaties (Citrin & Stoker, 2018). Burgers beoordelen of de kwaliteit en uitvoering van

het beleid past bij hun individuele wensen en belangen (Levi & Stoker, 2000). Tevredenheid over het beleid zorgt voor een impuls in politiek vertrouwen terwijl ontevredenheid juist tot een afname in politiek vertrouwen leidt.

Wanneer burgers het gevoel hebben dat beleid niet de beste keuze is, zullen ze ontevreden over het beleid zijn. Slecht beleid in de ogen van burgers kan opgevat worden als onvoldoende presteren, wat een negatieve invloed heeft op politiek vertrouwen. Als blijkt dat veel burgers het oneens zijn met beleid en het beleid op basis hiervan wordt aangepast, kan dit juist voor een impuls in politiek vertrouwen zorgen omdat er dus naar burgers wordt geluisterd.

Burgers zijn tevreden over het beleid als het aansluit bij de individuele wensen en belangen. Burgers die tevreden zijn over beleidsdoelen, zullen ook het beleid om deze doelen te behalen steunen. Vaak staat een deel van de samenleving achter gestelde doelen, waardoor hun belangen zijn vertegenwoordigd. Deze burgers hebben meer politiek vertrouwen omdat prestaties als positief worden beoordeeld doordat overeenkomende doelen worden meegenomen in het beleid (Hetherington, 1998).

Sociaal-demografische factoren

De derde determinant omvat sociaal-demografische omstandigheden. Burgers beoordelen de betrouwbaarheid van politici op basis van de kansen en mogelijkheden die zij hebben om zichzelf te ontwikkelen. Burgers in betere leefomgevingen hebben meer kans op een opleiding en verbetering van inkomen, waardoor zij meer kansen in het leven hebben. Daardoor hebben zij een positievere houding tegenover overheidsinstellingen en instituties ten opzichte van burgers die deze kansen niet hebben (Schoon & Cheng, 2011).

Kansen hebben betrekking op de sociaal-demografische omstandigheden, waarin achtergrond en leefsituatie een grote rol spelen. Als burgers in een omgeving met een achterstand opgroeien, is de kans groot dat zij hier niet uit komen. Dit is van invloed op de ontwikkelkansen van jonge kinderen en hun toekomstige opleidingsniveau (Zumbuehl & Dillingh, 2020). De kans is groot dat dit hun verdere leven beïnvloedt omdat zij minder studiemogelijkheden hebben en daardoor ook minder kansen op de arbeidsmarkt. Doordat zij geen uitzicht hebben op mogelijkheden hebben om hun leven te verbeteren, verandert hun leven niet ten goede. Burgers met een achterstand hebben minder kansen dan andere burgers, terwijl politici voor gelijkheid horen te zorgen. Door het gebrek aan gelijke kansen, zullen burgers met een achterstand minder vertrouwen in de politiek ontwikkelen.

Ook is het inkomen van burgers van invloed op politiek vertrouwen (Catterberg & Moreno, 2005). Mensen met een hoger inkomen hebben meer autonomie over wat ze kopen, minder zorgen over uitgaven en kunnen geluksverhogende activiteiten zoals vakanties of uitstapjes betalen. Wanneer iemand zich eerst meer kon veroorloven, maar op een gegeven moment met minder inkomen moet rondkomen, kan dit van invloed zijn op politiek vertrouwen. Dit komt doordat bestaanszekerheid in de vorm van financiële tevredenheid en welzijn afneemt en dit zorgt voor minder vertrouwen (Catterberg & Moreno, 2005). De invloed van inkomen staat verder toegelicht in Paragraaf 2.3.

Deze sociaal-demografische factoren hangen samen met bestaanszekerheid. Bestaanszekerheid bestaat niet alleen uit het inkomen dat burgers ontvangen, maar heeft betrekking op de duurzaamheid hiervan. Een duurzaam inkomen betekent dat het inkomen stabiel en toekomstbestendig is. In Paragraaf 2.3 **De invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen** staat dit uitgebreid toegelicht.

Gedrag van politici

De vierde determinant van politiek vertrouwen is het gedrag dat politici zelf vertonen. Dit hangt samen met de betrouwbaarheid van politici (Levi & Stoker, 2000). Voorafgaand aan verkiezingen maken veel politieke leiders verkiezingsbeloftes over lagere belastingen, betere voorzieningen en toenemende koopkracht. Na verkiezingen blijkt vaak dat beloften niet waargemaakt worden omdat compromissen met andere partijen worden gesloten om een coalitie te vormen. Hier worden partijprincipes soms opzij gezet. Hierdoor raken burgers teleurgesteld in het gedrag van politici, wat resulteert in een afname van politiek vertrouwen.

Daarnaast heeft het gedrag van politici te maken met de mate waarin ze met gemaakte fouten weggelopen. In Nederland is een ontwikkeling gaande waarin veel politieke fouten gemaakt worden, zoals de toeslagenaffaire en de afhandeling van de aardbevingenschade in Groningen. Dit worden politieke schandalen genoemd. Om het vertrouwen in de politiek hoog te houden, is het van belang dat er niet te veel politieke schandalen zijn (Bowler & Karp, 2004). Het is belangrijk dat aan fouten consequenties verbonden zitten. Wanneer politici veel fouten maken en hiermee weggelopen, verdwijnt de politieke voorbeeldfunctie en neemt het vertrouwen af.

Het gedrag van politici om betrouwbaar over te komen heeft te maken met verschillende karaktereigenschappen. Dit gaat enerzijds over het verantwoordelijkheidsgevoel en anderzijds over competent, eerlijk en efficiënt zijn. Verantwoordelijkheidsgevoel wordt uitgedragen door daadkracht te tonen en door in het algemeen belang te handelen, in plaats van in het eigen belang. Een daadkrachtig bestuur dat oplossingsgericht te werk gaat om problemen op te lossen, zorgt voor een toename in politiek vertrouwen, al is dit vaak tijdelijk (Schmeets & Exel, 2022.b). Een gebrek aan daadkracht om problemen actief op te lossen zorgt juist voor een afname van politiek vertrouwen (Van der Meer & Dekker, 2013). Daadkracht wordt vaak in crisissituaties getoond, waardoor de positieve invloed op politiek vertrouwen vaak tijdelijk is. Daarnaast is het risico dat als burgers politici onverantwoordelijk vinden, het vertrouwen in de politiek afneemt. Wanneer er veel politici als onverantwoordelijk worden beoordeeld, is er een kans dat burgers de hele politiek gaan wantrouwen (Citrin & Stoker, 2018).

Daarom zijn andere karaktereigenschappen, zoals competent, eerlijk en efficiënt zijn van belang om het vertrouwen in de politiek te verhogen (Levi & Stoker, 2000). Eerlijke politici zijn transparant over gemaakte keuzes en kunnen gemaakte keuzes verklaren en toelichten. Competente politici hebben kennis van zaken waardoor zij weloverwogen beslissingen nemen. Hierdoor neemt de effectiviteit toe, omdat zij over benodigde kennis beschikken en niet alles hoeven uit te zoeken. Als

burgers het gevoel hebben dat politici deze karaktereigenschappen hebben, zullen ze politici bekwaam vinden en dat is positief voor het vertrouwen. Daartegenover staat dat wanneer burgers, politici als onbekwaam beoordelen dit meegewogen wordt in een rationele keuze om politici niet te vertrouwen (Schoon & Cheng, 2011). Wanneer veel politici als onbekwaam worden beoordeeld, neemt het vertrouwen verder af en als politici onbetrouwbaar overkomen, zijn burgers wellicht geneigd om de hele politiek te wantrouwen (Citrin & Stoker, 2018).

Een recent voorbeeld van de invloed van betrouwbaar overkomend gedrag, is door de verkiezingswinst van de BoerBurgerBeweging (BBB) bij de Provinciale Statenverkiezingen in 2023. De landelijke leidster van deze partij wordt vaak omschreven als iemand die weet wat er in de samenleving speelt, ‘zich gewoon gedraagt’ en zich niet verheven voelt (de Jong & Noordzij, 2023). De politica speelt in op hetgeen dat in de samenleving leeft en spreekt de taal van de burger, waardoor zij betrouwbaar en competent overkomt en burgers vertrouwen dat de BBB doet wat de samenleving wil. Dit zorgt voor een toename in vertrouwen in deze politieke partij. Een risico is dat wanneer de BBB haar beloftes niet waarmaakt, de burger het vertrouwen in de politiek volledig verliest.

Invloed van een crisis

De vijfde determinant van politiek vertrouwen zijn crises. Gedurende een crisis worden besluiten snel en genomen om situaties op te lossen. Tijdens de coronapandemie bleek dat de onverwachte crisis zorgde voor een impuls in politiek vertrouwen (de Klerk et al., 2021). Tijdens de eerste lockdowns was het vertrouwen in de politieke leiders en ministers hoog en vertrouwden burgers erop dat de overheid hen erdoorheen zou slepen. Hier nam het vertrouwen in de politiek toe.

De positieve invloed kan uiteindelijk een negatief worden. Gedurende covidpandemie nam het hoge vertrouwen steeds verder af, onder andere doordat eerder beleid een negatief effect had op de aanpak van de crisis. Het tekort aan ziekenhuisbedden, zorgpersoneel en de vrijheidsbeperkende maatregelen werden de overheid aangerekend. Uiteindelijk zorgde corona voor een zeer negatieve tendens in Nederland en heeft een deel van de samenleving hier hun vertrouwen verloren.

Verder neemt politiek vertrouwen af, vlak voor of tijdens een economische recessie (Van der Meer, 2017). De politiek wordt vaak aangekeken op het feit dat een land door economisch beleid in een recessie is beland. Als politici erin slagen om de economie te herstellen, neemt het vertrouwen in de politiek vaak weer toe naar het niveau van voor de crisis (Hooghe & Okolijk, 2020).

Daarnaast neemt vertrouwen toe door crisis in het buitenland (Citrin & Stoker, 2018). Doordat de aandacht van eigen binnenlandse problemen wordt afgeleid door ontwikkelingen in het buitenland, ligt de nadruk minder op problemen in het binnenland. Zo kunnen crises voor een tijdelijke impuls of afname van politiek vertrouwen zorgen.

Beeldvorming door de media

Tot slot heeft de beeldvorming van media invloed op politiek vertrouwen. Naast objectieve

nieuwsvoorziening is een doel van media om zoveel mogelijk ‘clicks’ te krijgen. Dit krijgen zij door pakkende titels te plaatsen met daarin polariserende schijntegenstellingen (Citrin & Stoker, 218). Deze berichten worden ook op sociale media gedeeld en hier kunnen mensen vervolgens online op reageren. Dat iedereen zijn of haar mening op het internet kan plaatsen, duidt op persvrijheid en dat is belangrijk. Echter, het gevolg hiervan is dat mensen continu met de gedachten van anderen worden geconfronteerd. Als mensen in deze online negatieve bubbel komen, zorgt het algoritme alleen maar voor meer negatieve berichtgeving. Zo dragen sociale media bij aan toenemend cynisme richting de politiek (Aarts & Semetko, 2003). Dit heeft een negatieve invloed op politiek vertrouwen.

Conclusie

Uit de literatuur blijkt dat veel invloedfactoren betrekking hebben op individuele politici, in plaats van overheidsorganisaties- of instellingen (Citrin & Stoker, 2018). In dit onderzoek wordt onder politiek vertrouwen, het vertrouwen in kabinet, het parlement en politieke partijen bedoeld. Deze drie concepten bestaan allemaal uit individuele personen die zich inzetten voor het algemeen belang en dit sluit aan bij de literatuur, waaruit blijkt dat burgers de politiek beoordeeld op gedrag en kwaliteiten. Dit maakt onderzoek naar vertrouwen in leden van het kabinet, parlement en politieke partijen relevanter dan het vertrouwen in overheidsinstellingen. Politiek vertrouwen verwijst in deze scriptie naar het vertrouwen dat burgers hebben in het kabinet, parlement en politieke partijen.

2.2 De invloed van sociaal vertrouwen

Naast de net besproken invloedfactoren van politiek vertrouwen, zijn persoonlijke eigenschappen van belang om politiek vertrouwen te ontwikkelen. Politiek vertrouwen komt voort uit sociaal vertrouwen. Dit sociale vertrouwen ontwikkelen burgers door deel te nemen in vrijwillige organisaties, tijdens een opleiding en is afhankelijk van het wel of niet hebben van een migratieachtergrond. Het is van belang om rekening te houden met de factoren die voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen zorgen. De drie verklaringen worden in deze paragraaf toegelicht.

Het ontwikkelen van vertrouwen

Vertrouwen bestaat uit drie categorieën: persoonlijk, sociaal en politiek en deze categorieën hangen met elkaar samen (Newton & Zmerli, 2011). Persoonlijk vertrouwen is de smalste vorm. Dit ontwikkelt zich in kleine groepen met mensen waarmee iemand overeenkomsten heeft en waarmee iemand zich kan identificeren (Newton & Zmerli, 2011). Het gaat om mensen die dichtbij staan, zoals het gezin, familie of vrienden. Door dit nauwe contact wordt kennis opgebouwd over op wie iemand wel en niet kan bouwen en later vertrouwen. Er zitten weinig risico's verbonden aan vertrouwen in persoonlijke kringen: doordat deze personen vaak op meerdere momenten met elkaar in aanraking komen, is het risico om iemand te laten vallen vaak met grotere gevolgen voor de persoon zelf. Daardoor is het vertrouwen binnen persoonlijke kringen hoger.

Het persoonlijke vertrouwen legt de basis voor sociaal vertrouwen: dit is vertrouwen in vreemden en onbekenden (Newton & Zmerli, 2011). Mensen buiten de familiale- of vriendenkring zijn vaak andere types, denken anders en zijn qua uiterlijk of karaktereigenschappen niet hetzelfde. Het risico om iemand te vertrouwen buiten de persoonlijke kring is groter (Newton et. al., 2018). Het is nooit zeker of iemand anders zijn afspraken nakomt. Die risico's moet iemand leren in te schatten.

Sociaal vertrouwen is de basis voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen. Sociaal vertrouwen zorgt ervoor dat mensen vreemden en onbekenden leren te vertrouwen (Newton & Zmerli, 2011). Dit is van belang bij het vertrouwen van politici, omdat politici voor veel mensen onbekenden zijn zonder persoonlijke overeenkomsten. Toch moeten mensen politici vertrouwen om het land te besturen en belangen te vertegenwoordigen. Het is dus belangrijk om sociaal vertrouwen te ontwikkelen, omdat dit de basis voor politiek vertrouwen is. Er zijn meerdere manieren om sociaal vertrouwen aan te leren. Dit kan zich ontwikkelen gedurende een opleiding, door actief deel te nemen in vrijwillige organisaties en ook het hebben van een migratieachtergrond is van invloed op het ontwikkelen van vertrouwen.

Vertrouwen ontwikkelen gedurende een opleiding

Het opleidingsniveau dat iemand heeft, is van invloed op het vertrouwen dat iemand ontwikkelt. Hoe hoger de afgeronde opleiding, hoe hoger het vertrouwen. Dit komt doordat sociaal vertrouwen op instellingen zoals scholen en later tijdens vervolgstudies wordt aangeleerd (Ferrara & Alesina, 2002). Tijdens een opleiding komen mensen in aanraking met mensen buiten hun reguliere kringen met andere achtergronden. Door dit contact ontwikkelen zij sociaal vertrouwen en ontwikkelen zij nieuwe kennis over wie wel en niet te vertrouwen is. Deze opgedane kennis kunnen zij vervolgens toepassen op politici. Als politici bijvoorbeeld eigenschappen hebben waar iemand positieve ervaringen mee heeft, dan passen zij dit toe in de keuze om politici wel of niet te vertrouwen. Als de ervaringen positief zijn, dan kan het sociaal vertrouwen ervoor zorgen dat het politieke vertrouwen toeneemt.

Mensen met hetzelfde opleidingsniveau komen vaak in dezelfde sociale netwerken terecht, waardoor deze kringen voornamelijk blijven bestaan uit lager, middelbaar of hoger opgeleiden (Zmerli & Newton, 2011). In netwerken met veel hoger opgeleiden ontstaat een zelfversterkend effect: in deze groep is het sociaal vertrouwen hoog door opgedane kennis, en omdat het mensen met dezelfde karaktereigenschappen zijn, blijft het vertrouwen onderling in elkaar hoog. Hierdoor blijft het sociaal vertrouwen hoog en dit heeft invloed op politiek vertrouwen.

Deze invloed ontstaat doordat politici vaak in het bezit zijn van een HBO- of WO-diploma (Schakel, 2020). Mensen met soortgelijke opleidingsniveau begrijpen elkaar vaak beter, dan dat zij mensen met een hoger of lager opleidingsniveau begrijpen. Daardoor zijn er overeenkomsten tussen mensen uit hoger opgeleide netwerken en politici. Doordat zij dezelfde opleidingsniveaus hebben en elkaar daardoor beter begrijpen, ontwikkelt het sociaal vertrouwen zich naar politiek vertrouwen.

Dat betekent dat er een kloof kan ontstaan tussen hoger opgeleide politici en mensen met een lager opleidingsniveau. Om sociaal vertrouwen te extrapoleren naar politiek vertrouwen, is er kennis nodig over wie wel en niet te vertrouwen zijn en ook identificatiemogelijkheden van belang. Er zijn voor mensen met een middelbaar- of lager opleidingsniveau minder identificatiemogelijkheden, omdat politici vaak hoogopgeleid zijn (Schakel, 2020). Hierdoor is de kans groot dat deze groep zich niet gerepresenteerd voelt. Dit is van invloed op het vertrouwen dat mensen hebben in de politiek.

Tot slot zorgt een hoger opleidingsniveau vaak voor meer interesse in de politiek, waardoor de kans groter is dat mensen zelf politiek actief worden (CBS, 2017). Sociaal vertrouwen ontwikkelt zich door samen te werken om doelen te bereiken en gedurende opleidingen moet vaak samengewerkt worden om tot bepaalde resultaten te komen (Newton et al., 2018). Daardoor leren mensen dat er onderhandeld en samengewerkt moet worden om tot een gewenste uitkomst te komen. Zij kunnen deze kennis makkelijker toepassen en herkennen. Hierdoor gaan hoger opgeleiden vaker voor de overheid werken en daardoor sluit beleid niet altijd aan bij de voorkeuren van mensen met een middelbaar- of lager opleidingsniveau (Schakel, 2020).

Samenvattend is sociaal vertrouwen een basis voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen, en daarin speelt opleidingsniveau een grote rol. Daarom wordt het opleidingsniveau in het onderzoekmodel opgenomen, zoals ook in Figuur 1 staat weergegeven.

Vertrouwen opdoen door actief deel te nemen in vrijwillige organisaties

Het actief deelnemen in vrijwillige organisaties heeft een positieve invloed op het ontwikkelen van sociaal vertrouwen (Putnam, 2000). In vrijwillige organisaties komen mensen met verschillende achtergronden bij elkaar. Gezamenlijk willen zij een bepaald doel nastreven: het winnen van een (sport)competitie of op dezelfde toonhoogte in een koor zingen. Om deze doelen te halen, zijn mensen afhankelijk van elkaar. Ze moeten samenwerken en elkaar leren te vertrouwen (Newton et al., 2018; Nannestad, 2008). Dit komt doordat als één iemand een slechte wedstrijd speelt of uit het ritme zingt, team of het hele koor hier nadeel van ondervindt.

Daarnaast ervaren mensen die actief deelnemen in een vrijwillige organisatie dat een samenwerking zowel positieve als negatieve kanten heeft. Samenwerkingen verlopen niet altijd soepel waardoor er tegenslagen zijn of doelen niet worden behaald. Hier leren mensen met die teleurstelling omgaan. Dit kan geëxtrapolerd worden naar de politiek. Doordat mensen bij het ontwikkelen van sociaal vertrouwen hebben ervaren dat samenwerking niet altijd succesvol is en doelen niet altijd worden gehaald, begrijpen zij dat dit ook in de politiek niet altijd realistisch is. Daardoor daalt het vertrouwen in de politiek niet direct als een samenwerking niet goed loopt of beleidsdoelen niet worden gehaald. Mensen die niet actief deelnemen in vrijwillige organisaties, hebben deze ervaring niet opgedaan en zullen het vertrouwen in de politiek sneller verliezen.

Een aanvulling op deze verklaring zijn positieve en negatieve ervaringen met vreemden, als het gaat om het opdoen van sociaal vertrouwen (Newton et al., 2018). Positieve ervaringen zorgen

voor meer zekerheid in het vertrouwen van vreemden door positieve resultaten. Logischerwijs zorgen negatieve ervaringen voor minder vertrouwen in vreemden en zal iemand daardoor minder sociaal vertrouwen ontwikkelen. Het referentiekader van mensen wordt bepaald door de ervaringen die zij hebben opgedaan en zal van invloed zijn wanneer de voor de keuze staan om een onbekende te vertrouwen (Newton et al., 2018; Ferrara & Alesina, 2002).

Wanneer iemand vooral negatieve ervaringen heeft in het vertrouwen van zowel bekenden als onbekenden, is dit van invloed op het vertrouwen dat iemand heeft. Hierdoor worden anderen in de toekomst minder snel vertrouwd. Het vertrouwen in de politiek zal afnemen: deze onbekenden staan over het algemeen ver van iemand af. Veel mensen hebben weinig identificatiemogelijkheden of overeenkomsten met politici. Daardoor zijn persoonlijke ervaringen bij het ontwikkelen van sociaal vertrouwen, zowel positieve of negatieve, van invloed op het politiek vertrouwen.

Actieve deelname in vrijwillige organisaties is belangrijk voor het ontwikkelen van sociaal vertrouwen, en dit is de basis voor het ontwikkelen van politiek vertrouwen. Daarom wordt van deze verklaring een variabele afgeleid en in het onderzoekmodel opgenomen. Hierdoor kan de invloed van bestaanszekerheid niet onopgemerkt door deze verklaring worden vertekend.

Vertrouwen en een migratieachtergrond

Het hebben van een migratieachtergrond is van invloed op het ontwikkelen van persoonlijk en sociaal vertrouwen. Het vertrouwen in leden van dezelfde groep is hoog doordat zij dezelfde kenmerken en eigenschappen hebben (Newton & Zmerli, 2011). Dit geldt niet voor het vertrouwen in mensen buiten de groep (Ferrara & Alesina, 2002). Dit lage sociale vertrouwen komt door een geschiedenis van discriminatie en racisme van vreemden en onbekenden tegen deze groepen. Daardoor is het persoonlijke vertrouwen hoger en het vertrouwen in vreemden en onbekenden lager. Hierdoor kan sociaal vertrouwen zich niet ontwikkelen tot politiek vertrouwen, waardoor het vertrouwen in de politiek lager is.

Verder zijn politici vaak onderdeel van een meerderheidsgroep. Hier kunnen leden van een minderheids- of etnische groep zich minder goed mee identificeren op basis van achtergrond of uiterlijke kenmerken. Daardoor voelen leden van minderheidsgroepen zich niet altijd goed vertegenwoordigd: zij hebben niet het gevoel dat politici voor hun belangen opkomt. Het gevolg is dat deze groep minder vertrouwen in de politiek hebben.

Kortom: het hebben van een migratieachtergrond heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling van sociaal vertrouwen. Daardoor kan dit niet zorgen voor een basis voor politiek vertrouwen. Deze verklaring wordt meegenomen in het onderzoekmodel, zodat de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen niet wordt vertekend door het wel of niet hebben van een migratieachtergrond.

2.3 De invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen

Het onderzoekmodel is afgebakend en de veronderstelling dat sociaal vertrouwen de basis is voor het hebben van politiek vertrouwen is toegelicht, wordt het centrale concept van dit onderzoek besproken: bestaanszekerheid. Bestaanszekerheid heeft betrekking op de financiële situatie van burgers, nu en in de toekomst. Deze paragraaf bespreekt beide onderdelen en presenteert de eerste hypothese.

Wat is bestaanszekerheid?

Bestaanszekerheid is iemands huidige financiële situatie en de duurzaamheid van de financiële situatie (van Geuns, 2022). De huidige financiële situatie bestaat uit maandelijkse inkomen dat iemand maandelijks op de rekening ontvangt. Met dit bedrag moeten ze rondkomen en noodzakelijke kosten zoals voeding en onderdak betalen (Kenrick et. al., 2010).

Duurzaamheid van de financiële situatie bestaat uit twee onderdelen, namelijk de zekerheid van een baan en het beroepsprestige. Baanzekerheid betekent dat iemand zeker is van baanbehoud in de toekomst en zich geen zorgen maakt over baanverlies (Vander Elst et al., 2014). Als iemand zich zorgen maakt over baanverlies kan dit leiden tot mentale problematiek en stress (Rohde et al., 2017). Door stress lopen mensen het risico om minder goed te functioneren waardoor de kans op baanverlies juist groter wordt. Hier speelt ook het beroepsprestige een rol. Bepaalde beroepen, zoals leraar of arts, bieden meer bestaanszekerheid dan iemand die als serveerster is of werkt in de agrarische sector. De laatste twee beroepsgroepen zijn gevoeliger voor veranderingen dan gespecialiseerde artsen of leraren.

Inkomen

Financiële middelen zijn een belangrijk deel van bestaanszekerheid. Er zijn verschillende interpretaties over wat een goede standaard voor inkomen is. Voor de een is de basis een jaarlijkse vakantie terwijl voor een ander de basis voldoende eten en een dak boven het hoofd is (Kenrick et al, 2021). Mensen die net hun voeding en onderdak kunnen betalen, houden minder geld over om activiteiten te ondernemen of nieuwe kleding te kopen. Daardoor hebben zij minder vrijheid om te kiezen waar zij hun geld aan besteden.

Mensen met voldoende inkomen kunnen beter rondkomen en houden naast het betalen van noodzakelijke kosten, meer geld over. Deze groep heeft meer autonomie over wat zij met hun geld kunnen doen (Andersen et al., 2000). Zo kunnen ze als basis stellen dat ze minimaal eens per jaar op vakantie gaan. Doordat niet al het geld opgaat aan vaste lasten en er keuzevrijheid is om geld uit te geven aan wat voor iemand belangrijk is, neemt de tevredenheid toe. Deze groep heeft een hogere bestaanszekerheid en dit zorgt voor meer politiek vertrouwen (Wroe, 2016).

Een deel van de samenleving ontvangt onvoldoende inkomen aan alle basiskosten te voldoen, waardoor zij in aanmerking komen voor tegemoetkomingen van de overheid. Hierdoor komen zij vaker in contact met overheidsinstanties zoals de Belastingdienst bij het aanvragen van huur- of zorgtoeslag. Deze contacten kunnen positief of negatief zijn. Negatieve ervaringen zijn van invloed op

het vertrouwen dat mensen in overheidsorganisaties hebben (de Blok & Brummel, 2022). Bij negatieve ervaringen wordt de drempel om andere toeslagen aan te vragen groter, terwijl toeslagen er zijn om de bestaanszekerheid te verhogen. Als mensen door negatieve ervaringen geen nieuwe toeslagen aanvragen, vermindert de bestaanszekerheid. Mensen met een lagere bestaanszekerheid nemen het de politiek kwalijk dat zij geen toeslagen durven aanvragen, terwijl deze bestaanszekerheid hoort te verbeteren. Hierdoor ontstaat het gevoel dat de politiek niet klaar staat om burgers te helpen en neemt politiek vertrouwen af.

Hierbij geldt ook dat burgers zich vaak moeten verantwoorden en dus bewijzen moeten aanleveren als zij een beroep op de overheid doen om een financiering te ontvangen (van Geuns, 2022). Door de verantwoording voelt het voor burgers alsof zij door de overheid gewantrouwd worden, waardoor het vertrouwen in de politiek steeds verder afneemt. Dit is een zelfversterkend effect waardoor burger en overheid elkaar steeds minder vertrouwen.

Ook dit heeft met name betrekking op de burgers met een lagere bestaanszekerheid waardoor zij het vertrouwen sneller verliezen, terwijl de politiek juist moet zorgen dat iedereen mee kan doen in de samenleving.

De invloed van werk

Bestaanszekerheid komt onder druk te staan als mensen zich zorgen maken over baanverlies. Wanneer mensen zich zorgen maken over behoud van hun baan, neemt stress toe en nemen prestaties af (Rohde et al, 2017). Door zorgen gaat de productiviteit van een werknemer omlaag (Vander Elst et al., 2014). Presteren en productiviteit zijn vaak vereist voor werkgevers, om werknemers te behouden. Als deze zorgen zich omzetten in productiviteitsvermindering, dan is de kans groter dat burgers hun baan verliezen. Daardoor kunnen zorgen over baanverlies, zorgen voor baanverlies.

Ook kunnen zorgen over baanverlies onrechtvaardigheidsgevoelens creëren, waardoor mensen een kritische of negatieve houding ontwikkelen. Deze onrechtvaardigheid komt voort uit het gevoel dat doordat mensen onzeker zijn, ze hier op worden afgerekend. Door zekerheid te bieden, kunnen de zorgen afnemen. Deze kritische houding van burgers met een hogere baanonzekerheid richt zich ook op politici (Van Hootegem et al., 2022). Dit komt doordat mensen de politiek aanrekenen dat bepaalde beroepsgroepen onder druk komen te staan en ze hun baan kunnen verliezen. Daardoor neemt politiek vertrouwen bij deze burgers af.

Zorgen over baanverlies kunnen leiden tot economische onzekerheid in de toekomst (Wroe, 2016). Door onzekerheid daalt het vertrouwen in de politiek. Er wordt van de overheid verwacht voor burgers klaar te staan en voor baanzekerheid te zorgen. Als blijkt dat de politiek hier niet op inspelt of niets mee doet, rekenen burgers dit de politiek aan en zal het vertrouwen afnemen.

Daarnaast zijn banen in fabrieken of startups afhankelijker van hoe het met de economie gaat, in vergelijking met stabiele overheidsbanen of medisch specialisten. Als het goed gaat met de economie, neemt de werkgelegenheid toe, maar als het niet goed gaat met de economie neemt hij af.

Hierdoor zijn niet alle banen stabiel en is de kans op baanverlies tijdens een recessie groter en verliezen mensen hun inkomen. Dit raakt de bestaanszekerheid van mensen. Een economische recessie kan het gevolg van overheidsbeleid zijn waardoor mensen de overheid de schuld geven van het baan- en inkomensverlies. Doordat burgers dit de politiek aanrekent, neemt het politiek vertrouwen af.

Waardering van beroepsgroepen

Steeds vaker moeten een aantal beroepssectoren hun manier van werken aanpassen als gevolg van overheidsbeleid. Dit is van invloed op het politiek vertrouwen dat mensen ervaren. In de landbouwsector moet bijvoorbeeld veel veranderen waardoor het aantal banen af gaat nemen en in de toekomst wellicht gaan verdwijnen (Smolenaars, 2018). De bestaansonzekerheid over de toekomst is een gevolg van beleid waardoor de bestaanszekerheid van mensen wordt aangetast. Dit kan een reden zijn dat burgers minder politiek vertrouwen hebben.

Daarnaast neemt de bestaanszekerheid bij beroepen af, waar vroeger altijd een veel waardering voor was en essentieel waren voor de samenleving. Dit zijn beroepen waar vaak een lager opleidingsniveau voor vereist is, zoals onder andere voor ambachten en timmermannen of loodgieters (Standing, 2014). Deze beroepsgroepen komen onder druk te staan doordat bijvoorbeeld brood in de supermarkt te koop is en de bakker geen noodzakelijke factor voor voedselvoorziening meer is. Mensen uit deze beroepsgroepen voelen zich niet gewaardeerd, waardoor vertrouwen in anderen afneemt. Daarbij neemt de bestaanszekerheid af doordat andere winkels dezelfde producten produceren en de noodzaak van hun beroep verdwijnt. Dit is een reden voor het afnemende politieke vertrouwen in deze groep, politici horen met beleid voor een basisbestaanszekerheid horen te zorgen.

Ook kan steeds grotere groep niet goed rondkomen. Zoals in de inleiding geschetst is een nieuwe groep ontstaan, het precariaat, die werken op basis van flexibele contracten met een hogere mate van onzekerheid. Met flexibele contracten is de kans op ontwikkeling in het werk kleiner, terwijl ontwikkeling en leren fundamentele basisbehoeften zijn (Doyal & Gough, 1984). Deze groep moet steeds harder werken voor hetzelfde inkomen, waarmee ze door hogere prijzen minder mee kunnen. Daardoor hebben zij geen perspectief op verbetering. Dit is van invloed op het politiek vertrouwen, omdat de politiek verantwoordelijk is voor het economische beleid en het tegengaan van dalende koopkracht. Een lage koopkracht en vrije bestedingsruimte betekent minder bestaanszekerheid. Het politieke vertrouwen neemt daardoor voor een groter wordende groep sterker af.

De verwachting is dat bestaanszekerheid van invloed is op het politiek vertrouwen dat mensen ervaren. Mensen met een hogere bestaanszekerheid, zullen meer politiek vertrouwen hebben omdat zij niet direct gevolgen ondervinden van overheidsbeleid. Mensen met een lagere bestaanszekerheid zijn vaker afhankelijk van de overheid, bijvoorbeeld bij de aanvraag van toeslagen. Daarbij geldt ook dat beroepssectoren veranderen door overheidsbeleid en dat banen in fabrieken afhankelijk zijn van de economie. De politiek is verantwoordelijk voor de richting van het beleid en dat heeft hier invloed op.

Daarom zullen burgers het de politiek aanrekenen als hun bestaanszekerheid afneemt, als gevolg van dat beleid. Het vertrouwen in deze groepen zal daardoor sneller afnemen.

Om de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen te kunnen vaststellen, is het van belang om de andere verklaringen over hoe politiek vertrouwen ontstaat, mee te nemen in het onderzoekmodel. Zoals in Paragraaf 2.2 staat beschreven, zijn opleidingsniveau, actieve deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond van invloed op politiek vertrouwen. Om vast te stellen of de mate van bestaanszekerheid bepalend is voor politiek vertrouwen, is het belangrijk om te controleren voor opleidingsniveau en deelname in vrijwillige organisaties. Dit leidt tot de eerste hypothese van dit onderzoek:

Hypothese 1: Mensen met een lagere bestaanszekerheid hebben minder vertrouwen in de politiek dan mensen met een hogere bestaanszekerheid, zelfs als er wordt gecontroleerd voor deelname in vrijwillige organisaties, opleidingsniveau en migratieachtergrond.

2.4 De veranderde invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen

De afgelopen tien jaar zijn er veel maatschappelijke veranderingen geweest die voor onrust zorgden. In de periode tussen 2012 en 2022 zijn er veel veranderingen geweest met impact op de samenleving. Met name burgers met een lage bestaanszekerheid hebben hier last van ondervonden.

De meest ingrijpende verandering was waarschijnlijk de coronapandemie. Dit heeft de bestaanszekerheid van veel burgers geraakt. Overheidsmaatregelen om besmettingen en ziekenhuisopnames tegen te gaan, zorgde voor een drastische verandering in de samenleving: winkels moesten dicht, de avondklok werd ingesteld en onderwijs werd digitaal gegeven. Dit heeft ervoor gezorgd dat het dagelijks leven van veel burgers veranderde. Hierdoor nam bestaanszekerheid af: mensen vreesden dat ze hun baan en inkomen verloren en met mogelijk financiële problemen als gevolg. Daarnaast werd ook het sociale leven aangetast. Veel mensen hebben gezondheids- en mentale problemen door corona opgelopen, in de vorm van stress of somberheid (Reep & Hupkens, 2021).

Bij mkbbedrijven, horeca-eigenaren of eigenaren van dienstverlenende bedrijven had corona een grote invloed. Deze bedrijven hadden tijdelijk geen inkomsten, maar moesten werknemers wel betalen. Voor deze beroepsgroepen was er niet altijd financiële overheidssteun beschikbaar. Daardoor nam het vertrouwen in de overheid af, omdat steun werd beloofd maar terugbetaald moest worden.

Naast bedrijven hebben met name burgers met een lage bestaanszekerheid hinder ondervonden door de maatregelen. Mensen met flexibele contracten verloren eerder hun baan en inkomen. Ook de baan zekerheid van mensen die dienstverlenende beroepen, zoals schoonheidsspecialisten of nagelstylistes, kwamen onder druk te staan doordat hun werkgevers de deuren moesten sluiten. Maar ook studenten of jongeren met flexibele contracten liepen een groter risico op het verlies van hun inkomen. Hierdoor heeft de groep met de laagste baan zekerheid misschien de meeste gevolgen ondervonden. Deze gevolgen ontstonden door overheidsbeleid, waardoor burgers de overheid hiervoor verantwoordelijk houden. Dit zorgt voor een grotere afname van politiek vertrouwen, bij de mensen

die het hardst hierdoor zijn geraakt. Daarom is de verwachting dat, hoewel het vertrouwen in de politiek in de gehele samenleving is afgenomen, de sterkste daling te vinden bij de groep met een lage bestaanszekerheid.

Daarnaast zijn er de afgelopen tien jaar andere ontwikkelingen geweest die van invloed waren op de maatschappij en op het politiek vertrouwen, zoals de inflatie, hoge energierekeningen, stijgende woningprijzen en de stikstofaanpak. Hoge inflatie en stijgende energierekeningen zorgen ervoor dat mensen maandelijks meer geld kwijt zijn aan vaste lasten. Mensen met een hogere bestaanszekerheid zullen merken dat ze meer geld kwijt zijn aan vaste lasten, maar behouden meer vrijbestedingsruimte om geld uit te geven aan dingen die voor hen belangrijk zijn. Inflatie en energiekosten hebben vooral invloed op mensen met een lagere bestaanszekerheid, omdat zij minder inkomen hebben en procentueel het meeste geld kwijt zijn aan vaste lasten (NOS, 2022). Zij zullen de politiek aankijken als zij niet meer rond kunnen komen. Hierdoor zal het vertrouwen in de politiek bij mensen met een lagere bestaanszekerheid meer afnemen, dan bij mensen met een hogere bestaanszekerheid.

Verder nemen ook de kosten van een huur- of koopwoning toe. De doorstroom op de huizenmarkt loopt niet goed en daarnaast stijgen huurprijzen sterk (CBS, 2022). Daardoor zitten woninghuurders vast in hun woning en kunnen zij niet verhuizen. Door gebrek aan (goedkopere) huur- of koopwoningen kunnen burgers niet doorstromen naar iets dat beter bij de woonbehoeften past. Ook dit is een reden waardoor burgers het vertrouwen in de politiek verliezen, aangezien burgers vinden dat er niet op tijd is ingegrepen om tekort aan woningen op te lossen. Met name de groep met een lage bestaanszekerheid, die vaak alleen maar goedkoper kunnen huren, is het lastig om een betaalbare woning te vinden. Dit is een van de redenen waarom de groep met een lagere bestaanszekerheid nog minder vertrouwen in de overheid zal hebben.

Eerder is al benoemd dat de toeslagenaffaire voor bestaansonzekerheid bij een grote groep in de samenleving heeft gezorgd. Dit heeft vooral mensen die gedeeltelijk afhankelijk zijn van toeslagen geraakt. Deze burgers hadden vaak al een lagere bestaanszekerheid, en de overheid zorgde ervoor dat de bestaanszekerheid nog verder afnam. Door deze beleidskeuzes hebben veel burgers het vertrouwen in de politiek verloren (De Jong & Bussemaker, 2021). Ook hier zal het politiek vertrouwen sterker zijn afgenomen bij burgers met een lagere bestaanszekerheid, omdat zij harder door deze politieke beleidskeuzes zijn geraakt. In deze scriptie wordt onderzocht of de invloed van bestaanszekerheid in de afgelopen tien jaar is veranderd. De verwachting is dat de invloed van bestaanszekerheid in 2022 groter is, in vergelijking met 2012. Dit betekent dat bestaanszekerheid van mensen een sterkere invloed heeft gekregen op het politieke vertrouwen in 2022. Dit houdt in dat mensen met een lagere bestaanszekerheid minder politiek vertrouwen hebben en het contrast tussen mensen met een lagere en een hogere bestaanszekerheid, groter is geworden. De hypothese luidt als volgt:

Hypothese 2: de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen is sterker in 2022 dan het was in 2012.

3. Methodenhoofdstuk

In dit hoofdstuk staan de deelnemers van het onderzoek, operationalisatie en onderzoeksmethoden beschreven. Hierdoor wordt inzichtelijk welke vragen zijn gesteld aan de deelnemers en welke variabelen daaruit zijn ontstaan, om de twee hypothesen te toetsen.

3.1 Beschrijving van de data

In deze scriptie zijn twee datasets van World Values Survey (WVS) gebruikt om de hoofdvragen te beantwoorden. Sinds 1981 houdt de onderzoeksorganisatie WVS wereldwijde trends en ontwikkelingen in verschillende samenlevingen bij (WVS, n.d.). Dit heeft betrekking op veranderde waarden in een samenleving en sociale- en politieke ontwikkelingen.

WVS houdt ook in Nederland veranderingen in trends bij. Zowel in 2012 als in 2022 is in Nederland de WVS-vragenlijst voorgelegd aan het LISS-panel. LISS staat voor Langlopende Internet Studies voor de Sociale wetenschappen (LISS-panel, n.d.). Inwoners van Nederland kunnen zich niet aanmelden voor het panel, panelleden worden uitgenodigd door het CBS en Centerdata. Hierdoor is het panel representatief aan de Nederlandse populatie (WVS, 2022). Op basis van kenmerken van de samenleving zijn de panelleden actief uitgenodigd door CBS en Centerdata om deel te nemen. Het is niet mogelijk als burger om zichzelf aan te melden voor het panel, waardoor de samenstelling van het panel niet gelijk zou zijn aan de samenstelling van de samenleving. Om dit te waarborgen hebben CBS en Centerdata 10150 adressen in Nederland geselecteerd met de vraag of de huishoudens wilden deelnemen in het onderzoek. Uiteindelijk zijn er 4500 huishoudens in het panel geplaatst. Het panel bestaat uit volwassenen boven de 18 jaar die in Nederland wonen. Hier vallen ook migranten onder. Het is mogelijk dat panelleden uit 2012 ook in 2022 nog in het LISS-panel zaten en in beide jaren de vragenlijst hebben ingevuld.

Zowel in 2022 als in 2012 zijn soortgelijke vragenlijsten voorgelegd aan het LISS-panel en in deze scriptie zijn beide datasets gebruikt om de hoofdvragen te beantwoorden. Om panelleden te stimuleren de verschillende vragenlijsten in te vullen, ontvangen zij per ingevulde vragenlijst een financiële bijdrage van €7,50. Dit gold ook voor het invullen van de WVS-vragenlijst in 2022. Dit is over 2012 niet bekend. In 2022 is de vragenlijst tussen 3 en 31 januari uitgezet en hebben 2145 respondenten de vragenlijst ingevuld. Het is onbekend hoeveel panelleden een uitnodiging voor de vragenlijst hebben ontvangen. Normaliter is de gemiddelde respons rond de 80% (WVS, 2022). Ervan uitgaande dat alle panelleden een uitnodiging gehad hebben om de vragenlijst in te vullen, is de respons in vergelijking met het gemiddelde laag.

In 2022 zijn er 1111 respondenten meegenomen in de analyses. Dit komt doordat bij een aantal variabelen de item non-respons hoog was. In 2012 zijn er 2479 panelleden uit het LISS-panel uitgenodigd om de WVS-vragenlijst in te vullen. Hier hebben 1884 respondenten op gereageerd. Er

zijn er geen redenen gegeven voor non-respons. In 2012 zijn uiteindelijk 1072 respondenten meegenomen in de analyses.

Bijlage 1 laat zien dat de non-respons in beide jaartallen hoog is bij de vragen over maandelijks inkomen dat respondenten en over hoeveel zorgen respondenten zich maken over het verliezen van hun baan. Bij de vraag over inkomen hebben veel respondenten geen antwoord gegeven. Bij baan zekerheid is de oorzaak dat respondenten meerdere antwoorden aankruisten of ‘weet ik niet’ invulden. Er zijn ook respondenten afgefallen nadat bij politiek vertrouwen drie indicatoren zijn gecombineerd tot één nieuwe variabele. Respondenten moesten minimaal twee van de drie indicatoren beantwoord hebben om in de analyses meegenomen te worden. Respondenten die deze vragen niet hebben ingevuld zijn niet geanalyseerd. Dit staat in Paragraaf 3.2 Operationalisatie nader toegelicht.

3.2 Operationalisatie

In deze paragraaf staan de te onderzoeken variabelen geoperationaliseerd. Er zijn twee datasets gebruikt in deze scriptie: wave 7 uit 2022 en wave 6 uit 2012. Deze paragraaf geeft toelichting op het hercoderen van de variabelen, zodat wave 7 en wave 6 vergelijkbaar met elkaar zijn. Een toelichting op de tussenstappen van het hercoderen staan in Bijlage 1. De operationalisatie laat zien hoe de variabelen onderzocht zijn. Bestaanszekerheid is toegespitst in drie variabelen: inkomen, baan zekerheid en beroepsprestige.

Politiek vertrouwen

De afhankelijke variabele politiek vertrouwen is onderzocht door voor parlement, regering en politieke partijen de volgende vraag te stellen: ‘wilt u mij voor elk van de instellingen aangeven of u er heel veel (1), veel (2), niet zo veel (3) of helemaal geen (4) vertrouwen in heeft?’. Deze vraag heeft betrekking op het vertrouwen in: parlement, regering en politieke partijen (Newton & Zmerli, 2011). Uit het Theoretisch Kader bleek dat deze politieke organisaties gevoelig zijn voor veranderingen in de samenleving waardoor het vertrouwen fluctueert tussen hoog en laag. Deze vraag is zowel in 2022 als in 2012 gesteld. Per vraag konden de respondenten aangeven of zij veel of weinig vertrouwen hadden in de organisatie. De antwoordcategorieën zijn omgedraaid, zodat ‘helemaal geen vertrouwen’ score 1 krijgt en ‘heel veel vertrouwen’ score 4. Zo is een hogere score gelijk aan meer vertrouwen.

Zowel in 2022 als in 2012 zijn de indicatoren samengevoegd op één schaal met als naam: ‘politiek vertrouwen’ (drie items; 2022: $\alpha = ,867$; 2012; $\alpha = ,906$). In 2022 hebben 1986 respondenten een geldig antwoord gegeven en ontbraken 159 antwoorden. De respondenten die in de analyses niet zijn meegenomen hebben niet twee van de drie indicatoren beantwoord. Dit is ook in 2012 zo. In 2012 hebben van de 1884 respondenten, 1801 respondenten een geldig antwoord gegeven. In Bijlage 1 staat de verdeling van separate indicatoren en tussenstappen om tot een nieuwe variabele te komen.

Bestaanszekerheid

Uit het Theoretisch Kader bleek dat bestaanszekerheid betrekking heeft op het inkomen en autonomie van burgers, op de zekerheid van werk en van de waardering die beroepen krijgen. Hieruit zijn drie indicatoren af te leiden, die onder de variabele bestaanszekerheid vallen. Dit zijn inkomen, baan zekerheid en beroepsprestige. Elke indicator wordt toegelicht.

Inkomen (onderdeel van bestaanszekerheid)

Inkomen is de eerste indicator van bestaanszekerheid en heeft betrekking op het maandelijkse inkomen van de respondenten. Het inkomen dat iemand geniet is onderzocht met de stelling: ‘wij zouden graag willen weten onder welke groep uw huishouden valt. Geeft u het desbetreffende getal, waarbij u alle salarissen, pensioenen en andere inkomsten meetelt’. De antwoordcategorieën verschillen van minder dan 1000 euro per maand (1) tot aan 5000 euro en meer (10). Zowel in 2022 als in 2012 zijn de vraagstelling en de antwoordcategorieën gelijk aan elkaar.

In 2022 hebben er 1683 respondenten een geldig antwoord gegeven. Het hoge aantal ongeldige antwoorden (462) kan komen doordat respondenten deze informatie niet wilden delen, in Bijlage 2 staat de verdeling. In 2012 zijn er van de 1884 respondenten, 1596 geldige antwoorden verzameld. 306 respondenten hebben geen antwoord gegeven, de verdeling staat in Bijlage 1.

Baan zekerheid (onderdeel van bestaanszekerheid)

De tweede indicator van bestaanszekerheid is baan zekerheid. Dit is zowel in 2022 als in 2012 gemeten met de vraag: ‘in hoeverre maakt u zich zorgen om uw baan kwijt te raken of geen baan te kunnen vinden?’. De antwoorden lopen van (1) zeer veel, tot helemaal niet (4). Deze scores hoeven niet omgedraaid te worden; een hogere score betekent een hogere bestaanszekerheid.

In 2022 hebben van alle respondenten, 1460 respondenten een geldig antwoord gegeven. Dit betekent dat 685 respondenten een ongeldig antwoord gegeven hebben. In 2012 waren 1276 geldige antwoorden verzameld tegenover 626 respondenten ongeldige antwoorden. Dit is net als in 2022 erg laag. Zowel in 2022 als in 2012 hebben veel respondenten ‘weet ik niet’ als antwoord gegeven.

Het aantal missende antwoorden is opvallend hoog. Om te onderzoeken waarom zoveel respondenten ‘weet ik niet’ als antwoord gaven, is een kruistabel gemaakt. Alle missende antwoorden met ‘weet ik niet’ kregen score 0 en werden in een tabel geplaatst met leeftijd. Hieruit bleek dat in 2022 veel respondenten vanaf 65 jaar dit antwoord gaven. Een mogelijke verklaring hiervan is dat inwoners in Nederland in 2022 vanaf hun 66^e met pensioen konden gaan (Rijksoverheid, n.d.). In 2012 lag de gemiddelde pensioensleeftijd op 63 jaar (CBS, 2020). Hierdoor oogt het alsof deze variabele met name betrekking heeft op werkenden in de samenleving, en minder op gepensioneerde burgers.

Om te onderzoeken of het niet meenemen van gepensioneerde respondenten van invloed is op politiek vertrouwen, is in Bijlage 3 bij de modelinspectie het eindmodel op twee andere manieren onderzocht. Allereerst zonder de invloed van baan zekerheid en als tweede met de indicator waarin de

missende antwoorden score 5 hebben, dit is een nieuwe categorie aangezien de schaal van 1 – 4 loopt. De reden voor antwoordscore 5, is dat uit de kruistabel (Bijlage 3) blijkt dat met name mensen boven de pensioengerechtigde leeftijd ‘weet ik niet’ als antwoord geven. Mensen met de pensioengerechtigde leeftijd hoeven zich geen zorgen te maken over baanverlies en daarom wordt dit antwoord boven antwoordscore 4 (helemaal geen zorgen) geplaatst.

In het model zonder invloed van baanzekerheid veranderde de invloed van de andere indicatoren bijna niet. In het model waarin de missende antwoorden zijn opgenomen, nam de invloed af. Daarom is de keuze gemaakt om baanzekerheid te operationaliseren met antwoordcategorieën die variëren tussen zeer veel zorgen (1) en helemaal geen zorgen (4). Hierdoor heeft het onderzoek met name betrekking op de huidige beroepsbevolking. In de discussie wordt hierop ingegaan.

Beroepsprestige (onderdeel van bestaanszekerheid)

Beroepsprestige is de derde indicator van bestaanszekerheid en heeft betrekking op de baan die iemand beoefent. Daarom is de vraag: ‘in welke functie doet u het meeste van uw werk? Indien u niet meer werkt, beschrijf dan het grootste deel van uw werk in het verleden! Wat is/was uw baan?’ gesteld. Hierbij verschillen de antwoorden van directeur tot aan ongeschoolde arbeider. De vraagstelling is in 2022 en 2012 hetzelfde al verschillen de antwoordcategorieën van elkaar. Om in beide datasets dezelfde indicatoren te gebruiken, zijn de scores op elkaar afgestemd (zie Tabel 1).

De nieuwe antwoordcategorieën zijn op basis van beroepssector, mate van zelfstandigheid, vereiste opleiding en mate van leidinggeven (Kraaykamp et al., 1989). Dit betekent dat een lagere score een baan met minder verantwoordelijkheid en minder hoog vereiste opleiding inhoudt dan een hogere score. De groep van werkgevers uit de agrarische sector is boven arbeiders geplaatst maar onder dienstbare beroepen of beroepen met een ander verantwoordelijkheidsniveau. De reden hiervoor is dat werkgevers in de agrarische sector veel verantwoordelijkheid dragen voor hun bedrijf en werknemers, maar hier geen hoger opleidingsniveau voor nodig is zoals bij een politieagent of arts.

De verdeling van beroepsprestige ziet er als volgt uit: nog nooit een baan gehad (0), landbouwarbeider (1), ongeschoolde arbeider (2), halfgeschoolde arbeider (3), geschoolde arbeider (4), werkgever agrarische sector (5), dienstbare beroepen (6), lagere kantoorfunctie (7), midden kantoorfunctie (8), hogere baan (9) en tot slot professionele beroepen (10). In Bijlage 1 staan de originele variabelen uit 2022 en 2012 getoond en ook de hercodering en verdeling van de nieuwe variabelen staan in de Bijlage. In 2022 zijn er 1824 geldige antwoorden gegeven en in 2012 1885.

Tabel 1: Hercodering variabele beroepsprestige

Nieuwe variabele	Wave 6 oorspronkelijk	Wave 7 oorspronkelijk
Nog nooit een baan gehad (0)	Nooit werk gehad (13)	Nooit een baan gehad (0)
Landbouwarbeider (1)	Landarbeiders (11)	Landbouwarbeider (9)
Ongeschoolde arbeider (2)	Ongeschoolde handarbeider (9)	Ongeschoolde arbeider (8)
Halfgeschoolde arbeider (3)	Halfgeschoolde arbeider (8)	Semi-geschoolde arbeider (7)

Geschoolde arbeider (4)	Geschoolde handarbeider (7)	Geschoolde arbeider (6)
	Voorman of uitvoerder (6)	
Werkgever agrarische sector (5)	Werkgever in landbouw (10)	Boer-eigenaar (10)
Dienstbare beroepen (6)	Militairen (12)	Dienstverlening (5)
Lagere kantoorfunctie (7)	Lagere kantoorfunctie (5)	Verkoop (4)
Midden kantoorfunctie (8)	Middenkader op kantoor (4)	Administratief (3)
Hogere baan (9)	Werkzaam in vrije beroepen (3)	Hoger administratief (1)
Professionele beroepen (10)	Werkgever bij minder dan 10 werknemers (2)	Professioneel en technisch (10)
	Werkgever bij meer dan 10 werknemers (1)	

Opleidingsniveau

Opleidingsniveau is de eerste controlevariabele en is 2022 en in 2012 anders onderzocht. In 2022 is het opleidingsniveau gemeten met de vraag: ‘Wat is het hoogste niveau van onderwijs dat u heeft voltooid?’. Voor mensen die nog op school zitten of een studie volgen ging het om het hoogste niveau dat de respondenten denken te voltooien. De antwoordcategorieën lopen van: geen onderwijs (0) tot doctoraat of gelijkwaardig (8). In 2012 was de vraagstelling hetzelfde maar met andere antwoorden, die varieerden tussen: lagere school niet voltooid (1) en wetenschappelijk onderwijs (9).

Om de antwoordcategorieën in beide waves op dezelfde manier in te delen, is er onderscheid gemaakt tussen de volgende opleidingsniveaus: 0) geen enkele vorm van opleiding afgerond, 1) laag opleidingsniveau, 2) middelbaar opleidingsniveau en 3) hoog opleidingsniveau (CBS, 2021)¹. Door de antwoordcategorieën op deze manier in te delen, sluiten de verschillende antwoorden uit 2022 en 2012 op elkaar aan (zie Tabel 2). De originele variabelen en tussenstappen om tot deze categorisatie te komen, staan uitgebreid toegelicht in Bijlage 1. Na het hercoderen hebben in 2022, 1966 respondenten een geldig geantwoord gegeven en hebben 179 respondenten geen antwoord gegeven. In 2012 waren er 1884 geldige antwoorden en 18 missende antwoorden.

Tabel 2: Hercodering variabele opleidingsniveau

Nieuwe variabele	Wave 6 oorspronkelijk	Wave 7 oorspronkelijk
Geen onderwijs (0)	Lagere school niet voltooid (1)	Geen onderwijs (0)
Laag (1)	Lagere school (2)	Basisonderwijs (1)
Middelbaar (2)	Lager beroepsonderwijs (3)	Secundair (2)
	MULO, ULO, MAVO (4)	Hoger secundair (3)
	Middelbaar beroepsonderwijs (5)	Postsecundair niet-tertriar (4)
	MMS, HAVO (6)	

¹ Middels deze voetnoot wil ik een kanttekening maken over het feit dat er onderscheid is gemaakt tussen laag, middelbaar en hoog opleidingsniveau. Er is discussie over dat theoretisch en praktisch opgeleiden een betere benaming is, omdat beide groepen waardevol zijn in hun beroepssector. Echter, deze categorisatie heeft nog geen fundering in Nederland en daarom is de oude verdeling tussen laag, middelbaar en hoog gebruikt. Meer informatie over de discussie over praktisch en theoretisch opgeleid zijn, vindt u hier: [Invulling praktisch en theoretisch opgeleiden \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/onderzoek-en-publicaties/2021/11/opleidingsniveau)

	HBS, VWO, gymnasium (7)	
Hoog (3)	Hoger beroepsonderwijs (8)	Tertiair van korte duur (5)
	Wetenschappelijk onderwijs (9)	Bachelor of gelijkwaardig (6)
		Master of gelijkwaardig (7)
		Doctoraat of gelijkwaardig (8)

Deelname in vrijwillige organisaties

Er zijn veel verschillende vormen van vrijwillige organisaties waarin iemand kan deelnemen. Om te onderzoeken of respondenten actief deelnemen is de vraag: ‘Kunt u voor elke organisatie aangeven of u een actief lid bent (2), een inactief lid (1) of geen lid (0) van dat type organisatie?’ gesteld. De bevraagde organisaties zijn: religieus, sport/recreatie, onderwijs/cultureel, vakbond, politiek, milieu, beroepsvereniging, mensenrechten, consumenten of zelfhulp/lotgenotenhulpgroep. In 2022 was er nog een indicator van vrijwillige organisaties, namelijk: vrouwenorganisatie. Deze indicator is niet meegenomen omdat dit in 2012 niet is gemeten en is daarom geen onderdeel van de somscore.

Om vertrouwen op te bouwen in anderen via vrijwillige organisaties is het van belang dat iemand actief lid is bij de vrijwillige organisatie (Putnam, 2000). Dit betekent dat er twee groepen te onderscheiden zijn: enerzijds actieve leden en anderzijds geen actieve leden. Onder geen actieve leden vallen zowel de inactieve leden als mensen die helemaal geen lid zijn. Alle vrijwillige organisaties zijn opgedeeld naar een dummieschaal met deze twee antwoordcategorieën, daarna zijn alle dummy-indicatoren samengevoegd op één schaal. Vervolgens is hier een somscore uit berekend. Respondenten met score 1 of hoger zijn bij minimaal één organisatie actief lid. Deze somscore is daarna verdeeld in twee categorieën: geen actief lid (0) en actief lid (1). Onder actief lid vallen alle respondenten die bij minimaal één vrijwillige organisatie actief lid zijn.

In 2022 waren van de 2026 geldige antwoorden, 982 respondenten geen actief lid tegenover 1044 actieve leden. In 2012 waren van de 1899 respondenten, 883 niet actief lid. 1016 respondenten gaven aan wel actief lid te zijn. Het kan zijn dat iemand die momenteel inactief lid is, vroeger wel actief lid is geweest. Dit kan van invloed zijn op de ontwikkeling van vertrouwen maar dit is niet meegenomen in het onderzoek.

Migratieachtergrond

Om te onderzoeken of iemand een migratieachtergrond heeft, is de volgende vraag zowel in 2022 als in 2012 gesteld: ‘bent u in dit land geboren of bent u een immigrant?’. De antwoorden zijn: in dit land geboren (1) en ik ben een immigrant in dit land (2).

Bij het hercoderen is een dummyvariabele gemaakt waardoor respondenten zonder migratieachtergrond score 0 krijgen en respondenten met een migratieachtergrond score 1. In 2022 zijn 1983 geldige antwoorden verzameld en daarvan hebben 217 respondenten een migratieachtergrond en 1766 respondenten niet. In 2012 hebben 216 respondenten aangegeven dat zij een migratieachtergrond hebben, tegenover 1684 respondenten die in Nederland geboren zijn.

3.3 Analyseopzet

In deze scriptie wordt politiek vertrouwen voorspeld door drie controlevariabelen (opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond) en drie bestaanszekerheidsindicatoren (inkomen, baan zekerheid en beroepsprestige). Het onderzoek bestaat uit meerdere analyses.

Allereerst zijn er twee descriptieve analyses uitgevoerd met de data uit 2022 en 2012 (Paragraaf 4.1). Deze gegevens zijn van de respondenten die op alle variabelen een geldig antwoord hebben gegeven. Vervolgens zijn correlaties tussen de variabelen uit 2022 en 2012 berekend (Paragraaf 4.2). Correlaties geven de samenhang weer. Daarna zijn regressieanalyses uitgevoerd om de gecontroleerde invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in 2022 te meten.

Stap 1 van de regressieanalyse bestaat uit een model met daarin de afhankelijke variabele ‘politiek vertrouwen’ en de controlevariabelen. Dit is het basismodel.

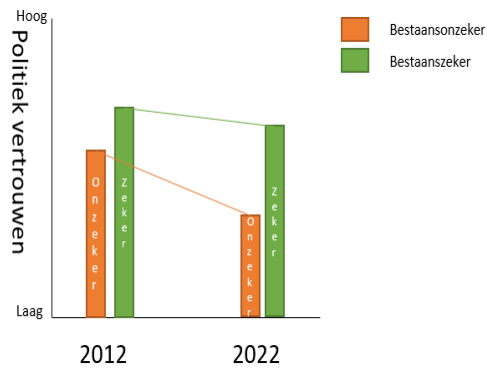
In stap 2 van de regressieanalyse zijn de afzonderlijke invloeden van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen onderzocht. Model 2 bestaat uit het basismodel met inkomen, model 3 is het basismodel met baan zekerheid en model 4 bestaat uit het basismodel met beroepsprestige. De invloeden zijn eerst los van elkaar onderzocht en dit toont de geïsoleerde invloed. De invloed kan veranderen door het toevoegen van de andere indicatoren, bijvoorbeeld door onderlinge samenhang. Door het apart van elkaar te toetsen wordt het geïsoleerde effect van de indicatoren inzichtelijk.

In stap 3 van de regressieanalyse zijn de invloeden van de bestaanszekerheidsindicatoren gezamenlijk op politiek vertrouwen onderzocht, in model 5 zonder controlevariabelen en in eindmodel 6 is het volledige model onderzocht. De hypothese onderzoekt de gecontroleerde invloed van bestaanszekerheid, alleen kan de ongecontroleerde invloed van bestaanszekerheid anders zijn. Daarom is er een model onderzocht zonder de invloed van de controlevariabelen.

De combinaties van de geïsoleerde invloeden, het model zonder controlevariabelen en eindmodel 6 beantwoorden de eerste hypothese: *‘mensen met een lagere bestaanszekerheid hebben minder vertrouwen in de politiek dan mensen met een hogere bestaanszekerheid, zelfs als er wordt gecontroleerd voor deelname in vrijwillige organisaties, opleidingsniveau en migratieachtergrond’*.

Nadat de eerste hypothese is onderzocht, is het onderzoekmodel nogmaals onderzocht in de wave uit 2012. Hierdoor is de tweede hypothese: *‘de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen is sterker geworden in 2022 dan het was in 2012’* beantwoord. De beantwoording volgt uit het vergelijken van de hellingen en betrouwbaarheidsintervallen uit 2022 en 2012. Als de hellingen en intervallen overlappen, is de invloed van bestaanszekerheid tussen de twee jaartallen niet significant veranderd. Wanneer er geen of een heel kleine overlap is, is het verschil significant.

De verwachting is dat in 2012 het politiek vertrouwen bij iedereen lager is dan in 2022. Daarnaast is de verwachting dat het contrast tussen mensen met een hoge en lage bestaanszekerheid groter is en het vertrouwen met name bij mensen met een lage bestaanszekerheid verder is afgenomen. Dit betekent dat de verwachting is dat de hellingen in 2022 een stuk steiler zijn, dan in 2012. Figuur 2 laat de verwachte, hypothetische verandering tussen 2012 en 2022 zien.

Figuur 2: Verwachte, hypothetische verandering tussen 2012 en 2022

4. Resultaten

In dit hoofdstuk staan resultaten van de analyses die zijn uitgevoerd op de hypothesen te toetsen. Het hoofdstuk start met beschrijvende statistieken uit 2022 en 2012. Daarna wordt er ingegaan op de onderlinge samenhang tussen de variabelen. Daarna worden de resultaten van de regressieanalyses gepresenteerd. Eerst over de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in 2022, en daarna over de veranderde invloed tussen 2012 en 2022.

4.1 Beschrijvende statistieken

In Tabel 3 staan beschrijvende statistieken weergegeven voor 2022 en 2012. Het aantal respondenten, gemiddelden en standaarddeviaties zijn van belang bij het uitvoeren van de toetsen en voor de betrouwbaarheid van de analyses. Het min. staat voor de laagste antwoordcategorie bij de variabele en max. staat voor de hoogste antwoordcategorie. Het gemiddelde geeft de gemiddelde score van de respondenten weer en de standaarddeviatie geeft de mate van schommelingen rond het gemiddelde weer. Deze statistieken zijn berekend op basis van de respondenten met geldige antwoorden.

Tabel 3: Beschrijvende statistieken 2022 en 2012

Variabele	Gemiddelde 2022 (SD)	Gemiddelde 2012 (SD)	Min. 2022	Min. 2012	Max. 2022	Max. 2012	N 2022	N 2012
Politiek vertrouwen	2,14 (.61)	2,17 (.62)	1,00	1,00	4,00	4,00	1111	1072
Inkomen	6,30 (2,59)	4,83 (2,34)	1,00	1,00	10,00	10,00	1111	1072
Baanzekerheid	3,30 (.78)	3,00 (.92)	1,00	1,00	4,00	4,00	1111	1072
Beroepsprestige	7,89 (2,36)	6,53 (2,55)	,00	,00	10,00	10,00	1111	1072
Opleiding	2,55 (.53)	2,40 (.50)	,00	,00	6,00	6,00	1111	1072
Vrijwillige organisatie (Nee=0; ja=1)	48,50% niet actief 51,50% wel actief	46,50% niet actief 53,50% wel actief	,00	,00	1,00	1,00	1111	1072
Migratieachtergrond (Nee=0; ja=1)	89,10% geen 11,90% wel	88,60% geen 11,40% wel	,00	,00	1,00	1,00	1111	1072

Tabel 3 laat zien dat het aantal geanalyseerde respondenten zowel in 2022 als in 2012 een stuk lager is dan het totaal aantal respondenten in beide waves. In zowel 2022 als in 2012 kwam dit door het aantal ongeldige antwoorden bij baanzekerheid en inkomen (zie Paragraaf 3.2 Operationalisatie).

Politiek vertrouwen varieert tussen helemaal geen (0) en heel veel (4) vertrouwen. De respondenten hebben gemiddeld in 2022 niet zoveel vertrouwen in de politiek ($M = 2,14$, $SD = ,61$). Ook in 2012 hadden de respondenten gemiddeld weinig vertrouwen in de politiek ($M = 2,17$, $SD = ,62$). Tegen de verwachting in lijkt het vertrouwen in de politiek constant te zijn en lijkt er weinig veranderd te zijn tussen 2012 en 2022.

Bestaanszekerheid bestaat uit drie indicatoren: inkomen, baanzekerheid en beroepsprestige. Tabel 3 laat zien dat gemiddelde inkomen in 2022 ligt tussen €3000 en €3499 per maand ($M = 6,30$; $SD = 2,59$). Dit ligt tussen twee grote inkomensgroepen; veel respondenten verdienen tussen €2400 en €2499 per maand of verdienen meer dan €5000 (zie Bijlage 2 voor de verdeling). Deze grote verschillen verklaren de hoge spreiding rond het gemiddelde. Het gemiddelde inkomen in 2012 is lager, namelijk tussen €2000 en €2499 per maand ($M = 4,83$; $SD = 2,34$). In 2012 zijn er veel meer respondenten die daadwerkelijk het gemiddelde bedrag per maand verdienen, in vergelijking met 2022. In 2012 ontvangen veel minder burgers meer dan €5000 per maand. Dit betekent dat de respondenten in 2022 maandelijks meer geld ontvingen dan in 2012. Het gemiddelde inkomen in 2022 ligt hoger dan in 2012.

De tweede indicator van bestaanszekerheid is baanzekerheid. Respondenten konden aangeven hoeveel zorgen zij zich maken om mogelijk baanverlies (0 = zeer veel, 4 = helemaal niet). Tabel 3 laat zien dat in zowel 2022 ($M = 3,30$; $SD = ,78$) als in 2012 ($M = 3,00$; $SD = ,92$) respondenten zich gemiddeld niet zoveel zorgen maakten over baanverlies. Het verschil in baanzekerheid is erg klein. Dit betekent dat de baanzekerheid tussen 2012 en 2022 bijna niet is veranderd.

Beroepsprestige is de derde indicator van bestaanszekerheid. In 2022 hadden de respondenten gemiddeld banen als verkoopmedewerker of een lagere kantoorfunctie ($M = 7,89$; $SD = 2,36$). In 2012 hadden de respondenten gemiddeld een dienstbaar beroep zoals militair of politieagent ($M = 6,53$; $SD = 2,55$). In 2012 ligt het gemiddelde tussen twee beroepsgroepen met het hoog aantal respondenten in, want er waren veel geschoolde arbeiders en administratieve banen of middenkaderfuncties. Dit verschilt erg ten opzichte 2022, toen weinig respondenten deze beroepen hadden. In 2012 hadden respondenten minder vaak een professioneel beroep. Dit betekent dat beroepsprestige is toegenomen en in 2022 gemiddeld hoger lag dan in 2012.

In deze scriptie zijn opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond controlevariabelen. In 2022 en 2012 was het gemiddelde opleidingsniveau middelbaar (2022; $M = 2,55$; $SD = ,53$; 2012; $M = 2,40$; $SD = ,50$). In 2022 waren er procentueel iets meer hoger opgeleiden en dus is het opleidingsniveau licht toegenomen (Bijlage 1). Ondanks het hogere percentage is het gemiddelde opleidingsniveau tussen 2012 en 2022 bijna gelijk.

Tabel 3 laat zien dat zowel in 2022 als in 2012 de helft van de respondenten actief deelneemt in vrijwillige organisaties en de andere helft niet. Ook zijn 2022 en 2012 vergelijkbaar als het gaat om het hebben van een migratieachtergrond. Vrijwel de meeste respondenten hebben geen migratieachtergrond en zijn in Nederland geboren. Dit betekent dat er weinig verschil zit tussen het deelnemen in vrijwillige organisaties en het hebben van een migratieachtergrond tussen 2012 en 2022.

De beschrijvende statistieken laten zien dat het vertrouwen in de politiek, de baanzekerheid, opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en het hebben van een migratieachtergrond tussen 2012 en 2022 weinig is veranderd. Alleen het gemiddelde inkomen en beroepsprestige liggen in 2022 hoger dan in 2012.

4.2 Bivariate analyse

In deze paragraaf staat de samenhang tussen de variabelen in 2022 (Tabel 4) en 2012 (Tabel 5). De samenhang en verschillen tussen de jaartallen zijn besproken.

Tabel 4: Correlaties tussen de variabelen in 2022

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Politiek vertrouwen		,183**	,128**	,179**	,196**	,138**	-,030
2. Inkomen			,224**	,297**	,290**	,141**	-,104**
3. Baanzekerheid				,138**	,084**	,072**	-,139**
4. Beroepsprestige					,546**	,171**	-,063*
5. Opleiding						,174**	-,057*
6. Vrijwillige organisatie							-,066*
7. Migratieachtergrond							

** Betekent een significante, eenzijdige p-waarde van $<,01$; *betekent een significante eenzijdige p-waarde van $<,05$.

Tabel 5: Correlaties tussen de variabelen in 2012

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Politiek vertrouwen		,187**	,091**	,147**	,257**	,169**	-,072**
2. Inkomen			,167*	,355**	,316**	,172**	-,111**
3. Baanzekerheid				,040	,022	,053*	-,082**
4. Beroepsprestige					,377**	,098**	,028
5. Opleiding						,214**	,020
6. Vrijwillige organisatie							-,076**
7. Migratieachtergrond							

** Betekent een significante, eenzijdige p-waarde van $<,01$; *betekent een significante eenzijdige p-waarde van $<,05$.

In 2022 en in 2012 hangt politiek vertrouwen zwak positief samen met bestaanszekerheid. De correlaties laten zien dat mensen met een hogere bestaanszekerheid iets meer politiek vertrouwen hebben, al is de samenhang niet erg sterk. Voor inkomen is de samenhang met politiek vertrouwen in beide jaren vergelijkbaar ($r_{2022} = ,183$; $p <,01$; $r_{2012} = ,187$; $p <,01$). Voor baanzekerheid geldt dat de samenhang in 2022 iets is toegenomen, al is de samenhang niet sterk ($r_{2022} = ,128$; $p <,01$; $r_{2012} = ,091$; $p <,05$). De samenhang tussen beroepsprestige en politiek vertrouwen is ook in 2022 iets groter dan in 2012 ($r_{2022} = ,179$; $p <,01$; $r_{2012} = ,147$; $p <,01$). Dit betekent dat een hogere baanzekerheid en een hoger beroepsprestige samenhangen met meer politiek vertrouwen.

Er zijn drie controlevariabelen in dit onderzoek, die alle drie in 2022 en in 2012 met politiek vertrouwen samenhangen. Voor opleidingsniveau geldt dat een hoger opleidingsniveau voor meer politiek vertrouwen zorgt, al is de samenhang niet erg sterk ($r_{2022} = ,196$; $p <,01$; $r_{2012} = ,257$; $p <,01$). Ook het actief deelnemen in vrijwillige organisaties zorgt voor iets meer politiek vertrouwen hebben, al is de samenhang niet sterk ($r_{2022} = ,138$; $p <,01$; $r_{2012} = ,168$; $p <,01$). De correlaties laten zien dat er geen samenhang is tussen migratieachtergrond en politiek vertrouwen in 2022, terwijl dit in 2012 nog wel zo was ($r_{2022} = -,030$; $p = ,16$; $r_{2012} = -,072$; $p <,01$).

Verder valt op dat er in 2022 een beroepsprestige positief samenhangt met opleidingsniveau ($r_{2022} = ,546; p < ,01; r_{2012} = ,377; p < ,01$). Vooral in 2022 was deze samenhang vrij sterk, in 2012 was de samenhang iets minder groot. De correlaties laten zien dat een hoger opleidingsniveau samenhangt met een hoger inkomen ($r_{2022} = ,290; p < ,01; r_{2012} = ,316; p < ,01$). Dit komen doordat naar mate iemand een hoger opleidingsniveau heeft, het inkomen stijgt (CBS, 2011).

Onderling hangen de indicatoren van bestaanszekerheid met elkaar samen. De correlaties tonen dat mensen met meer inkomen ook meer baanzekerheid hebben. Deze samenhang is iets sterker in 2022 dan in 2012 ($r_{2022} = ,224; p < ,01; r_{2012} = ,167; p < ,01$). Daarnaast tonen de correlaties dat een hoger beroepsprestige samenhangt met een hoger inkomen ($r_{2022} = ,297; p < ,01; r_{2012} = ,355; p < ,01$). Ook tonen de correlaties dat een hoger opleidingsniveau zorgt voor meer deelname in vrijwillige organisaties, alleen is deze samenhang niet heel sterk ($r_{2022} = ,214; p < ,01; r_{2012} = ,174; p < ,01$).

De onderlinge samenhang betekent dat indicatoren en variabelen elkaar kunnen versterken of tegenwerken. Het zou kunnen dat er sprake is van multicollineariteit variabelen. Om dit uit te sluiten zijn de invloeden van de afzonderlijke indicatoren los van elkaar onderzocht, voor ze gezamenlijk politiek vertrouwen voorspellen. In de modevaluatie (Bijlage 3) is multicollineariteit onderzocht.

4.3 Invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in 2022

Deze paragraaf laat de onderzoeksresultaten van de eerste hypothese zien. Deze hypothese luidt: *‘mensen met een lagere bestaanszekerheid hebben minder vertrouwen in de politiek dan mensen met een hogere bestaanszekerheid, zelfs als er wordt gecontroleerd voor deelname in vrijwillige organisaties, opleidingsniveau en migratieachtergrond’*.

Om een antwoord te formuleren op deze hypothese zijn er zes modellen geschat waarin de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen is onderzocht. Om dit te doen is in het basismodel de invloed van de controlevariabelen op politiek vertrouwen onderzocht. Vervolgens zijn de invloeden van de drie bestaanszekerheidsindicatoren zowel geïsoleerd van de controlevariabelen als geïsoleerd van de andere bestaanszekerheidsindicatoren onderzocht. De controlevariabelen kunnen een deel van bestaanszekerheid verklaren, daarom zijn de modellen zonder deze variabelen onderzocht. Daarna is het volledige eindmodel met alle variabelen onderzocht, hieruit volgt de beantwoording.

Deze paragraaf start met de modevaluatie. Daarna volgt per indicator de invloed op politiek vertrouwen. In deze paragraaf wordt verwezen naar Tabel 6, tenzij anders vermeld.

Modevaluatie

De evaluatie van het eindmodel toont dat bestaanszekerheid en de controlevariabelen maar een klein deel, 7%, van politiek vertrouwen verklaren. Dit betekent dat bestaanszekerheid en de controlevariabelen niet hele goede voorspellers van politiek vertrouwen zijn.

Om een lineaire regressie uit te mogen voeren moet voldaan zijn aan een aantal assumpties: onafhankelijke observaties, lineair verband, homoscedasticiteit en een normale verdeling van de

residuen. Bijlage 3 richt zich op het controleren van deze assumpties. Hieruit blijkt dat de assumpties niet zijn geschonden. De enige kanttekening is dat de residuen de normale verdeling niet volgt. Dit is de minst belangrijke assumptie en aangezien de dataset uit veel respondenten bestaat, heeft de schending van de assumptie waarschijnlijk geen grote impact op het onderzoek. In Bijlage 3 staat ook de multicollineariteitsanalyse en hieruit blijkt dat er geen sprake is van multicollineariteit.

Onderdeel van de assumptiecontrole is het onderzoeken of er invloedrijke punten zijn. In Bijlage 3 is model 6 opnieuw onderzocht zonder invloedrijke punten. Het model zonder invloedrijke punten is iets beter en verklaart 11% van de variantie, een toename van 4 procentpunt. Hier voorspellen bestaanszekerheid en de controlevariabelen een groter deel van politiek vertrouwen.

Invloed van inkomen op politiek vertrouwen

Het effect van inkomen op politiek vertrouwen is onderzocht in model 2, 5 en 6. In al deze modellen is de invloed van inkomen, met een schaal van 1 – 10, vrij klein. Het effect in model 2, als toevoeging op het basismodel, is vrij klein ($b = ,03$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,04]$). Ook in model 5, waarin drie invloeden bestaanszekerheid gezamenlijk zijn getoetst, is de invloed van inkomen klein ($b = ,02$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,04]$). In eindmodel 6 blijft de invloed ongeveer gelijk ($b = ,02$; $p < ,01$; $CI [,01 - ,04]$).

Als in het eindmodel de verschillende inkomensgroepen worden bekeken, laat dit zien dat burgers die meer dan €5000 per maand ($x = 10$) verdienen bijna evenveel politiek vertrouwen hebben als de burgers met het laagste inkomen ($x = 1$). Het verschil is maar ,18 en bevestigt de kleine invloed.

Om hypothese te beantwoorden, is de invloed van inkomen geïsoleerd van de controlevariabelen en bestaanszekerheidsindicatoren onderzocht (Bijlage 2). Hier is de invloed van inkomen op politiek vertrouwen iets groter ($b = ,04$; $p < ,01$). Van deze invloed blijft in het eindmodel ($b = ,02$) over. Dit betekent dat inkomen in 2022 van invloed is op politiek vertrouwen, zelfs als er is gecontroleerd voor opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond.

Invloed van baan zekerheid op politiek vertrouwen

De invloed van baan zekerheid, met een schaal van 1 – 4, is onderzocht in model 3, 5 en 6. Dit effect in model 2, als toevoeging op het basismodel, laat zien dat burgers met een hogere bestaanszekerheid meer politiek vertrouwen hebben ($b = ,08$; $p < ,01$; $CI [,04 - ,13]$). In model 5 waarin de andere bestaanszekerheidsindicatoren zijn toegevoegd en eindmodel 6 neemt de invloed van baan zekerheid af (model 5; $b = ,06$; $p < ,05$; $CI [,02 - ,11$; model 6; $b = ,06$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,11]$). De afgenomen invloed in model 5 kan komen doordat de invloed van beroepsprestige in dit model is toegenomen.

Om een antwoord op de hypothese te formuleren, is de invloed geïsoleerd van de controlevariabelen en bestaanszekerheidsindicatoren onderzocht (Bijlage 2). Deze resultaten laten zien dat de invloed op politiek vertrouwen groter is ($b = ,10$; $p < ,01$). In het model met de andere variabelen blijft er een invloed van $b = ,06$ over en dit betekent dat zelfs als er gecontroleerd is voor

opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond, baan zekerheid van invloed is op politiek vertrouwen.

Invloed van beroepsprestige op politiek vertrouwen

Het effect van beroepsprestige is onderzocht in model 4, 5 en 6. In alle modellen is de invloed klein. In model 4 heeft beroepsprestige een kleine, significante invloed. In eindmodel 6 is de invloed niet significant en is de zeer kleine invloed niet te generaliseren voor politiek vertrouwen (model 4; $b = ,02$; $p < ,05$; $CI [,01 - ,04]$; model 6; $b = ,01$; $p = ,08$; $CI [- ,00 - ,03]$).

In model 5 ($b = ,03$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,05]$) is het effect van beroepsprestige significant en iets toegenomen. Een mogelijke verklaring is dat controlevariabele opleidingsniveau, die in model 5 niet is opgenomen, een deel van de invloed van beroepsprestige overneemt. Daarnaast verklaart beroepsprestige in dit model een deel van de invloed van inkomen en baan zekerheid. Deze bestaanszekerheidsinvloeden nemen af nadat beroepsprestige is toegevoegd. Uit Tabel 4 bleek dat deze variabelen matig sterk samenhangen. Ook de extra analyse (Bijlage 2) waarin beroepsprestige geïsoleerd van de bestaanszekerheidsindicatoren en controlevariabelen en is onderzocht, laten zien dat de invloed hier groter is ($b = ,05$; $p < ,01$). Dit betekent dat beroepsprestige alleen van invloed is als er geen andere variabelen in het model zitten.

Invloed van de controlevariabelen

De invloed van opleidingsniveau neemt in eindmodel 6 af nadat alle bestaanszekerheidsindicatoren zijn toegevoegd ($b = ,15$; $p < ,01$). Ook de invloed van deelname in organisaties neemt af in het eindmodel ($b = ,11$; $p < ,01$). Meest opvallend is de invloed van migratieachtergrond, die in het eindmodel positief is ($b = ,02$; $p = ,28$). Echter, deze invloed is niet significant.

Invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen (beantwoording hypothese 1)

In deze paragraaf staat de eerste hypothese centraal: *‘mensen met een lagere bestaanszekerheid hebben minder vertrouwen in de politiek dan mensen met een hogere bestaanszekerheid, zelfs als er wordt gecontroleerd voor deelname in vrijwillige organisaties, opleidingsniveau en migratieachtergrond’*.

De analyseresultaten laten zien dat mensen met een hogere bestaanszekerheid meer politiek vertrouwen hebben dan mensen met een lagere bestaanszekerheid. Deze invloed van baan zekerheid en inkomen, zelfs als er is gecontroleerd voor opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond, zorgt voor een toename in politiek vertrouwen.

De invloed van beroepsprestige, gecontroleerd door de controlevariabelen, is niet significant en is niet van invloed op politiek vertrouwen. De extra analyse (Bijlage 2) laat zien dat beroepsprestige geïsoleerd van de andere variabelen, wel van invloed is op politiek vertrouwen. Dit betekent dat de controlevariabelen de invloed van beroepsprestige overnemen. Dit is niet conform de eerste hypothese.

Concluderend betekent dit dat een betere bestaanszekerheid, in de vorm van baan zekerheid en inkomen, een kleine, positieve invloed heeft op het politieke vertrouwen van burgers.

Van der Laan – S4583485 – De basis op orde voor meer vertrouwen

Tabel 6: Politiek vertrouwen voorspeld door controlevariabelen en bestaanszekerheid in 2022

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6		VIF
	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	
Intercept	1,55**	,09	1,47**	,09	1,30**	,11	1,52**	,09	1,48**	,09	1,27**	,11	
(Politiek vertrouwen)													
Opleiding	,20**	,03	,17**	,04	,20**	,03	,15**	,04			,13**	,04	1,47
Deelname organisaties (1 = actief)	,13**	,04	,12*	,04	,12**	,04	,12	,04			,11**	,04	1,05
Migratieachtergrond (1 = wel migratieachtergrond)	-,03	,06	-,01	,06	,00	,06	-,02	,06			,02	,06	1,03
Inkomen			,03**	,01					,02**	,01	,02**	,01	1,18
Baanzekerheid					,08**	,02			,06*	,02	,06**	,02	1,08
Beroepsprestige							,02*	,01	,03**	,01	,02	,01	1,47
R_a^2	,05		,06		,06		,05		,05		,07		
<i>F change</i>	19,39**		17,53**		13,10**		6,79*		22,30**		9,68**		
<i>N</i>	1111		1111		1111		1111		1111		1111		

** Betekent een significante p-waarde van <,01; *betekent een significante p-waarde van <,05.

De F-change van model 2 – 4 en 6 vergelijken de verandering ten opzichte van het basismodel. Model 1 en 5 vergelijken de verandering ten opzichte van een leeg model.

4.4 Veranderde invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen tussen 2012 en 2022

Om te beoordelen of de invloed van bestaanszekerheid is veranderd tussen 2012 en 2022, zijn dezelfde modellen geschat in 2012. Deze paragraaf laat de resultaten van de zes modellen zien en gaat in op het verschil tussen 2012 en 2022, aan de hand van betrouwbaarheidsintervallen uit eindmodel 6 (Tabel 7). Hieruit volgt het antwoord op de tweede hypothese: *de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen is sterker in 2022 dan het was in 2012*.

Modevaluatie

In 2012 voorspellen de indicatoren van bestaanszekerheid en de controlevariabelen gezamenlijk 9% van het politieke vertrouwen. Er blijft veel onverklaarde variantie over, dat duidt op andere invloeden op politiek vertrouwen. Het model uit 2012 met 9% verklaarde variantie, is beter dan het model uit 2022, waarin 7% variantie werd verklaard. De verwachting was dat bestaanszekerheid in 2022 meer bepalend zou zijn voor het politiek vertrouwen dat burgers hebben. De resultaten van de modevaluatie gaan tegen deze verwachting in.

Net als in de wave uit 2022, zijn de modellen gecontroleerd op de voorwaarden van lineaire regressie. In Bijlage 3 staat dit uitgebreid beschreven. Er bleken geen grote schendingen van de assumpties te zijn en er is geen sprake van multicollineariteit.

Veranderde invloed van inkomen tussen 2012 en 2022

Het effect van inkomen op politiek vertrouwen in 2012 is onderzocht in model 2, 5 en 6 (Tabel 7). De invloed van inkomen uit model 2 en model 5 komen overeen met de invloeden uit 2022. De overlap in de betrouwbaarheidsintervallen laten deze overeenkomsten ook zien (Bijlage 2).

In eindmodel 6 is de invloed van inkomen op politiek vertrouwen erg klein (Tabel 7; $b = ,02$; $p < ,01$; $CI [,01 - ,04]$). Dit is vergelijkbaar met de invloed van inkomen uit 2022 ($CI [,01 - ,04]$). De betrouwbaarheidsintervallen overlappen volledig met elkaar. Dit laat zien dat de invloed van inkomen op politiek vertrouwen uit 2022, niet sterker is geworden in vergelijking met 2012. Dit is niet conform de tweede hypothese.

Veranderde invloed van baan zekerheid tussen 2012 en 2022

De invloed van baan zekerheid op politiek vertrouwen in 2012 is onderzocht in model 3, 5 en 6 (Tabel 7). Het effect van baan zekerheid is zowel in model 3 als in model 5 kleiner, dan in 2022. Echter, de betrouwbaarheidsintervallen overlappen waardoor het effect niet significant is toegenomen (Bijlage 2).

Ook eindmodel 6 laat zien dat in 2012 een hogere baan zekerheid zorgt voor meer politiek vertrouwen ($b = ,04$; $p < ,05$; $CI [,00 - ,08]$). Het effect van baan zekerheid op politiek vertrouwen in 2022 is iets groter, maar de betrouwbaarheidsintervallen overlappen (2022: $CI [,02 - ,11]$). Daardoor is verschil in effect tussen 2012 en 2022 niet significant veranderd. Dit betekent dat, ondanks dat de invloed groter lijkt, de invloed van baan zekerheid niet significant verschilt tussen 2012 en 2022.

Veranderde invloed van beroepsprestige tussen 2012 en 2022

De invloed van beroepsprestige in 2012 is gemeten in model 4, 5 en 6. In 2012 is de geïsoleerde invloed uit model 4 niet significant, terwijl dit in 2022 wel zo was. Dit betekent dat de geïsoleerde invloed van beroepsprestige op politiek vertrouwen wel significant is veranderd tussen 2012 en 2022.

De betrouwbaarheidsintervallen bij model 5 uit 2012 en 2022 overlappen met elkaar. Hier is de invloed van beroepsprestige op politiek vertrouwen niet significant veranderd. In eindmodel 6 is de invloed van beroepsprestige niet significant ($b = ,01$; $p = ,08$; $CI [-,00 - ,03]$). In 2022 had beroepsprestige in het eindmodel ook geen invloed op het politieke vertrouwen van burgers. Dit is niet conform de tweede hypothese. Alleen het basismodel met beroepsprestige, verschilt significant tussen 2012 en 2022.

Veranderde invloed van bestaanszekerheid tussen 2012 en 2022 (beantwoording hypothese 2)

In deze paragraaf staat de tweede hypothese centraal: 'de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen is sterker in 2022 dan het was in 2012'. Om deze hypothese te beantwoorden, zijn de analysesresultaten van 2012 en 2022 met elkaar vergeleken.

De invloed van bestaanszekerheid is niet sterker in 2022, dan het was in 2012. Een stijging van het inkomen, zorgden in 2012 en 2022 voor dezelfde toename in politiek vertrouwen. De betrouwbaarheidsintervallen overlappen volledig met elkaar is dus is de invloed niet veranderd.

Een betere baan zekerheid zorgde in 2022 wel voor een grotere toename in politiek vertrouwen, in vergelijking met 2012. Echter, de toename is niet significant doordat de betrouwbaarheidsintervallen overlappen. Dit is bewijs om de tweede hypothese te verwerpen.

Het enige significante verschil is de invloed van beroepsprestige, gecontroleerd door opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond. In 2012 was deze invloed niet significant en in 2022 wel. Echter, in eindmodel 6 waarin alle variabelen gezamenlijk politiek vertrouwen voorspellen is de invloed van beroepsprestige niet significant, net als in 2022. Hierdoor is ook de invloed van beroepsprestige op politiek vertrouwen niet sterker geworden.

De invloed van opleidingsniveau lijkt in 2012 groter dan in 2022 (2012: $CI [,22 - ,36]$; 2022: $CI [,14 - ,27]$). Doordat de betrouwbaarheidsintervallen gedeeltelijk overlappen, is dit verschil niet significant. Dit geldt ook voor de invloed van een migratieachtergrond, dat in 2012 een grotere negatieve invloed had op politiek vertrouwen dan in 2022 (2012: $CI [-,26 - -,02]$; 2022: $CI [-,14 - ,09]$). Ook hier overlappen de betrouwbaarheidsintervallen waardoor het verschil niet significant is.

Concluderend betekent dit dat de invloed van bestaanszekerheid niet sterker in 2022 dan in 2012. Daarom wordt de tweede hypothese verworpen.

Van der Laan – S4583485 – De basis op orde voor meer vertrouwen

Tabel 7: Politiek vertrouwen voorspeld door controlevariabelen en bestaanszekerheid in 2012

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6		VIF
	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	
Intercept	1,41**	,09	1,38**	,09	1,26**	,11	1,38**	,09	1,71**	,08	1,25**	,11	
(Politiek vertrouwen)													
Opleiding	,29**	,04	,25**	,04	,29**	,04	,26**	,04			,24**	,04	1,26
Deelname organisaties (1 = actief)	,14**	,04	,13**	,04	,14**	,06	,14**	,04			,13**	,04	1,07
Migratieachtergrond (1 = geen)	-,14*	,06	-,12	,06	-,13*	,06	-,14*	,06			-,12	,06	1,03
Inkomen			,03*	,01					,04**	,01	,02*	,01	1,02
Baanzekerheid					,05*	,02			,04*	,02	,04*	,02	1,03
Beroepsprestige							,01	,01	,02*	,01	,01	,01	1,26
R_a^2	,08		,09		,09		,08		,04		,09		
<i>F change</i>	32,87**		9,79*		6,47*		3,36		17,26**		5,09*		
<i>N</i>	1072		1072		1072		1072		1072		1072		

** Betekent een significante p-waarde van <,01; *betekent een significante p-waarde van <,05.

De F-change van model 2 – 4 en 6 vergelijken de verandering ten opzichte van het basismodel. Model 1 en 5 vergelijken de verandering ten opzichte van een leeg model.

5. Conclusie en discussie

Dit hoofdstuk bevat de conclusie met daarin een inhoudelijke interpretatie van de hypothesen en terugkoppeling naar de theorie. Er wordt ook ingegaan op de beperkingen van deze scriptie.

In deze scriptie stond de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen centraal. Om deze invloed te onderzoeken waren twee hoofdvragen opgesteld: *‘is bestaanszekerheid van invloed op politiek vertrouwen, ook als er gecontroleerd wordt voor opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond?’* en *‘is de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen in de afgelopen tien jaar veranderd?’*.

De invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen

Het antwoord op de eerste hoofdvraag is dat bestaanszekerheid, in de vorm van inkomen en baanzekerheid, van invloed is op politiek vertrouwen. Deze invloed blijft robuust, zelfs nadat er is gecontroleerd voor andere invloedfactoren van politiek vertrouwen.

Dit betekent dat burgers met een hogere bestaanszekerheid meer politiek vertrouwen hebben, dan de burgers met een lagere bestaanszekerheid (Wroe, 2016). Een hogere bestaanszekerheid zorgt voor een betere financiële basis nu en in de toekomst. De basis waarmee burgers tevreden zijn, is voor iedereen verschillend. Zo kan iemand tevreden zijn met eens per drie maanden nieuwe kleding omdat het inkomen het niet vaker toelaat, terwijl een ander als basis ziet dat hij drie keer per jaar op vakantie gaat of een vast contract heeft.

Naar mate bestaanszekerheid toeneemt en burgers meer inkomen ontvangen en minder kans hebben op baanverlies, ontstaat er meer vrijbestedingsruimte omdat burgers zelf kunnen bepalen waar hun geld aan besteed wordt en ze kunnen sparen om onvoorziene kosten te dekken (Andersen et al., 2000). Bij burgers met een lagere bestaanszekerheid, gaat het maandelijkse inkomen vaak grotendeels op aan vaste lasten zoals energiekosten of huur (NOS, 2022). Hierdoor is de basis om alle kosten te dekken onzekerder en de vrijbestedingsruimte kleiner. D

Hierbij komt kijken dat burgers met een lager inkomen beroep kunnen doen op financiële steun van de overheid. Als er negatieve ervaringen zijn bij het aanvragen van bijvoorbeeld huur- of zorgtoeslag, dan is dat van invloed op het vertrouwen dat burgers hebben in de overheid (de Blok & Brummel, 2022). Daarboven op komt dat burgers zich moeten verantwoorden en moeten bewijzen waarom zij recht hebben op steun, in plaats van dat de overheid haar burgers vertrouwt op dat ze een terechte aanvraag doen (van Geuns, 2022). Hierdoor ontstaat het gevoel dat de overheid haar burgers wantrouwt en dit zorgt voor een verslechterde relatie. Dit zorgt ervoor dat mensen met een lagere bestaanszekerheid, gebaseerd op deze ervaringen minder vertrouwen in de politiek hebben.

Het beroep dat iemand beoefent bleek geen invloed te hebben op het politiek vertrouwen dat burgers hebben. Een mogelijke verklaring is dat dit niet goed geoperationaliseerd is en beroepsgroepen

onjuist zijn samengevoegd. Daarom is het aan te raden om in vervolgonderzoek expliciet te onderzoeken of burgers met beroepen die dreigen te verdwijnen, minder politiek vertrouwen hebben. Het gaat met name om beroepen in de agrarische sector en ambachten, die voorheen veel waardering kregen en essentieel waren voor de samenleving (Standing, 2014). Een andere verklaring is dat de beroepsgroepen niet voldoende gerepresenteerd zijn door het kleine aantal respondenten. Het is belangrijk dat burgers zich gerepresenteerd voelen en gezien worden door de politiek. Daarom is vervolgonderzoek naar het politieke vertrouwen van deze beroepsgroepen belangrijk.

De onderzoeksresultaten laten zien dat bestaanszekerheid een robuuste invloed op politiek vertrouwen heeft, naast de andere invloedfactoren van politiek vertrouwen die eerder bewezen zijn. Dit betekent dat bestaanszekerheid in het wetenschappelijk debat over de invloedfactoren van politiek vertrouwen, kan bijdragen aan het verklaren van politiek vertrouwen.

De veranderde invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen tussen 2012 en 2022

Het antwoord op de tweede hoofdvraag is dat de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen tussen 2012 en 2022 niet is veranderd en niet is toegenomen. De beschrijvende analyses uit Paragraaf 4.1 **Beschrijvende statistieken** toonden dit al aan. Het gemiddelde vertrouwen in de politiek was in 2012 en in 2022 beide laag en ook de gemiddelde score op baan zekerheid, opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond waren ongeveer gelijk.

Dit komt niet overeen met de literatuur en bijhorende verwachtingen in deze scriptie. Tussen 2012 en 2022 zijn veel maatschappelijke veranderingen geweest die, zoals de verwachting was, invloed hadden op het politieke vertrouwen. De meest ingrijpende verandering was de coronapandemie, waardoor alle burgers zich moesten aanpassen en maatregelen van de overheid moesten opvolgen. Deze aanpassingen zorgden bij veel burgers voor gezondheids- en mentale problemen (Reep & Hupkens, 2021). De verwachting was ook dat dit met name bij burgers met een lage bestaanszekerheid meer impact had, doordat flexibele contracten ontbonden werden en werkenden in de dienstverlenende sector hun beroep niet mochten uitvoeren.

Naast de coronapandemie, nam onvrede in de samenleving over de aanpak van de klimaatcrisis toe. Deze onvrede zit zowel bij voorstanders als tegenstanders van de klimaatcrisis. Met name de agrarische sector kwam in opstand toen er beleidsregels bekend werden gemaakt waarin stond dat de sector moet veranderen en verduurzamen. Een van de grootste zorgen zat hier bij het ontbreken van een duidelijk toekomstperspectief (Remkes, 2022). Door de onzekere toekomst door overheidsbeleid nam het vertrouwen in de overheid, breder dan alleen de agrarische sector, af.

Daarnaast had de verhitte woningmarkt effect op zowel huur- als koopwoningen, waardoor de vaste lasten zijn toegenomen en een groter deel van het inkomen hieraan wordt uitgegeven. Met name bij de groep met een lage bestaanszekerheid, was de verwachting, had dit invloed op het politieke vertrouwen dat zij hebben. Hierbij geldt ook dat burgers met een lagere bestaanszekerheid door de

inflatie meer geld kwijt zijn aan bijvoorbeeld boodschappen en de energierekening. Toch blijkt uit de onderzoeksresultaten dat de gemiddelde bestaanszekerheid niet is afgenomen en de invloed op politiek vertrouwen niet sterker is geworden.

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de gemiddelde bestaanszekerheid geen versterkte invloed heeft gehad op politiek vertrouwen tussen 2012 en 2022. Hier zitten een aantal kanttekeningen bij. Allereerst blijkt uit de beschrijvende analyses dat het gemiddelde inkomen in 2022 veel hoger ligt dan het gemiddelde inkomen in 2012. Dit kan betekenen dat het inkomen is meegestegen met de inflatie en de bestaanszekerheid daardoor niet is afgenomen tussen 2012 en 2022.

Ook blijkt dat de gemiddelde bestaanszekerheid in beide jaren vergelijkbaar is. Het kan zijn dat de daadwerkelijke bestaanszekerheid is afgenomen, maar dat burgers in 2012 ook vonden dat hun bestaanszekerheid niet heel goed was. Voor vervolgonderzoek is het daarom verstandig om te kijken naar objectievere indicatoren met minder eigen interpretatiemogelijkheden.

Verder kan het zijn dat bestaanszekerheid niet goed is geoperationaliseerd en dat andere indicatoren andere resultaten hadden gegeven. Bestaanszekerheid heeft betrekking op de financiële situatie nu en in de toekomst (Van Geuns, 2022). In vervolgonderzoek kan er gekeken worden naar de situatie nu, los van de situatie in de toekomst. Dan kan een vergelijking gemaakt worden tussen hoe mensen de situatie nu en in de toekomst beoordelen. Het kan zo zijn dat mensen nu goed rondkomen maar bijvoorbeeld geen spaargeld hebben, waardoor ze in de toekomst geen buffer hebben voor onverwachte kosten als ze hun baan verliezen (Wroe, 2016).

Een andere mogelijke verklaring voor de overeenkomende invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen, is dat politiek vertrouwen gevoelig is voor crises (Van der Meer, 2017). Het is van belang om de politieke situatie van 2012 kort te schetsen. In 2012 was er in Nederland een economische crisis (CBS.b, 2018). Deze crisis leek in 2011 hersteld te zijn, wat logischerwijs zou zorgen voor een toename in politiek vertrouwen (Hooghe & Okoliki, 2020). Echter, er kwam een terugval waardoor de staatsschuld steeg en bezuinigingen plaatsvonden (NOS, 2017). Hierdoor raakten veel burgers werkloos, gingen bedrijven failliet en stond de bouw stil (Meinema, 2018). Ruim 200.000 raakten werkloos en vonden werk in andere beroepssectoren (CBS.c, 2018).

Door de economische crisis raakten dus veel mensen werkloos en verloren zij hun inkomen. Dit kan een mogelijke verklaring zijn voor de overeenkomende gemiddelde bestaanszekerheid in 2012 en 2022. Toentertijd was het vertrouwen in de politiek ook ongeveer even laag (de Koster, 2021). Dit betekent dat de situaties in deze twee jaren vergelijkbaar zijn en dit kan een mogelijke verklaring zijn voor het niet vinden van de verwachte resultaten. Dat maakt het voor vervolgonderzoek relevant om de invloed van bestaanszekerheid te vergelijken met jaren, waarin het politieke vertrouwen hoger lag. Als hieruit blijkt dat de invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen kleiner is, als de gemiddelde bestaanszekerheid hoger is, kan dat een uitgangspunt bieden voor de politiek om een goede bestaanszekerheidsbasis als uitgangspunt te nemen bij het formuleren van beleid.

Veranderde invloed van opleidingsniveau en migratieachtergrond

Gedurende een opleiding komen burgers met andere achtergronden en mensen buiten hun reguliere netwerk in aanraking waardoor zij sociaal vertrouwen ontwikkelen (Ferrara & Alesina, 2002). Hierdoor leren zij wie ze wel en niet kunnen vertrouwen. Het gemiddelde opleidingsniveau lag in 2012 en 2022 dichtbij elkaar maar de invloed lijkt, niet significant, veranderd te zijn.

In 2012 nam het vertrouwen in de politiek toe, naar mate het opleidingsniveau hoger werd. Deze invloed was in 2022 kleiner. Dat betekent dat het opleidingsniveau minder invloed heeft op het politieke vertrouwen. Dit komt niet overeen met de literatuur, waaruit blijkt dat hoger opgeleiden meer identificatiemogelijkheden hebben met politici, vaker politiek actief zijn en begrijpen dat er compromissen gesloten worden om tot resultaten te komen waardoor het vertrouwen in de politiek hoger is (Schakel, 2020; CBS, 2017; Newton et al., 2018).

Een mogelijke verklaring kan zijn dat in 2022 meer mensen met een hoger opleidingsniveau minder vertrouwen in de politiek hebben. Dat komt overeen met de verwachting dat bij alle burgers het vertrouwen in de politiek is afgenomen. Dit interessante resultaat kan verder onderzocht worden door te onderzoeken of opleidingsniveau minder bepalend wordt voor politiek vertrouwen.

Verder viel op de invloed van migratieachtergrond op politiek vertrouwen, niet significant, is afgenomen. Uit de literatuur kwam het tegenovergestelde naar voren: door een lange geschiedenis van racisme en discriminatie hebben burgers met een migratieachtergrond minder vertrouwen in vreemden en politici (Ferrara & Alesina, 2002). Ook zijn mensen met een migratieachtergrond vaker gedupeerde geweest in de toeslagenaffaire, wat kan zorgen voor minder vertrouwen in de politiek (Valk, 2021; Kanne & Driessen, 2021).

Een mogelijke verklaring voor de afgenomen invloed, dat een positieve ontwikkeling is, kan zijn dat er steeds meer mensen met een migratieachtergrond politiek actief worden. Hierdoor zijn er betere identificatiemogelijkheden en voelen mensen met een migratieachtergrond zich beter gerepresenteerd (Mügge & Van der Pas, 2017; Drost, 2021).

Dit betekent dat de kloof tussen opleidingsniveaus en wel of geen migratieachtergrond kleiner lijkt te zijn. Het is van belang om dit in vervolgonderzoeken te onderzoeken. Allereerst omdat het aantal respondenten met een migratieachtergrond in deze scriptie erg klein is en daardoor misschien niet representatief is. De tweede reden is dat de veranderde invloed niet significant van elkaar verschilt en er daarom geen harde conclusies over getrokken kunnen worden.

Tot slot

Deze scriptie heeft de robuuste invloed van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen aangetoond. Het is belangrijk om hier verder onderzoek naar te doen, omdat de overheid voor een goede basis voor haar burgers hoort te zorgen. Daarom is het relevant om in vervolgonderzoek een aantal aspecten te onderzoeken. Allereerst is het relevant om te onderzoeken of bestaanszekerheid hoger is in perioden

met meer politiek vertrouwen. Daarnaast is het relevant om te onderzoeken of de invloed van bestaanszekerheid kleiner is, als er veel vertrouwen in de politiek is. Als dit zo is, dan toont het aan dat in perioden van politiek wantrouwen, de overheid de bestaanszekerheid van burgers als uitgangspunt moet nemen om het vertrouwen te herstellen. Bestaanszekerheid is dan, net als sociaal vertrouwen, een voorwaarde voor het hebben van politiek vertrouwen. Een goede bestaanszekerheid zorgt ervoor dat de basis op orde is voor meer vertrouwen.

Literatuur

Aarts, K. & Semetko, H. A. (2003). The divided Electorate: Media Use and Political Involvement. *Journal of politics*, 65 (3), 759-784. <https://doi.org/10.1111/1468-2508.00211>

Andersen, S., Chen, S. & Carter, C. Fundamental Human Needs: Making Social Cognition Relevant. *Psychological Inquiry*, 11(4), 269 – 275. <https://www.jstor.org/stable/1449619>

André, A. & Depauw, S. (2017). The Quality of Representation and Satisfaction with Democracy: The Consequences of Citizen-Elite Policy and Process Congruence. *Political Behavior*, 39(2), 377–397. <https://doi.org/10.1007/s11109-016-9360>

Blok, de L. & Brummel, L. (2022). *Gefundeerd politiek vertrouwen? Onderzoek naar de relatie tussen overheidsprestaties en het vertrouwen in politieke instituties*. Onderzoek bij Universiteit van Utrecht vanuit het Departement Bestuurs- en Organisationswetenschap. Geraadpleegd op 8 april 2023, van https://www.uu.nl/sites/default/files/Eindrapport%20de%20Blok%20%26%20Brummel_Gefundeerd%20Politiek%20Vertrouwen.pdf

Bowler, S. & Karp, J. (2004). Politicians, Scandals, and Trust in Government. *Political Behavior*, 36(3), 271 – 287. <https://www.jstor.org/stable/4151353>

Catterberg G. & Moreno, A. (2005). The Individual Bases of Political Trust: Trends in New and Established Democracies. *International Journal of Public Opinion Research*, 18(1), 31 – 48. (Published by Oxford University Press on behalf of The World Association for Public Opinion Research). <https://doi.org/10.1093/ijpor/edh081>

Centraal Bureau voor de Statiek. (2021). *Standaard Onderwijsindeling 2021*. Editie 2022/’23. Geraadpleegd op 8 april 2023, van https://www.cbs.nl/-/media/cbs/onze-diensten/methoden/classificaties/documents/2023/pubsoi2021_ed2223.pdf

Centraal Bureau voor de Statistiek (2018.c). *Keert de verdwenen bouwvakker terug?* Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/34/keert-de-verdwenen-bouwvakker-terug->

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2011, 23 maart). *Inkomen hoogopgeleiden bijna het dubbele van dat van laagopgeleiden*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2011/12/inkomen-hoogopgeleiden-bijna-het-dubbele-van-dat-van-laagopgeleiden#:~:text=Inkomen%20stijgt%20met%20opleidingsniveau&text=Dat%20van%20een%20hoogopgeleide%20was,voor%20mannen%20als%20voor%20vrouwen>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017, 12 december). *Hoger opgeleiden meest betrokken bij politiek*. Geraadpleegd op 28 januari 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/50/hoger-opgeleiden-meest-betrokken-bij-politiek>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 2 september). *Huren gemiddeld met 3 procent gestegen*. Geraadpleegd op 16 april, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/35/huren-gemiddeld-met-3-procent-gestegen>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018.a). *Meer vast werk maar flexwerk groeit harder*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/08/weer-meer-vast-werk-maar-flexwerk-groeit-harder#:~:text=Toename%20flexibele%20werknemers%20vooral%20jongeren%20en%20vrouwen.%20Bij,zichtbaar%20bij%20tijdelijke%20contracten%20zonder%20vaste%20uren%20C%20>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018.b, 13 september). *Nederland tien jaar na de val van Lehman Brothers*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/37/nederland-tien-jaar-na-de-val-van-lehman-brothers>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021.b, 28 mei). *Prijs voeding met 18 procent gestegen in tien jaar*. Geraadpleegd op 15 april, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/21/prijs-voeding-met-18-procent-gestegen-in-tien-jaar>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, 16 november). *Werknemers bij pensionering voor het eerst gemiddeld boven 65 jaar*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/47/werknemers-bij-pensionering-voor-het-eerst-gemiddeld-boven-65-jaar>

Citrin, J. & Stoker, L. (2018). Political Trust in a Cynical Age. *Annual Review of Political Science*, 21, 49 – 70. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050316-092550>

De Nederlandsche Bank (2022, 17 maart). *Hoe we economisch geraakt worden door de oorlog in Oekraïne*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/nieuwsbericht-2022/hoe-we-economisch-geraakt-worden-door-de-oorlog-in-oekraïne/>

Drost, S. (2021, 15 maart). Meer mensen met een migratieachtergrond op kieslijst: ‘Dit leidt tot betere besluiten’. Geraadpleegd op 29 mei 2022, van <https://nos.nl/artikel/2372785-meer-mensen-met-migratieachtergrond-op-kieslijst-dit-leidt-tot-betere-besluiten>

Doyal, L. & Gough, I. A theory of human needs*. *Critical Social Policy*, 4(10), 6 – 38.
<https://doi.org/10.1177/026101838400401002>

La Ferrara, E. & Alesina, A. (2002). Who Trusts Others?. *Journal of Public Economics*, 85(2), 207-234. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(01\)00084-6](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(01)00084-6)

Franken, M., Kuiper, C. & van der Sanden, P. (2022). *Bestaanszekerheid onder druk. De stand van zaken*. (Onderzoek van movisie, gefinancierd door Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport). https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-05/Bestaanszekerheid_onder_druk_2022.pdf

Griffin, J.D. & Newman, B. (2005). Are Voters Better Represented? *The journal op politics*, 67(4), 1206 – 1277. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2005.00357.x>

Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden van 24 augustus 1815. (1815, 24 augustus). *Grondwet*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001840/2022-11-01#Hoofdstuk>

Grönlund, K. & Setälä, M. (2007). Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, 5, 400 – 422. <https://doi.org/10.1057/palgrave.cep.6110113>

Hetherington, M. (1998). The Political Relevance of Political Trust. *The American Political Science Review*, 92(4), 791-808. <https://doi.org/10.2307/2586304>

Hoebgen, A., Middelkoop, M. van & Luteijn, G. (2022, 18 februari). *De energierekening in januari 2022: hogere leveringstarieven en lagere belastingen*. (Artikel van Centraal Bureau voor de Statistiek). Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/de-energierekening-in-januari-2022-hogere-leveringstarieven-en-lagere-belastingen/1-inleiding>

Hooghe, M. & Okolikj, M. (2020). The long-term effects of the economic crisis on political trust in Europe: Is there a negativity bias in the relation between economic performance and political support? *Comparative European Politics*, 18, 879 – 898. <https://doi.org/10.1057/s41295-020-00214-5>

Hootegem, A. van, Hootegem, A. van, Selenko, E. & Witte, H. De. (2022). Work is political: Distributive injustice as a mediating mechanism in the relationship between job insecurity and political cynicism. *Political Psychology* 43(2). 375-396. <https://doi.org/10.1111/pops.12766>

Jong, de N. & Bussemaker, J. (2021, 1 november). Vertrouwen in de overheid enorm gezakt: ‘Coronacrisis, toeslagenaffaire, de formatie: het telt op’. *De Volkskrant* (interview). Geraadpleegd op 8 april 2021, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/vertrouwen-in-overheid-enorm-gezakt-coronacrisis-toeslagenaffaire-de-formatie-het-telt-op~b92bc731/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>

Jong, de S. & Noordzij, K. (2023, 22 maart). BBB heeft precies de goeie snaar geraakt. *NRC* (interview met een socioloog over politieke onvrede). Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/03/22/bbb-heeft-precies-de-goeie-snaar-geraakt-a4160182>

Kanne, P. & Driessen, M. (2021, maart). *Vertrouwen in overheid na drie grote kwesties*. (Onderzoek uitgevoerd door I&O research, in opdracht van NRC Handelsblad, rapportnummer 2021/068). Geraadpleegd op 8 april 2023, van https://065.wpcdnnode.com/ioresearch.nl/wp-content/uploads/2021/03/bwebpr21_mrt_nrc_betrouwbare-overheid_def.pdf

Kenrick, D. T., Griskevicius, V., Neuberg, S. L., & Schaller, M. (2010). Renovating the Pyramid of Needs: Contemporary Extensions Built Upon Ancient Foundations. *Perspectives on Psychological Science*, 5(3), 292–314. <https://doi.org/10.1177/1745691610369469>

Kester, J. (2022, 17 maart). *Gedrag bij gemeenteraadsverkiezingen werd vooral bepaald door wantrouwen in de landelijke politiek*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/stemgedrag-bij-gemeenteraadsverkiezingen-werd-vooral-bepaald-door-wantrouwen-in-de-landelijke-politiek/>

Klapwijk, P. & Kester, J. (2023, 10 januari). *Kabinet komt vertrouwenscrisis niet te boven: ook coalitiekiezers stuk negatiever dan bij start 1 jaar geleden*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/kabinet-komt-vertrouwenscrisis-niet-te-boven-ook-coalitiekiezers-stuk-negatiever-dan-bij-start-1-jaar-geleden/>

Kleinnijenhuis, J. & Verlouw, C. (31 mei, 2022). De toeslagenaffaire uitgelegd: zo kwam het ‘ongekende onrecht’ tot stand. *Trouw*. Geraadpleegd op 10 januari 2023, van <https://www.trouw.nl/binnenland/de-toeslagenaffaire-uitgelegd-zo-kwam-het-ongekende-onrecht-tot-stand~bef3c1f9/>

Klerk, M. de, Olsthoorn, M., Paisier, I., Schaper, J. & Wagemans, F. (2021). *Een jaar met corona. Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona*. (Onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers van het Sociaal en Cultureel Planbureau, publicatie 2021-13). Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2021/03/03/een-jaar-met-corona/Een+jaar+met+corona.pdf>

Koster, Y. de. (2021, 2 november). *Vertrouwen in overheid lager dan ooit*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/vertrouwen-overheid-nog-nooit-zo-laag>

Kraaykamp, G., Snippenburg, L.B. van, & Ultee, W.C. (1989). Beroepsklasse en beroepsprestige als verklaring voor inkomen, ongelijkheidsopvattingen, politiek vertrouwen en politieke apathie. *Mens en Maatschappij*, 64(1). 42 – 50.
<https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/140701/140701.pdf?sequence=1>.

Levi, M. & Stoker, L. (2000). Political Trust and Trustworthiness. *Annual Review of Political Science* 3(1), 475-507. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.3.1.475>

LISS panel. (no date). *Startpagina*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.website.lisspanel.nl/>

Meinema, A. (2018, 13 september). *Wat heeft de financiële crisis ons gekost én gebracht?* Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://nos.nl/artikel/2250245-wat-heeft-financiele-crisis-ons-gekost-en-gebracht>

Mügge, L. & Pas, D. van der. (2017, 8 maart). *Dertig jaar diversiteit in de Tweede Kamer: hoe verder na de verkiezingen?* Stuk Rood Vlees. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://stukroodvlees.nl/dertig-jaar-diversiteit-de-tweede-kamer-hoe-verder-na-de-verkiezingen/#:~:text=Diversiteit%20in%20de%20Tweede%20Kamer%20kan%20door%20nieuwe,cohesie%2C%20en%20het%20verhoogt%20de%20acceptatie%20van%20verkiezingsuitslagen.>

Rohde, N., Tang, K. K., Osberg, L. Prasada Rao, D.S. (2017). Is It Vulnerability or Economic Insecurity That Matters for Health?. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 134, 307-319. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2016.12.010>

Nationale Ombudsman. (3 oktober, 2022). *Straatpraat: Hoe staat het met uw vertrouwen in de overheid?* Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.nationaleombudsman.nl/artikel/straatpraat-hoe-staat-het-met-uw-vertrouwen-in-de-overheid>

Newton, K., & Zmerli, S. (2011). Three forms of trust and their association. *European Political Science Review*, 3(2), 169-200. doi:10.1017/S1755773910000330.

Newton, K., Stolle, D., & Zmerli, S. (2018). *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*. Oxford University Press.

NOS. (2017, 24 mei). *10 jaar crisis (deel 1): hoe het begon*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://nos.nl/op3/artikel/2174769-10-jaar-crisis-deel-i-hoe-het-begon>

NOS. (2022). *Enquête: vertrouwen in de politiek is enorm laag*. Geraadpleegd op 10 januari 2023, van <https://nos.nl/collectie/13915/artikel/2445243-enquete-vertrouwen-in-de-politiek-is-enorm-laag>

NOS. (2022, 18 januari). *Zorgen over koopkrachtdaling: 'Ik zit al heel krap'*. Geraadpleegd op 16 januari, van <https://nos.nl/artikel/2413558-zorgen-over-de-koopkrachtdaling-ik-zit-al-heel-krap>

Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Putters, K. (2019). *'Veenbrand' – Met mij gaat het goed, maar hoe lang nog?* Uitgeverij Prometheus. 2^e druk.

Reep, C.; Hupkens C. (3 september 2021). *Ervaren impact corona op mentale gezondheid en levensstijl*. (Onderzoek door onderzoekers van Centraal Bureau voor de Statistiek). Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/ervaren-impact-corona-op-mentale-gezondheid-en-leefstijl?onepage=true>

Remkes, J. (2022, 5 oktober). *Wat wel kan. Uit de impasse en een aanzet voor perspectief*. (Rapport).

Geraadpleegd op 8 april 2023, van [https://open.overheid.nl/documenten/ronl-](https://open.overheid.nl/documenten/ronl-4039eee4ed64ecd5574d2c34f1e1fe24fa8e8f18/pdf)

[4039eee4ed64ecd5574d2c34f1e1fe24fa8e8f18/pdf](https://open.overheid.nl/documenten/ronl-4039eee4ed64ecd5574d2c34f1e1fe24fa8e8f18/pdf)

Rijksoverheid. (2021, 15 januari). *Verklaring van minister-president Mark Rutte over het aftreden van*

het kabinet. Geraadpleegd op 8 april 2023, van

[https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/01/15/verklaring-van-minister-president-](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/01/15/verklaring-van-minister-president-mark-rutte-over-het-aftreden-van-het-kabinet)

[mark-rutte-over-het-aftreden-van-het-kabinet](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/01/15/verklaring-van-minister-president-mark-rutte-over-het-aftreden-van-het-kabinet)

Rijksoverheid. (no date). *Wanneer gaat mijn AOW in?* Geraadpleegd op 8 april 2023, van

[https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-ouderdomswet-aow/vraag-en-antwoord/wanneer-](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-ouderdomswet-aow/vraag-en-antwoord/wanneer-gaat-mijn-aow-in)

[gaat-mijn-aow-in](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-ouderdomswet-aow/vraag-en-antwoord/wanneer-gaat-mijn-aow-in).

Schakel, W. (2020) *De politieke dominantie van hoogopgeleiden*. Stuk Rood Vlees. Geraadpleegd op

26 januari, van <https://stukroodvlees.nl/de-politieke-dominantie-van-hoogopgeleiden/>

Schmeets, H. & Tummers, M. (2022, 19 december). *Maatschappelijk onbehagen en pessimisme voor*

en tijdens de pandemie. (Onderzoek door onderzoekers van het Centraal Bureau voor de Statistiek).

Geraadpleegd op 8 april 2023, van [https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/maatschappelijk-onbehagen-en-pessimisme-voor-en-tijdens-de-pandemie)

[trends/2022/maatschappelijk-onbehagen-en-pessimisme-voor-en-tijdens-de-pandemie](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/maatschappelijk-onbehagen-en-pessimisme-voor-en-tijdens-de-pandemie)

Schmeets, H., & Exel, J. (2022.a, 20 juli). *Over de mythe van het tanende vertrouwen in instituties, in*

publicatie: De Heitjes en het vertrouwen in instituties in Heerlen. (Onderzoek door onderzoekers van

het Centraal Bureau voor de Statistiek). Geraadpleegd op 8 april 2023, van [https://www.cbs.nl/nl-](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2022/de-heitjes-en-het-vertrouwen-in-instituties-in-heerlen)

[nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2022/de-heitjes-en-het-vertrouwen-in-instituties-in-](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2022/de-heitjes-en-het-vertrouwen-in-instituties-in-heerlen)

[heerlen](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2022/de-heitjes-en-het-vertrouwen-in-instituties-in-heerlen)

Schmeets, H. & Exel, J. (2022.b, 31 maart). *Vertrouwen in medemens en instituties voor en tijdens de*

pandemie. (Onderzoek door onderzoekers van het Centraal Bureau voor de Statistiek). Geraadpleegd

op 15 april, van [https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/vertrouwen-in-](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/vertrouwen-in-medemens-en-instituties-voor-en-tijdens-de-pandemie/4-vertrouwen-in-instituties)

[medemens-en-instituties-voor-en-tijdens-de-pandemie/4-vertrouwen-in-instituties](https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/vertrouwen-in-medemens-en-instituties-voor-en-tijdens-de-pandemie/4-vertrouwen-in-instituties)

Schoon, I., & Cheng, H. (2011). Determinants of Political Trust: A Lifetime Learning Model.

Developmental Psychology, 47(3), 619-631. <https://doi.org/10.1037/a0021817>

- Smolenaars, E. (2018). Geslaagd voor bestaanszekerheid, gezakt voor werkzekerheid. *Sociaal Bestek*, 80, 26–28 <https://doi.org/10.1007/s41196-018-0106-7>
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2022, 1 september). *Uitdaging komende politieke jaar: houd kritische burgers aangehaakt*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2022/09/01/uitdaging-komende-politieke-jaar-houd-kritische-burgers-aangehaakt>
- Standing, G. (2014). *The Precariat*. The New Dangerous Class. London (Bloomsbury).
- Ulbig, S. G. (2008). Voice is Not Enough: ‘The Importance of Influence in Political Trust and Policy Assessments. *Public Opinion Quarterly*, 72(3), 523-539. <https://doi.org/10.1093/poq/nfn030>.
- Uslaner, E. (2002). *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511614934
- Uslaner, E. (2010). Trust and the Economic Crisis of 2008. *Corporate Reputation Review*, 13(2), 110 – 123. <https://doi.org/10.1057/crr.2010.8>.
- Valk, G. (2021, 5 maart). Hoe overheid en burger elkaar kwijtraakten. (Essay). *NRC*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/05/hoer-overheid-en-burger-elkaar-kwijtraakten-a4034367>
- van Geuns, R. C. (2022). *Vertrouwen en bestaanszekerheid: wensdroom of noodzaak?*. (Afscheidsrede) Geraadpleegd op 8 april 2023, van https://pure.hva.nl/ws/files/25090817/_Vertrouwen_en_bestaaanszekerheid_wensdroom_of_noodzaak_FB.pdf
- Van der Meer, T.W.G. (2017). *Political Trust and the “Crisis of Democracy”*. Oxford Research Encyclopedias (online publication). <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.77>
- Van der Meer, T. & Dekker, P. (2013). Trustworthy states, trusting citizens? A multilevel study into objective and subjective determinants of political trust. In S. Zmerli & M. Hooghe Eds.) *Political Trust: Why Context Matters* (pp. 67–94). Colchester: ECPR Press.

Vander Elst, T. & De Witte, H. & De Cuyper, N.. (2014). The Job Insecurity Scale: A psychometric evaluation across five European countries. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 23, 364-380. 10.1080/1359432X.2012.745989.

VNG & Divosa. (2021). *De winst van het sociaal domein. Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://vng.nl/publicaties/propositie-de-winst-van-het-sociaal-domein>

Wroe, A. (2016). Economic Insecurity and Political Trust in the United States. *American Politics Research*, 44(1), 131-163. <https://doi.org/10.1177/1532673X15597745>

WVS. (2022). *World Values Survey Wave 7 in the Netherlands: Sample Design*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>

WVS. (n.d.). *What we do*. Geraadpleegd op 8 april 2023, van <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

Zmerli, S., & K. Newton. (2011). Winners, losers and three types of trust. In S. Zmerli & M. Hooghe (Eds.) *Political Trust: Why Context Matters* (pp. 67–94). Colchester: ECPR Press.

Zmerli, S., K. Newton, and J. R. Montero. (2007). Trust in people, confidence in political institutions, and satisfaction with democracy. In J. W. van Deth, J. R. Montero, and A. Westholm (Eds.), *Citizenship and Involvement in European Democracies: A Comparative Analysis* (pp. 35–65). London: Routledge.

Zumbuehl, M. & Dillingh, R. (2020, December). *Ongelijkheid van het jonge kind*. (Onderzoek van het Centraal Planbureau, CPB Notitie in opdracht van OCW en SZW). Geraadpleegd op 10 april, van <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-Ongelijkheid-van-het-jonge-kind.pdf>

Bijlagen

Bijlage 1: Operationalisatie

Politiek vertrouwen (wave 7)

Politiek vertrouwen bestaat uit de samenvoeging van de indicatoren: parlement (V73), regering (V71) en politieke partijen (V72). De indicatoren zijn onderzocht met de vraag: ‘Wilt u mij voor elk van de instellingen aangeven of u er heel veel, veel, niet zo veel of helemaal geen vertrouwen in heeft?’. De antwoordcategorieën zijn: heel veel (1), veel (2), niet zo veel (3) en helemaal geen (4).

Syntax en output originele variabele(n):

FREQUENCIES VARIABLES=Q73, Q71, Q72

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics				
		Confidence: Parliament	Confidence: The Government	Confidence: The Political Parties
N	Valid	1892	1996	1973
	Missing	253	149	172
Mean		2,83	2,87	3,05
Median		3,00	3,00	3,00
Std. Deviation		,669	,728	,612
Minimum		1	1	1
Maximum		4	4	4
Percentiles	25	2,00	2,00	3,00
	50	3,00	3,00	3,00
	75	3,00	3,00	3,00

Confidence: The Government					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	A great deal	34	1,6	1,7	1,7
	Quite a lot	573	26,7	28,7	30,4
	Not very much	1006	46,9	50,4	80,8
	None at all	383	17,9	19,2	100,0
	Total	1996	93,1	100,0	
Missing	Other missing: Multiple answers Mail (EVS)	58	2,7		
	No answer	12	,6		
	Don't know	79	3,7		
	Total	149	6,9		
Total		2145	100,0		

Confidence: Parliament					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	A great deal	25	1,2	1,3	1,3
	Quite a lot	541	25,2	28,6	29,9
	Not very much	1064	49,6	56,2	86,2
	None at all	262	12,2	13,8	100,0
	Total	1892	88,2	100,0	
Missing	Other missing: Multiple answers Mail (EVS)	66	3,1		
	No answer	12	,6		
	Don't know	175	8,2		
	Total	253	11,8		
Total		2145	100,0		

Confidence: The Political Parties					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	A great deal	10	,5	,5	,5
	Quite a lot	285	13,8	15,0	15,5
	Not very much	1259	58,7	63,8	79,3
	None at all	409	19,1	20,7	100,0
	Total	1973	92,0	100,0	
Missing	Other missing: Multiple answers Mail (EVS)	81	2,8		
	No answer	12	,6		
	Don't know	99	4,6		
	Total	172	8,0		
Total		2145	100,0		

Syntax hercoderen:

RECODE Q73 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1) INTO Parlement.

EXECUTE.

RECODE Q71 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1) INTO Regering.

RECODE Q72 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1) INTO Partijen.

EXECUTE.

Hercoderen toelichting:

Voordat de indicatoren worden samengevoegd krijgen de indicatoren een nieuwe naam en worden de antwoordmogelijkheden omgedraaid. Dit betekent dat helemaal geen vertrouwen score 1 krijgt en heel veel vertrouwen score 4. Dit is van belang voor de interpretatie van de resultaten, een hogere score betekent meer vertrouwen.

Syntax en output data beschrijven:

FREQUENCIES VARIABLES=Parlement Regering Partijen

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

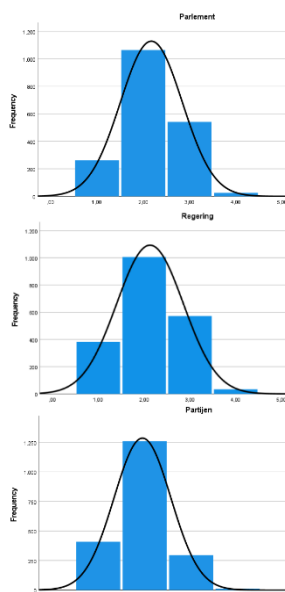
/ORDER=ANALYSIS.

Statistics				
		Parlement	Regering	Partijen
N	Valid	1892	1996	1973
	Missing	253	149	172
Mean		2,1739	2,1293	1,9524
Median		2,0000	2,0000	2,0000
Std. Deviation		,66678	,72848	,61238
Minimum		1,00	1,00	1,00
Maximum		4,00	4,00	4,00
Percentiles	25	2,0000	2,0000	2,0000
	50	2,0000	2,0000	2,0000
	75	3,0000	3,0000	2,0000

Parlement					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	262	12,2	13,8	13,8
	2,00	1064	49,6	56,2	70,1
	3,00	541	25,2	28,6	98,7
	4,00	25	1,2	1,3	100,0
	Total	1892	88,2	100,0	
Missing	System	253	11,8		
Total		2145	100,0		

Regering					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	383	17,9	19,2	19,2
	2,00	1006	46,9	50,4	69,6
	3,00	573	26,7	28,7	98,3
	4,00	34	1,6	1,7	100,0
	Total	1996	93,1	100,0	
Missing	System	149	6,9		
Total		2145	100,0		

Partijen					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	409	19,1	20,7	20,7
	2,00	1259	58,7	63,8	84,5
	3,00	295	13,8	15,0	99,5
	4,00	10	,5	,5	100,0
	Total	1973	92,0	100,0	
Missing	System	172	8,0		
Total		2145	100,0		

Data beschrijven toelichting:

Uit de output blijkt dat bij elk van de indicatoren het minimum 1 en het maximum 4 is, dit betekent dat een aantal mensen helemaal geen vertrouwen in de politiek hebben en ook een aantal heel veel.

Opvallend is dat het gemiddelde vertrouwen bij partijen lager ligt dan bij parlement en regering. Bij deze twee indicatoren ligt het derde kwartiel hoger. Uit de output blijkt dat een groot deel van de respondenten aangeeft niet zoveel vertrouwen in het parlement te hebben, meer dan de helft. De output van parlement toont dat de lijn van een normale verdeling niet wordt gevolgd. Dit komt doordat er weinig antwoordcategorieën zijn en doordat weinig mensen heel veel vertrouwen hebben.

Ook bij de indicator regering blijkt uit de output dat het grootste deel van de respondenten niet zoveel vertrouwen in de regering heeft. Doordat er minder missende antwoorden zijn, is het deel dat helemaal geen vertrouwen heeft, hoger. De verdeling in de output lijkt redelijk op een normale verdeling. Al is ook hier de categorie “heel veel” erg laag. Uit de output blijkt dat de meeste

respondenten aangeven helemaal geen of weinig vertrouwen in de politiek partijen te hebben. Dit is, zoals de derde Figuur toont, een scheve verdeling.

Syntax en output chronbach's alpha:

RELIABILITY

/VARIABLES=Parlement Regering Partijen

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA

/STATISTICS=SCALE

/SUMMARY=TOTAL.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.876	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Parlement	4,0784	1,579	,754	,831
Regering	4,1240	1,398	,782	,809
Partijen	4,2947	1,688	,758	,832

Cronbach's alpha beschrijven:

In deze stap wordt beoordeeld of de losse indicatoren gezamenlijk een variabele en schaal kunnen vormen. Om dit te beoordelen is een reliability-test gedaan, met *Cronbach's Alpha*. De score is Cronbach's Alpha: .867. Deze score is hoog. Uit de output blijkt dat als er een item uit de schaal wordt verwijderd de Chronbach's Alpha alleen maar lager wordt, al blijft de score over het algemeen vrij hoog. Dit betekent dat de indicatoren in de schaal blijven en een nieuwe variabele wordt aangemaakt.

Syntax indicatoren samenvoegen:

COMPUTE Politiekvertrouwen=mean.2 (Parlement, Regering, Partijen).

EXECUTE.

Indicatoren samenvoegen, toelichting

In de laatste stap worden drie indicatoren samengevoegd tot één variabele met één schaal. De keuze is gemaakt om hier gebruik te maken van een gemiddelde score (*mean.p-functie*). Dit is het gemiddelde van de antwoorden op de drie indicatoren. De *p-waarde* is op 2 gezet. Dit betekent dat respondenten minimaal op twee een antwoord moesten geven. Als dit niet zo is, dan worden de respondenten niet meegenomen. Dit geeft een betrouwbaarder gemiddelde tussen 1 (helemaal geen) en 4 (heel veel).

Syntax en output beschrijven nieuwe variabele:

FREQUENCIES VARIABLES=Politiekvertrouwen

/NTILES=4

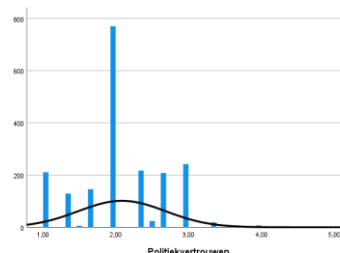
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Politiekvertrouwen		
N	Valid	1986
	Missing	159
Mean		2,0843
Median		2,0000
Std. Deviation		,60131
Minimum		1,00
Maximum		4,00
Percentiles	25	2,0000
	50	2,0000
	75	2,5000

Politiekvertrouwen				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	211	9,8	10,6
	1,33	129	6,0	6,5
	1,50	6	,3	,3
	1,67	146	6,8	7,4
	2,00	770	35,9	38,8
	2,33	217	10,1	10,9
	2,50	24	1,1	1,2
	2,67	208	9,7	10,5
	3,00	242	11,3	12,2
	3,33	19	,9	1,0
	3,67	7	,3	,4
	4,00	7	,3	,4
Total		1986	92,6	100,0
Missing	System	159	7,4	
Total		2145	100,0	

Data beschrijven nieuwe variabele politiek vertrouwen, toelichting

Uit deze output blijkt dat de verdeling scheef is de meeste respondenten niet veel vertrouwen in de politiek hebben. Dit komt overeen met het gemiddelde van de variabele. De standaarddeviatie is voor deze schaal vrij hoog. Dit scheidt de verwachting dat de verdeling niet normaal verdeeld is.

De output toont de verdeling van de variabele. De Figuur toont dat de piek op score 2. Ruim 35% van de respondenten geven aan niet heel veel vertrouwen in de politiek hebben. De verdeling lijkt niet normaal verdeeld met deze hoge uitschieter en lage aantallen met heel veel vertrouwen.

Politiek vertrouwen (wave 6)

Politiek vertrouwen bestaat uit de samenvoeging van de indicatoren: parlement (V117), regering (V115) en politieke partijen (V116). De indicatoren zijn onderzocht met de vraag: ‘Wilt u mij voor elk van de instellingen die ik u nu ga noemen, aangeven of u er heel veel, niet zo veel of helemaal geen vertrouwen in heeft?’. De antwoordcategorieën zijn: heel veel (1), tamelijk veel (2), niet zo veel (3) en helemaal geen (4). Daarnaast staan er drie antwoordcategorieën met wn, ga, nvt.

Syntax en output originele variabele(n):

```
FREQUENCIES VARIABLES=V117, V115, V116
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics				
		Confidence: Parliament	Confidence: The Government	Confidence: The Political Parties
N	Valid	1769	1813	1800
	Missing	133	89	102
Mean		2,77	2,78	2,98
Median		3,00	3,00	3,00
Std. Deviation		,684	,693	,607
Minimum		1	1	1
Maximum		4	4	4
Percentiles	25	2,00	2,00	3,00
	50	3,00	3,00	3,00
	75	3,00	3,00	3,00

Confidence: The Government				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	A great deal	25	1,3	1,4
	Quite a lot	602	31,7	33,2
	Not very much	931	48,9	51,4
	None at all	255	13,4	14,1
	Total	1813	95,3	100,0
Missing	No answer	10	,5	
	Don't know	79	4,2	
	Total	89	4,7	
Total		1902	100,0	

Confidence: Parliament				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	A great deal	25	1,3	1,4
	Quite a lot	595	31,3	33,6
	Not very much	919	48,3	52,0
	None at all	230	12,1	13,0
	Total	1769	93,0	100,0
Missing	No answer	10	,5	
	Don't know	123	6,5	
	Total	133	7,0	
Total		1902	100,0	

Confidence: The Political Parties				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	A great deal	2	,1	,1
	Quite a lot	345	18,1	19,2
	Not very much	1143	60,1	63,5
	None at all	310	16,3	17,2
	Total	1800	94,6	100,0
Missing	No answer	10	,5	
	Don't know	92	4,8	
	Total	102	5,4	
Total		1902	100,0	

Syntax en output hercoderen:

RECODE V117 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1) (SYSMIS=SYSMIS) INTO Parlement.

EXECUTE.

RECODE V115 (1=4) (2=3) (3=2) (SYSMIS=SYSMIS) (4=1) INTO Regering.

EXECUTE.

RECODE V116 (1=4) (2=3) (3=2) (SYSMIS=SYSMIS) (4=1) INTO Partijen.

EXECUTE.

Herocoderen toelichting:

Voordat de vier indicatoren worden samengevoegd tot een schaal, krijgen de indicatoren een nieuwe naam en worden de antwoorden omgedraaid. Dit betekent dat helemaal geen vertrouwen = 1, en heel veel vertrouwen = 4. Daarnaast worden antwoordcategorieën: wn, ga en nvt als missing vermeld.

Syntax en output data beschrijven:

FREQUENCIES VARIABLES=Parlement Regering Partijen

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

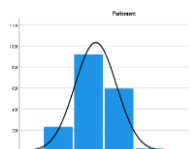
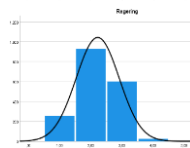
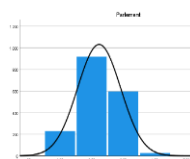
/ORDER=ANALYSIS.

Statistics				
		Parlement	Regering	Partijen
N	Valid	1769	1813	1800
	Missing	133	89	102
Mean		2,2346	2,2190	2,0217
Median		2,0000	2,0000	2,0000
Std. Deviation		,69420	,69294	,60669
Minimum		1,00	1,00	1,00
Maximum		4,00	4,00	4,00
Percentiles	25	2,0000	2,0000	2,0000
	50	2,0000	2,0000	2,0000
	75	3,0000	3,0000	2,0000

Parlement				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	230	12,1	13,0
	2,00	919	48,3	65,0
	3,00	595	31,3	98,6
	4,00	25	1,3	100,0
Total		1769	93,0	
Missing	System	133	7,0	
Total		1902	100,0	

Regering				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	255	13,4	14,1
	2,00	931	48,9	65,4
	3,00	602	31,7	98,6
	4,00	25	1,3	100,0
Total		1813	95,3	
Missing	System	89	4,7	
Total		1902	100,0	

Partijen				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	310	16,3	17,2
	2,00	1143	60,1	60,7
	3,00	345	18,1	99,9
	4,00	2	,1	100,0
Total		1800	94,6	
Missing	System	102	5,4	
Total		1902	100,0	

Data beschrijven toelichting:

De output toont dat bij iedere indicator de laagste score 1 (helemaal geen) en de hoogste score 4 (heel veel) is. Opvallend is dat bij het vertrouwen in de partijen, het derde kwartier op 2.00 ligt terwijl dit bij

de andere indicatoren 2.00 is. Dit betekent dat de meeste respondenten weinig tot niet zo veel vertrouwen in de politiek hebben.

Bij de indicator parlement blijkt uit de output dat ongeveer de helft van de respondenten niet zoveel (2) vertrouwen heeft. Ongeveer dertig procent van de respondenten heeft vertrouwen. De Figuur toont dat de lijn van een normale verdeling redelijk wordt gevolgd, maar het is geen volledig normale verdeling. Met name categorie 4 (heel veel) bevat hiervoor te weinig respondenten.

Indicator regering heeft een piek in antwoordcategorieën bij niet zoveel (2) en veel (3) vertrouwen. Door het lage aantal respondenten met heel veel vertrouwen, is er geen normale verdeling.

Tot slot bij indicator politieke partijen blijkt dat zestig procent van de respondenten niet zoveel vertrouwen in de partijen heeft. Dit bleek ook al uit het lagere gemiddelde en het derde kwartiel. Verder valt op dat in deze categorie meer mensen helemaal geen (1) vertrouwen hebben dan in het parlement en de regering. Er zijn maar twee respondenten met heel veel vertrouwen zijn.

Syntax en output chronbach's alpha:

RELIABILITY

/VARIABLES=Parlement Regering Partijen

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA

/STATISTICS=SCALE

/SUMMARY=TOTAL.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,906	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Parlement	4,2311	1,485	,829	,853
Regering	4,2493	1,459	,830	,853
Partijen	4,4428	1,702	,789	,888

Cronbach's alpha beschrijven:

Wanneer de drie indicatoren samen een schaal vormen, is de Cronbach's Alpha .906. Dit is heel hoog, waardoor de schaal ook betrouwbaar is. De output toont dat wanneer een indicator wordt verwijderd, de betrouwbaarheid afneemt. Dit betekent dat de indicatoren samengevoegd kunnen worden.

Syntax indicatoren samenvoegen:

COMPUTE Politiekvertrouwen12=mean.2 (Parlement, Regering, Partijen).

EXECUTE.

Syntax beschrijven nieuwe variabele:

FREQUENCIES VARIABLES=politiekvertrouwen12

/NTILES=4

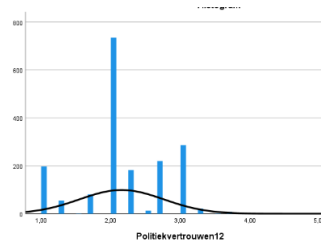
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Politiekvertrouwen12		
N	Valid	1801
	Missing	101
Mean		2,1576
Median		2,0000
Std. Deviation		,60564
Minimum		1,00
Maximum		4,00
Percentiles	25	2,0000
	50	2,0000
	75	2,6667

Politiekvertrouwen12				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	197	10,4	10,9
	1,33	55	2,9	3,1
	1,50	1	,1	14,0
	1,67	91	4,3	18,5
	2,00	735	38,6	49,8
	2,33	182	9,6	10,1
	2,50	13	,7	70,2
	2,67	220	11,6	82,4
	3,00	206	15,0	99,3
	3,33	21	1,1	99,4
	3,50	1	,1	99,5
	3,67	7	,4	99,9
	4,00	2	,1	100,0
Total	1801	94,7	100,0	
Missing	System	101	5,3	
Total		1902	100,0	

Beschrijven nieuwe variabele toelichting:

Uit deze output blijkt dat de verdeling scheef is de meeste respondenten niet veel vertrouwen in de politiek hebben. Dit komt overeen met het gemiddelde van de variabele. De standaarddeviatie is voor deze schaal vrij hoog. Dit scheidt de verwachting dat de verdeling niet normaal verdeeld is.

In de output staat de verdeling van de nieuwe variabele politiek vertrouwen. De Figuur toont dat de piek zit op score 2.00. Bijna 40% van de respondenten geven aan dat zij niet heel veel vertrouwen in de politiek hebben. De verdeling lijkt niet heel erg normaal verdeeld met deze hoge uitschieter. Ook zijn er een aantal respondenten die aangeven redelijk veel vertrouwen in de politiek te hebben. De verdeling lijkt op twee punten een sub-piek te hebben.

Opleidingsniveau (wave 7)

Het opleidingsniveau is onderzocht met de vraag: ‘Wat is het hoogste niveau van onderwijs dat u heeft voltooid?’. In de dataset is dit vraag V275. De antwoordcategorieën lopen van 0 (voorschools onderwijs/geen onderwijs) tot en met 8 (doctoraat of gelijkwaardig). Deze variabele moet aansluiten op de variabele uit wave 6 en daarom is er gehercodeerd.

Syntax en output originele variabele(n):

FREQUENCIES VARIABLES=Q275

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Highest educational level: Respondent [ISCED 2011]		
N	Valid	1966
	Missing	179
Mean		4,73
Median		5,00
Std. Deviation		1,866
Minimum		0
Maximum		8
Percentiles	25	3,00
	50	5,00
	75	6,00

Highest educational level: Respondent [ISCED 2011]				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,1	,1
	1	38	1,8	1,9
	2	309	14,4	16,7
	3	178	8,3	25,8
	4	454	21,2	49,9
	5	75	3,5	53,7
	6	487	22,7	76,5
	7	383	17,9	95,5
	8	40	1,9	100,0
Total	1966	91,7	100,0	
Missing	Other missing: Multiple answers list (EVS)	179	8,3	
	No answer	28	1,3	
	Don't know	15	,7	
Total		179	8,3	
Total		2145	100,0	

Syntax hercoderen:

RECODE Q275 (0=0) (1=1) (2=2) (3=2) (4=2) (5=3) (6=3) (7=3) (8=3) INTO Opleiding.

EXECUTE.

Hercoderen toelichting:

Het doel van de hercodering is om de schalen in wave 6 en wave 7 gelijk aan elkaar te stellen. Om dit te doen worden opleidingsniveaus gecategoriseerd in de volgende categorieën: 0) geen, 1) laag, 2) middelbaar en 3) hoog. Antwoordcategorie 1 gaat over het afronden van: basisonderwijs, vmbo en mbo 1. Antwoordcategorie 2, middelbaar onderwijs, is het afronden van: havo, vwo en mbo 2 – 4. De derde antwoordcategorie is 3: hoger onderwijs. Hieronder vallen hbo- en wo-bachelor, hbo- en wo-master en doctoraat (CBS, 2021).

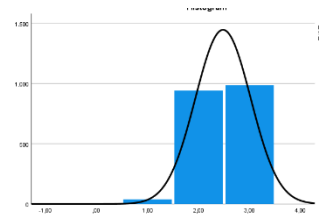
Dit betekent dat antwoordcategorie 0, 0 blijft (geen onderwijs). Antwoordcategorie 1 bevat: basisonderwijs (1). Middelbaar onderwijs bevat: lager secundair onderwijs (2), hoger secundair onderwijs (3) en postsecundair niet-tertiair onderwijs (4). Antwoordcategorie 3, een hoog opleidingsniveau bestaat uit: tertiair onderwijs van korte duur (5), bachelor of gelijkwaardig (6), master of gelijkwaardig (7) en doctoraat of gelijkwaardig (8).

Syntax en output data beschrijven:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Opleiding
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Opleiding		
N	Valid	1966
	Missing	179
Mean		2,4797
Median		3,0000
Std. Deviation		,54268
Minimum		,00
Maximum		3,00
Percentiles	25	2,0000
	50	3,0000
	75	3,0000

Opleiding				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	2	,1	,1
	1,00	38	1,8	1,9
	2,00	941	43,9	47,9
	3,00	985	45,9	100,0
Total		1966	91,7	100,0
Missing	System	179	8,3	
Total		2145	100,0	

Data beschrijven toelichting:

De output toont dat er twee respondenten zonder enige vorm van opleiding zijn. Weinig respondenten hebben een laag opleidingsniveau (enkel basisonderwijs). De meeste respondenten hebben een middelbaar- of hoog opleidingsniveau. Dit duidt het gemiddelde (M = 2,48) ook aan. De standaarddeviatie is hoog en dit betekent dat er schommelingen rond het gemiddelde zijn.

Opleidingsniveau (wave 6)

Het opleidingsniveau is onderzocht met de vraag: ‘Wat is het hoogste niveau van onderwijs dat u voltooid heeft?’ (V248). De antwoordcategorieën lopen van 1 (lagere school niet voltooid) tot en met 9 (wetenschappelijk onderwijs). Deze variabele moet aansluiten op de variabele uit wave 7 en daarom vindt er een hercodering plaats.

Syntax en output originele variabele(n):

```
FREQUENCIES VARIABLES=V248
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Highest educational level attained		
N	Valid	1884
	Missing	18
Mean		5,83
Median		5,00
Std. Deviation		2,129
Minimum		1
Maximum		9
Percentiles	25	4,00
	50	5,00
	75	8,00

Highest educational level attained				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
No formal education	7	,4	,4	,4
Incomplete primary school	52	2,7	2,8	3,1
Complete primary school	235	12,4	12,5	15,6
Incomplete secondary school: technical/vocational type	306	16,1	16,2	31,8
Complete secondary school: technical/vocational type	400	21,0	21,2	53,1
Incomplete secondary school: university-preparatory type	125	6,6	6,6	59,7
Complete secondary school: university-preparatory type	95	5,0	5,0	64,8
Some university-level education, without degree	445	23,4	23,6	88,4
University-level education, with degree	219	11,5	11,6	100,0
Total	1884	99,1	100,0	
Missing	No answer	18	,9	
Total		1902	100,0	

Syntax hercoderen:

```
RECODE V248 (0=0) (1=1) (2=2) (3=2) (4=2) (5=2) (6=2) (7=2) (8=3) (9 = 3) INTO Opleiding.
EXECUTE.
```

Hercoderen toelichting:

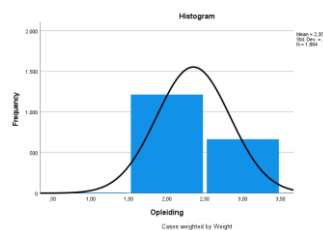
Deze antwoordcategorieën worden aangesloten op de verdeling van 0 tot en met 4 die ook in 2022 is gebruikt (CBS, 2021). 0 bestaat uit geen enkele vorm van onderwijs afgerond en antwoordcategorie 1 bestaat uit het afronden van basisonderwijs (voormalig antwoord 2). Antwoordcategorie 2 bestaat uit voormalig lager beroepsonderwijs (voormalig antwoord 3), mavo (4), middelbaar beroepsonderwijs (5), havo (6) en vwo (7). Antwoordcategorie 3 bestaat uit de hogere opleidingsniveaus: hoger beroepsonderwijs (voormalig 8) en wetenschappelijk onderwijs (9).

Syntax en output data beschrijven:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Opleiding
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Opleiding		
N	Valid	1884
	Missing	18
Mean		2,3487
Median		2,0000
Std. Deviation		,48443
Minimum		1,00
Maximum		3,00
Percentiles	25	2,0000
	50	2,0000
	75	3,0000

Opleiding				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
1,00	7	,4	,4	,4
2,00	1213	63,8	64,4	64,8
3,00	664	34,9	35,2	100,0
Total	1884	99,1	100,0	
Missing	System	18	,9	
Total		1902	100,0	

Data beschrijven toelichting:

De output toont dat de meeste respondenten een middelbaar opleidingsniveau hebben. Er zijn geen respondenten zonder onderwijs en maar 7 respondenten hebben enkel de basisschool afgerond.

Deelname in vrijwillige organisaties (wave 7)

Deelname in vrijwillige organisaties is onderzocht met de vraag: ‘Kunt u voor elke organisatie aangeven of u een actief lid bent, een inactief lid of geen lid van dat type organisatie?’. Er zijn drie antwoordcategorieën: geen lid (0), inactief lid (1) en actief lid (2). De indicatoren bij deze variabele zijn de volgende organisaties: religieus (V94), sport en recreatie (V95), onderwijs en cultuur (V96), vakbond (V97), politiek (V98), milieu (V99), beroepsverenigingen (V100), mensenrechten en liefdadigheid (V101), consumenten (V102), zelfhulpgroepen (V103) en andere organisaties (V105).

Syntax en output originele variabele(n):

```
FREQUENCIES VARIABLES=Q94, Q95, Q96, Q97, Q98, Q99, Q100, Q101, Q102, Q103, Q105
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

		Statistics										
		Active/inactive membership: church or religious org	Active/inactive membership: sport or recreational org	Active/inactive membership: art, music, educational org	Active/inactive membership: labor union	Active/inactive membership: political party	Active/inactive membership: environmental organization	Active/inactive membership: professional organization	Active/inactive membership: charitable/humanitarian organization	Active/inactive membership: consumer organization	Active/inactive membership: self-help group, mutual aid group	Active/inactive membership: other organization
N	Valid	2001	2006	2000	2003	2004	2006	1987	2004	2001	1998	1879
	Missing	144	139	145	142	141	139	158	141	144	147	266
Mean		,33	,73	,31	,23	,08	,13	,15	,18	,16	,05	,10
Median		,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Std. Deviation		,644	,930	,675	,531	,343	,384	,463	,473	,443	,267	,400
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maximum		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Percentiles	25	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
	50	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
	75	,00	2,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00

Active/inactive membership: church or religious org

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Don't belong	1533	71,5	76,6	76,6
	inactive member	275	12,8	13,7	90,4
	Active member	193	9,0	9,6	100,0
	Total	2001	93,3	100,0	
Missing	Missing, Unknown	92	4,3		
	No answer	12	,6		
	Don't know	40	1,9		
	Total	144	6,7		
Total	2145	100,0			

Active/inactive membership: sport or recreational org

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Don't belong	1218	56,8	60,7	60,7
	inactive member	121	5,6	6,0	66,7
	Active member	667	31,1	33,3	100,0
	Total	2006	93,5	100,0	
Missing	Missing, Unknown	95	4,4		
	No answer	10	,5		
	Don't know	34	1,6		
	Total	139	6,5		
Total	2145	100,0			

Active/inactive membership: art, music, educational org

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Don't belong	1631	76,0	81,6	81,6
	inactive member	126	5,9	6,3	87,9
	Active member	243	11,3	12,2	100,0
	Total	2000	93,2	100,0	
Missing	Missing, Unknown	95	4,4		
	No answer	9	,4		
	Don't know	41	1,9		
	Total	145	6,8		
Total	2145	100,0			

Active/inactive membership: labor union

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1643	76,6	82,0	82,0
	inactive member	256	11,9	12,8	94,8
	Active member	104	4,8	5,2	100,0
	Total	2003	93,4	100,0	
Missing	Missing, Not available	95	4,4		
	No answer	11	,5		
	Don't know	36	1,7		
	Total	142	6,6		
Total	2145	100,0			

Active/inactive membership: political party

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1884	87,8	94,0	94,0
	inactive member	77	3,6	3,8	97,9
	Active member	43	2,0	2,1	100,0
	Total	2004	93,4	100,0	
Missing	Missing, Unknown	92	4,3		
	No answer	9	,4		
	Don't know	40	1,9		
	Total	141	6,6		
Total	2145	100,0			

Active/inactive membership: environmental organization

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Don't belong	1776	82,5	88,6	88,6
	inactive member	194	9,0	9,7	98,3
	Active member	34	1,6	1,7	100,0
	Total	2006	93,5	100,0	
Missing	Missing, Unknown	91	4,2		
	No answer	10	,5		
	Don't know	38	1,8		
	Total	139	6,5		
Total	2145	100,0			

Active/inactive membership: professional organization

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Not a member	1771	82,6	89,1	89,1
Inactive member	131	6,1	6,6	95,7
Active member	85	4,0	4,3	100,0
Total	1987	92,6	100,0	
Missing				
Missing, Unknown	108	5,0		
No answer	9	,4		
Don't know	42	2,0		
Total	158	7,4		
Total	2145	100,0		

Active/inactive membership: consumer organization

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Don't belong	1740	81,1	87,0	87,0
Inactive member	200	9,3	10,0	97,0
Active member	61	2,8	3,0	100,0
Total	2001	93,3	100,0	
Missing				
Missing, Not available	93	4,3		
No answer	11	,5		
Don't know	40	1,9		
Total	144	6,7		
Total	2145	100,0		

Active/inactive membership: other organization

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Don't belong	1747	81,4	93,0	93,0
Inactive member	69	3,2	3,7	96,6
Active member	63	2,9	3,4	100,0
Total	1879	87,6	100,0	
Missing				
Missing, Not available	183	8,5		
No answer	9	,4		
Don't know	74	3,4		
Total	266	12,4		
Total	2145	100,0		

Active/inactive membership: charitable/humanitarian organization

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Not a member	1710	79,7	85,3	85,3
Inactive member	220	10,3	11,0	96,3
Active member	74	3,4	3,7	100,0
Total	2004	93,4	100,0	
Missing				
Missing, Unknown	91	4,2		
No answer	10	,5		
Don't know	40	1,9		
Total	141	6,6		
Total	2145	100,0		

Active/inactive membership: self-help group, mutual aid group

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Don't belong	1923	89,7	96,2	96,2
Inactive member	51	2,4	2,6	98,8
Active member	24	1,1	1,2	100,0
Total	1998	93,1	100,0	
Missing				
Missing, Not available	94	4,4		
No answer	12	,6		
Don't know	43	1,9		
Total	147	6,9		
Total	2145	100,0		

Syntax en output hercoderen:

RECODE Q94 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Religie.org.
 RECODE Q95 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Sport.org.
 RECODE Q96 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Onderwijs.org.
 RECODE Q97 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Vakbond.org.
 RECODE Q98 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Politiekepartij.org.
 RECODE Q99 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Milieu.org.
 RECODE Q100 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Beroeps.org.
 RECODE Q101 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Mensenrechten.org.
 RECODE Q102 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Consumenten.org.
 RECODE Q103 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Zelfhulp.org.
 RECODE Q105 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Andere.org.
 EXECUTE.

Herocoderen toelichting:

Alle losse indicatoren hadden een variabelenaam en zijn omgezet naar duidelijkere begrippen, zoals bijvoorbeeld religie.org. Dit staat voor religieuze organisatie. Hierdoor wordt het duidelijk om welke vrijwillige organisatie het gaat. Deze variabele onderzoekt of iemand actief deelneemt in vrijwillige organisaties of niet. Daarom zijn bij alle losse indicatoren twee antwoordcategorieën geformuleerd: geen lid (0) en actief (1). Onder geen lid vallen de antwoordcategorieën inactief lid (voormalige score 1) en geen lid (voormalige score 0). Actief lid is door het hercoderen van score 2 naar score 1 gegaan. De deelname in vrouwenorganisaties is verwijderd omdat dit niet in wave 6 is onderzocht.

Syntax en output data beschrijven:

FREQUENCIES VARIABLES=Religie.org Sport.org Onderwijs.org Vakbond.org Politiekepartij.org Milieu.org Beroeps.org Mensenrechten.org Consumenten.org Zelfhulp.org Andere.org

/NTILES=4

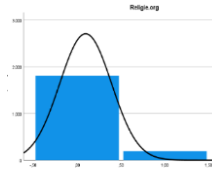
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

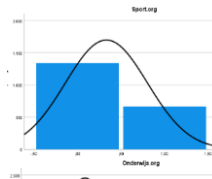
Religie.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1808	84,3	90,4	90,4
1.00	193	9,0	9,6	100,0
Total	2001	93,3	100,0	
Missing System	144	6,7		
Total	2145	100,0		

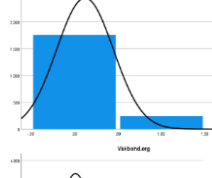
Sport.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1339	62,4	66,7	66,7
1.00	667	31,1	33,3	100,0
Total	2006	93,5	100,0	
Missing System	139	6,5		
Total	2145	100,0		

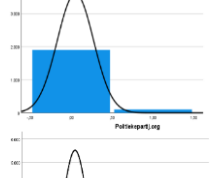
Onderwijs.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1757	81,9	87,9	87,9
1.00	243	11,3	12,2	100,0
Total	2000	93,2	100,0	
Missing System	145	6,8		
Total	2145	100,0		

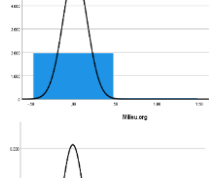
Vakbond.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1899	88,5	94,8	94,8
1.00	104	4,8	5,2	100,0
Total	2003	93,4	100,0	
Missing System	142	6,6		
Total	2145	100,0		

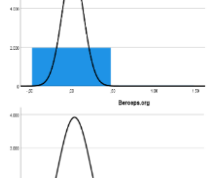
Politiekepartij.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1961	91,4	97,9	97,9
1.00	43	2,0	2,1	100,0
Total	2004	93,4	100,0	
Missing System	141	6,6		
Total	2145	100,0		

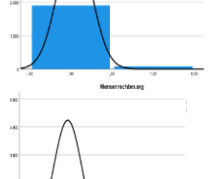
Milieu.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1972	91,9	98,3	98,3
1.00	34	1,6	1,7	100,0
Total	2006	93,5	100,0	
Missing System	139	6,5		
Total	2145	100,0		

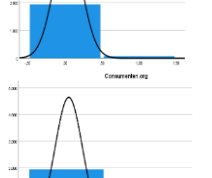
Beroeps.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1902	88,7	95,7	95,7
1.00	85	4,0	4,3	100,0
Total	1987	92,6	100,0	
Missing System	158	7,4		
Total	2145	100,0		

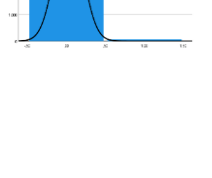
Mensenrechten.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1930	90,0	96,3	96,3
1.00	74	3,4	3,7	100,0
Total	2004	93,4	100,0	
Missing System	141	6,6		
Total	2145	100,0		

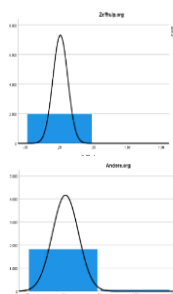
Consumenten.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1940	90,4	97,0	97,0
1.00	61	2,8	3,0	100,0
Total	2001	93,3	100,0	
Missing System	144	6,7		
Total	2145	100,0		

Zelfhulp.org				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1974	92,0	98,8
	1.00	24	1,1	100,0
Total		1998	93,1	100,0
Missing	System	147	6,9	
Total		2145	100,0	

Andere.org				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1816	84,7	96,6
	1.00	63	2,9	100,0
Total		1879	87,6	100,0
Missing	System	266	12,4	
Total		2145	100,0	

Data beschrijven toelichting:

Beschrijvende data bij de afzonderlijke indicatoren van deelname in vrijwillige organisaties staan in de output weergegeven. Opvallend in deze output is dat bijna alle indicatoren tot en met het derde kwartiel de score 0 hebben. Dit betekent dat er per indicator weinig mensen actief bij de vrijwillige organisatie zijn. De enige indicator waar dit niet zo is, is bij sportorganisaties. Hier ligt het gemiddelde ook het hoogst. Bij elke indicator van vrijwillige organisaties worden de frequenties en verdelingen getoond.

Bij indicator 1 religieuze organisatie blijkt uit de output dat meer dan 80% van de respondenten inactief is bij een religieuze organisatie. Doordat er maar twee antwoordcategorieën zijn, is er geen sprake van een normale verdeling. Indicator 2 sportorganisatie is ook niet-normaal verdeeld. Uit de output blijkt dat ongeveer 60% van de respondenten inactief is bij een sportorganisatie. Ongeveer 30% is wel actief. Dit geldt ook voor de indicator 3, onderwijsorganisatie. Uit de output blijkt dat ruim 80% inactief is in onderwijsorganisaties. 11% geeft aan wel actief te zijn.

De vierde indicator is vakbondsorganisatie. De output toont dat maar een klein deel van de respondenten (5%) actief is bij een vakbondsorganisatie. Het overgrote deel geeft aan inactief te zijn. Ook hier is geen sprake van een normale verdeling. De output van indicator 5: politieke partij organisatie toont dat een heel klein percentage (2%) actief is bij politieke organisaties. Meer dan 90% geeft aan inactief te zijn. De verdeling is scheef. Bij indicator 6, milieuorganisatie blijkt dat verreweg het grootste deel geen actief lid is. Maar 34 respondenten geven aan actief te zijn. Ook hier is geen sprake van een normale verdeling.

Dit geldt ook bij indicator 7 beroepsorganisatie. Deze output toont dat ongeveer 4% van de respondenten actief is bij een beroepsorganisatie. Het grootste deel van de respondenten is inactief. Hier is geen sprake van een normale verdeling. Bij indicator 8 mensenrechtenorganisatie toont de output dat meer dan 90% geen actief lid is. 85 respondenten geven aan wel actief te zijn. Ook hier is geen normale verdeling in de data. Bij de indicator 9 consumentenorganisaties is ook geen sprake van een normale verdeling. Het overgrote deel van de respondenten geeft aan inactief te zijn bij consumentenorganisaties. Er zijn 61 respondenten die aangeven wel actief te zijn.

Indicator zelfhulporganisatie (10) is ook scheef verdeeld. Enkel 24 respondenten geven aan actief lid te zijn. Hier is geen sprake van een normale verdeling. Ook bij de indicator andere

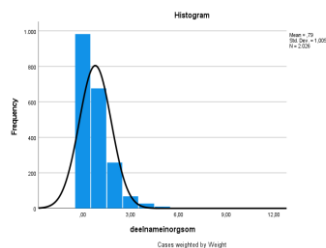
organisaties blijkt dat er weinig mensen actief zijn bij andere vrijwillige organisaties. Hier is ook sprake van een scheve en niet-normale verdeling.

Syntax en output somscore maken:

COMPUTE deelnameinorgsom=SUM(Religie.org, Sport.org, Onderwijs.org, Vakbond.org, Politiekepartij.org, Milieu.org, Beroeps.org, Mensenrechten.org, Consumenten.org, Zelfhulp.org, Andere.org).

Statistics		
deelnameinorgsom		
N	Valid	2026
	Missing	119
Mean		.7853
Median		1,0000
Std. Deviation		1,00458
Minimum		.00
Maximum		11,00
Percentiles	25	.0000
	50	1,0000
	75	1,0000

deelnameinorgsom					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	982	45,8	48,5	48,5
	1,00	676	31,5	33,4	81,8
	2,00	258	12,0	12,7	94,6
	3,00	88	3,2	3,4	97,9
	4,00	27	1,3	1,3	99,3
	5,00	10	,5	,5	99,8
	6,00	2	,1	,1	99,9
	7,00	2	,1	,1	100,0
	11,00	1	,0	,0	100,0
	Total	2026	94,5	100,0	
Missing	System	119	5,5		
	Total	2145	100,0		

Syntax en output indicatoren samenvoegen:

RECODE deelnameinorgsom (0=0) (1=1) (2=1) (3=1) (4=1) (5=1) (6=1) (7=1) (9=1) (8=1) (10=1) (11=1) (12=1) (SYSMIS=SYSMIS) INTO dummydeelnameinorg.
EXECUTE.

Indicatoren samenvoegen toelichting:

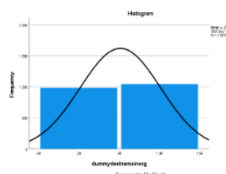
De losse indicatoren zijn samengevoegd tot een variabele: deelname in vrijwillige organisaties. Bij deze variabele wordt niet met gemiddelden gewerkt maar met somscore. Hierdoor is het inzichtelijker om te beoordelen wie niet lid (0) en actief lid (1) zijn. Door de somscores zijn er antwoordcategorieën van 0 tot en met 12 ontstaan. Dit is door hercodering teruggebracht naar niet lid (0) en actief lid (1). Er is geen onderscheid gemaakt tussen wel actief zijn bij één of bij twaalf organisaties.

Syntax en output beschrijven nieuwe variabele:

FREQUENCIES VARIABLES=dummydeelnameinorg
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
dummydeelnameinorg		
N	Valid	2026
	Missing	119
Mean		.5153
Median		1,0000
Std. Deviation		.49889
Minimum		.00
Maximum		1,00
Percentiles	25	.0000
	50	1,0000
	75	1,0000

dummydeelnameinorg					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	982	45,8	48,5	48,5
	1,00	1044	48,7	51,5	100,0
	Total	2026	94,5	100,0	
Missing	System	119	5,5		
	Total	2145	100,0		

Data beschrijven nieuwe variabele dummydeelnameinorg, toelichting

De output toont dat het nu ongeveer de helft van de respondenten geen lid is, en de andere helft wel. Het gemiddelde ligt op .52, wat de verwachting schept dat de variabele redelijk gelijk verdeeld is over geen lid en actieve leden.

Deelname in vrijwillige organisaties (wave 6)

Syntax en output originele variabele(n):

FREQUENCIES VARIABLES=Q94, Q95, Q96, Q97, Q98, Q99, Q100, Q101, Q102, Q103, Q105

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

		Statistics										
		Active/Inactive membership of church or religious organization	Active/Inactive membership of sport or recreation	Active/Inactive membership of art, music, educational	Active/Inactive membership of labour unions	Active/Inactive membership of political party	Active/Inactive membership of environmental organization	Active/Inactive membership of professional organization	Active/Inactive membership of charitable/humanitarian organization	Active/Inactive membership: Consumer organization	Active/Inactive membership: Self-help group, mutual aid group	Active/Inactive membership of any other organization
N	Valid	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1171
	Missing	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	731
Mean		.41	.82	.34	.22	.07	.12	.11	.19	.14	.04	.14
Median		.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Std. Deviation		.678	.936	.694	.486	.297	.352	.375	.462	.387	.259	.483
Minimum		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maximum		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Percentiles	25	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
	50	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
	75	1.00	2.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00

Active/Inactive membership of church or religious organization

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1334	70,1	70,2	70,2
	Inactive member	358	18,8	18,9	89,1
	Active member	207	10,9	10,9	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of sport or recreation

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1030	54,2	54,2	54,2
	Inactive member	176	9,3	9,3	63,5
	Active member	693	36,4	36,5	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of art, music, educational

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1494	78,5	78,7	78,7
	Inactive member	161	8,5	8,5	87,2
	Active member	244	12,8	12,8	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of labour unions

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1545	81,2	81,4	81,4
	Inactive member	292	15,4	15,4	96,7
	Active member	62	3,3	3,3	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of political party

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1792	94,2	94,4	94,4
	Inactive member	84	4,4	4,4	98,8
	Active member	23	1,2	1,2	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of environmental organization

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1694	89,1	89,2	89,2
	Inactive member	186	9,8	9,8	99,0
	Active member	19	1,0	1,0	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of professional organization

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1719	90,4	90,5	90,5
	Inactive member	143	7,5	7,5	98,1
	Active member	37	1,9	1,9	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership of charitable/humanitarian organization

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1597	84,0	84,1	84,1
	Inactive member	245	12,9	12,9	97,0
	Active member	57	3,0	3,0	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership: Consumer organization

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1673	88,0	88,1	88,1
	Inactive member	195	10,3	10,3	98,4
	Active member	31	1,6	1,6	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/Inactive membership: Self-help group, mutual aid group

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1840	96,7	96,9	96,9
	Inactive member	35	1,8	1,8	98,7
	Active member	24	1,3	1,3	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	.2		
Total		1902	100,0		

Active/inactive membership: Self-help group, mutual aid group

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not a member	1840	96,7	96,9	96,9
	Inactive member	35	1,8	1,8	98,7
	Active member	24	1,3	1,3	100,0
	Total	1899	99,8	100,0	
Missing	No answer	3	,2		
Total		1902	100,0		

Syntax en output hercoderen:

```
RECODE Q94 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Religie.org.
RECODE Q95 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Sport.org.
RECODE Q96 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Onderwijs.org.
RECODE Q97 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Vakbond.org.
RECODE Q98 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Politiekepartij.org.
RECODE Q99 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Milieu.org.
RECODE Q100 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Beroeps.org.
RECODE Q101 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Mensenrechten.org.
RECODE Q102 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Consumenten.org.
RECODE Q103 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Zelfhulp.org.
RECODE Q105 (0=0) (1=0) (2=1) INTO Andere.org.
EXECUTE.
```

Herocoderen toelichting:

Alle losse indicatoren zijn herbenoemd naar duidelijkere begrippen, zoals bijvoorbeeld religie.org. Dit staat voor religieuze organisatie. Deze variabele onderzoekt of iemand actief deelneemt in vrijwillige organisaties of niet. Daarom zijn bij alle losse indicatoren twee antwoordcategorieën geformuleerd: geen lid (0) en actief (1). Onder geen lid vallen de antwoorden inactief lid (voormalige score 1) en geen lid (voormalige score 0). Actief lid is door het hercoderen van score 2 naar score 1 gegaan.

Syntax en output data beschrijven:

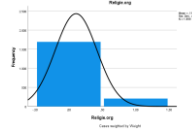
```
FREQUENCIES VARIABLES=Religie.org Sport.org Onderwijs.org Vakbond.org Politiekepartij.org
Milieu.org Beroeps.org Mensenrechten.org Consumenten.org Zelfhulp.org Andere.org
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

		Religie.org	Sport.org	Onderwijs.org	Vakbond.org	Politiekepartij.org	Milieu.org	Beroeps.org	Andere.org	Zelfhulp.org	Consumenten.org	Mensenrechten.org
N	Valid	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1171	1899	1899	1899
	Missing	3	3	3	3	3	3	3	731	3	3	3
Mean		,1090	,3649	,1285	,0326	,0121	,0100	,0195	,0572	,0126	,0163	,0300
Median		,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000
Std. Deviation		,31173	,48154	,33472	,17776	,10941	,09955	,13825	,23235	,11174	,12675	,17068
Minimum		,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maximum		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Percentiles	25	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000
	50	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000
	75	,0000	1,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000	,0000

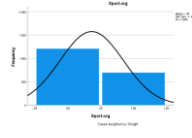
Religie.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1892	89,0	89,1	89,1
1,00	207	10,9	10,9	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

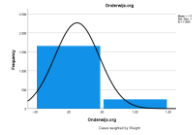
Sport.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1206	63,4	63,5	63,5
1,00	693	36,4	36,5	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

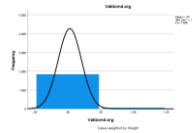
Onderwijs.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1655	87,0	87,2	87,2
1,00	244	12,8	12,8	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

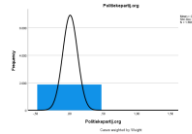
Vakbond.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1837	96,6	96,7	96,7
1,00	62	3,3	3,3	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

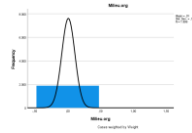
Politiekepartij.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1876	98,6	98,8	98,8
1,00	23	1,2	1,2	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

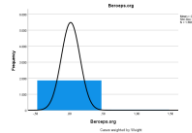
Milieu.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1880	98,8	99,0	99,0
1,00	19	1,0	1,0	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

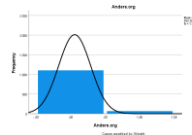
Beroeps.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1862	97,9	98,1	98,1
1,00	37	1,9	1,9	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

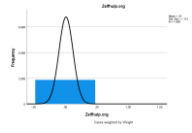
Andere.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1104	58,0	94,3	94,3
1,00	67	3,5	5,7	100,0
Total	1171	61,6	100,0	
Missing System	731	38,4		
Total	1902	100,0		

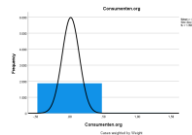
Zelfhulp.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1875	98,6	98,7	98,7
1,00	24	1,3	1,3	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

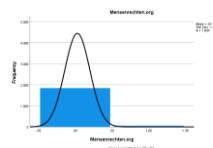

Consumenten.org

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	1868	98,2	98,4	98,4
1,00	31	1,6	1,6	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing System	3	,2		
Total	1902	100,0		

Mensenrechten.org				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1842	96,8	97,0
	1.00	57	3,0	100,0
Total		1899	99,8	
Missing	System	3	.2	
Total		1902	100,0	

Data beschrijven toelichting:

In de output staan de beschrijvende statistieken van de afzonderlijke indicatoren. De output toont dat alleen sport bij het derde kwartiel meer actieve leden heeft en is het gemiddelde hoger dan bij de rest van de indicatoren. Bij elke indicator van vrijwillige organisaties worden frequenties en verdelingen getoond.

Bij indicator 1 religieuze organisatie zijn bijna 90% van de respondenten geen lid. 207 respondenten geven aan wel actief te zijn. Doordat er maar twee antwoordcategorieën zijn, is er geen sprake van een normale verdeling. Uit de output blijkt dat ongeveer 60% van de respondenten inactief is bij indicator 2 sportorganisatie. Ongeveer 30% is actief. Dit verklaart waarom het derde kwartiel bij de beschrijvende statistieken op 1 stond. Bij deze indicator is het percentage met actieve deelnemers het hoogst. Uit de output blijkt dat ruim 85% (1655 respondenten) inactief is in onderwijsorganisaties (3). Een kleiner percentage (244 respondenten) geeft aan wel actief te zijn. De Figuur in de output toont dat er geen sprake is van een normale verdeling.

Bij de indicator 4 vakbondsorganisatie is maar een klein deel van de respondenten (3% dat goed is voor 62 respondenten) actief is bij een vakbondsorganisatie. Het overgrote deel geeft aan inactief te zijn. Ook de Figuur in de output toont de scheve verdeling aan. Indicator 5 politieke partij organisatie in de output toont dat maar 23 respondenten (1%) actief is bij politieke organisaties. Meer dan 95% geeft aan inactief te zijn. De verdeling is scheef. Dit geldt ook bij indicator milieuorganisatie 6. Uit de output blijkt dat ook bij deze indicator verreweg het grootste deel inactief is. Enkel 19 respondenten geven aan actief te zijn. De output van indicator 7 beroepsorganisatie toont dat bijna 2% van de respondenten actief is bij een beroepsorganisatie. Verreweg het grootste deel van de respondenten is inactief. Ook bij deze indicator toont de Figuur in de output een scheve verdeling. Bij indicator mensenrechtenorganisaties 8 is meer dan 95% van de respondenten geen lid. Ook hier is geen normale verdeling in de data, met maar 57 actieve deelnemers.

Dit geldt ook bij indicator 9 consumentenorganisatie. De output van deze indicator tonen een niet-normale verdeling. Het overgrote deel van de respondenten geeft aan inactief te zijn bij consumentenorganisaties. Enkel 1% (31 respondenten) geeft aan wel actief te zijn. Bij indicator zelfhulporganisatie 10 blijkt dat het grootste deel van de respondenten (bijna 99%) inactief is bij zelfhulporganisaties. Enkel 24 respondenten geven aan actief lid te zijn. Tot slot de indicator actief bij een andere organisatie 11. Deze Tabel toont een heel hoog aantal missende antwoorden. Dit maakt de percentages onbetrouwbaar. Het valide percentage, dat percentages berekent zonder missende

antwoorden, laat zien dat ook hier verreweg de meeste respondenten (bijna 95%) inactief zijn bij andere organisaties.

Syntax en output somscore maken:

COMPUTE deelnameinorgsom=SUM(Religie.org, Sport.org, Onderwijs.org, Vakbond.org, Politiekepartij.org, Milieu.org, Beroeps.org, Mensenrechten.org, Consumenten.org, Zelfhulp.org, Andere.org).

FREQUENCIES VARIABLES=deelnameinorgsom

/NTILES=4

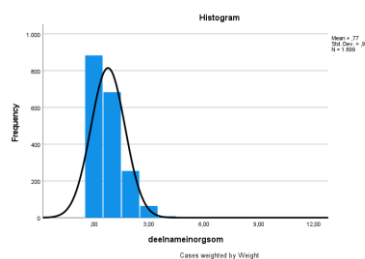
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
deelnameinorgsom		
N	Valid	1899
	Missing	3
Mean		,7709
Median		1,0000
Std. Deviation		,92994
Minimum		,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	,0000
	50	1,0000
	75	1,0000

deelnameinorgsom				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	883	46,4	46,5
	1,00	683	35,9	82,5
	2,00	254	13,4	95,8
	3,00	64	3,4	99,2
	4,00	8	,4	99,6
	5,00	2	,1	99,7
	6,00	2	,1	99,8
	9,00	1	,1	99,9
	10,00	1	,1	100,0
Total	1899	99,9	100,0	
Missing	System	3	,2	
Total		1902	100,0	

Syntax indicatoren samenvoegen:

RECODE deelnameinorgsom (0=0) (1=1) (2=1) (3=1) (4=1) (5=1) (6=1) (7=1) (9=1) (8=1) (10=1) (11=1) (12=1) (SYSMIS=SYSMIS) INTO dummydeelnameinorg.

EXECUTE.

Syntax en output beschrijven nieuwe variabele:

FREQUENCIES VARIABLES=dummydeelnameinorg

/NTILES=4

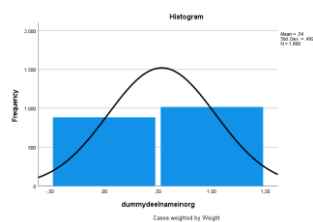
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
dummydeelnameinorg		
N	Valid	1899
	Missing	3
Mean		,5350
Median		1,0000
Std. Deviation		,49890
Minimum		,00
Maximum		1,00
Percentiles	25	,0000
	50	1,0000
	75	1,0000

dummydeelnameinorg				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	883	46,4	46,5
	1,00	1016	53,4	100,0
Total	1899	99,8	100,0	
Missing	System	3	,2	
Total		1902	100,0	

Data beschrijven nieuwe variabele dummydeelnameinorg, toelichting

In de output van de variabele is de verdeling tussen niet- en actief leden bijna gelijk. Het gemiddelde ligt op .54, wat de verwachting schept dat iets meer mensen actief lid zijn dan geen actief lid.

Bestaanszekerheid (wave 7)

Bestaanszekerheid wordt gemeten aan de hand van drie te generen variabelen: inkomen, baanzekerheid en beroepsprestige. Per variabele wordt getoond hoe de schaal tot stand is gekomen.

Inkomen (wave 7)

Inkomen is de tweede indicator van bestaanszekerheid en meet het inkomen dat iemand maandelijks ontvangt (V288). Dit is onderzocht met de vraag: ‘Wij zouden graag willen weten onder welke groep uw huishouden valt. Geeft u het desbetreffende getal, waarbij u alle salarissen, pensioenen en andere inkomsten meetelt’. De antwoordcategorieën verschillen van minder dan 1000 euro per maand (1) tot aan 5000 euro en meer (10).

Syntax en output originele data:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Q288
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Scale of incomes		
N	Valid	1683
	Missing	462
Mean		5,78
Median		6,00
Std. Deviation		2,653
Minimum		1
Maximum		10
Percentiles	25	4,00
	50	6,00
	75	8,00

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Lower step	58	2,7	3,4	3,4
Second step	146	6,8	8,7	12,1
Third step	179	8,3	10,6	22,8
Fourth step	227	10,6	13,5	36,2
Fifth step	211	9,8	12,5	48,8
Sixth step	205	9,6	12,2	61,0
Seventh step	168	7,8	10,0	70,9
Eight step	160	7,5	9,5	80,5
Ninth step	96	4,5	5,7	86,2
Tenth step	233	10,9	13,8	100,0
Total	1683	79,5	100,0	
Missing Other missing, Multiple answers Mail (EVS)	157	7,3		
No answer	205	9,6		
Don't know	100	4,7		
Total	462	21,5		
Total	2145	100,0		

Toelichting originele data:

Veel respondenten (205) hebben aangegeven dat ze geen antwoord wilden geven op deze variabele. De tweede reden is dat er meerdere antwoorden gegeven zijn op deze vraag, waardoor er 157 respondenten zijn verwijderd uit de analyse.

Syntax hercoderen:

```
RECODE Q288 (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (6=6) (7=7) (8=8) (9=9) (10=10) INTO Inkomen.
EXECUTE.
```


Hercoderen toelichting:

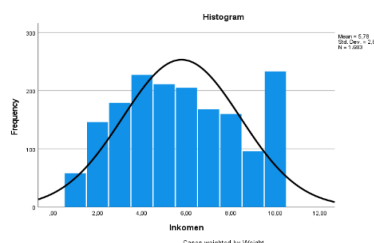
Het hercoderen bestaat uit het geven van een nieuwe naam aan de indicator, dit is: inkomen. De antwoordcategorieën lopen van een lager inkomen naar een hoger inkomen. De scores hoeven niet omgedraaid te worden. Daarom is er geen originele databeschrijving.

Syntax en output data beschrijven:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Inkomen
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Inkomen		
N	Valid	1683
	Missing	462
Mean		5,7813
Median		6,0000
Std. Deviation		2,65266
Minimum		1,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	4,0000
	50	6,0000
	75	8,0000

Inkomen				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	5,8	2,7	3,4
	2,00	14,6	6,8	8,7
	3,00	17,9	8,3	10,6
	4,00	22,7	10,6	13,5
	5,00	21,1	9,8	12,5
	6,00	20,5	9,6	12,2
	7,00	16,8	7,8	10,0
	8,00	16,0	7,5	9,5
	9,00	9,6	4,5	5,7
	10,00	23,3	10,9	13,8
Total	1683	78,5	100,0	100,0
Missing	System	462	21,5	
Total		2145	100,0	

Data beschrijven toelichting:

De output toont dat het gemiddelde en mediaan dichtbij elkaar liggen. De standaarddeviatie is vrij groot. Dit betekent dat er schommelingen in het inkomen zit dat mensen ontvangen.

Deze output toont dat de verdeling van de inkomen redelijk stabiel is. Het grootste deel van de respondenten zit tussen de scores 4 en 10. Dit toont ook de tabel. Met name score 4 en score 10 zijn hoog. Dat kan ook verklaren waarom de standaarddeviatie bij het gemiddelde vrij hoog is.

Inkomen (wave 6)

De tweede variabele die bestaanszekerheid meet, is het maandelijkse inkomen (V288) en is onderzocht met de vraag: ‘Wij zouden graag willen weten onder welke groep uw huishouden valt. Geeft u het desbetreffende getal, waarbij u alle salarissen, pensioenen en andere inkomsten meetelt’. De antwoorden verschillen van minder dan 1000 euro per maand (1) tot aan 5000 euro en meer (10).

Syntax en output originele variabele:

```
FREQUENCIES VARIABLES=V239
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Scale of incomes		
N	Valid	1596
	Missing	306
Mean		4,57
Median		4,00
Std. Deviation		2,277
Minimum		1
Maximum		10
Percentiles	25	3,00
	50	4,00
	75	6,00

Scale of incomes					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Lower step	94	4,9	5,9	5,9
	second step	219	11,5	13,7	19,6
	Third step	288	15,1	18,0	37,7
	Fourth step	259	13,6	16,2	53,9
	Fifth step	235	12,4	14,7	68,6
	Sixth step	178	9,4	11,2	79,8
	Seventh step	134	7,0	8,4	88,2
	Eighth step	89	4,7	5,6	93,7
	Ninth step	37	1,9	2,3	96,1
	Tenth step	63	3,3	3,9	100,0
Total		1596	83,9	100,0	
Missing	No answer	167			
	Don't know	139			
Total		306	16,1		
Total		1902	100,0		

Syntax hercoderen:

```
RECODE V239 (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (6=6) (7=7) (8=8) (9=9) (10=10) INTO Inkomen.
EXECUTE.
```

Hercoderen toelichting:

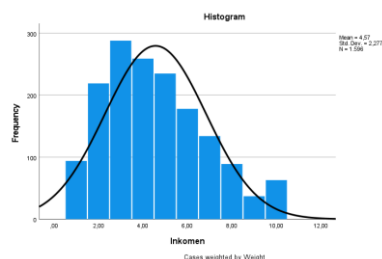
Het hercoderen bestaat uit het geven van een nieuwe naam, dit is: inkomen. De antwoordcategorieën lopen van een lager inkomen naar een hoger inkomen. De scores hoeven niet omgedraaid te worden.

Syntax en output data beschrijven:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Inkomen
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Inkomen		
N	Valid	1596
	Missing	306
Mean		4,5664
Median		4,0000
Std. Deviation		2,27677
Minimum		1,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	3,0000
	50	4,0000
	75	6,0000

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	94	4,9	5,9	5,9
	2,00	219	11,5	13,7	19,6
	3,00	288	15,1	18,0	37,7
	4,00	259	13,6	16,2	53,9
	5,00	235	12,4	14,7	68,6
	6,00	178	9,4	11,2	79,8
	7,00	134	7,0	8,4	88,2
	8,00	89	4,7	5,6	93,7
	9,00	37	1,9	2,3	96,1
	10,00	63	3,3	3,9	100,0
Total		1596	83,9	100,0	
Missing	System	306			
		167			
Total		1902	100,0		

Data beschrijven toelichting:

De standaarddeviatie is vrij hoog voor de schaal. Dit betekent dat er veel schommelingen zijn rond het gemiddelde inkomen. Antwoordcategorieën 2, 3 en 4 komen het meeste voor.

Baanzekerheid (wave 7)

De derde variabele van bestaanszekerheid is de baanzekerheid van iemand. Dit is meten met de vraag: 'in hoeverre maakt u zich zorgen om uw baan kwijt te raken of geen baan te kunnen vinden?' (V142). De antwoordcategorieën bestaan uit zeer veel (1), behoorlijk veel (2), niet zo veel (3) en helemaal niet (4). De antwoorden worden niet omgedraaid. Een lage score, betekent een hogere baanonzekerheid.

Syntax en output originele data:

FREQUENCIES VARIABLES=Q142

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Worries: Losing my job or not finding		
N	Valid	1460
	Missing	685
Mean		3,24
Median		3,00
Std. Deviation		,811
Minimum		1
Maximum		4
Percentiles	25	3,00
	50	3,00
	75	4,00

Worries: Losing my job or not finding a job				
		Frequency	Percent	Cumulative Percent
Valid	Very much	64	3,0	4,4
	A great deal	155	7,2	10,6
	Not much	607	28,3	41,6
	Not at all	634	29,6	43,4
	Total	1460	68,1	100,0
Missing	Other missing: Multiple answers Mail (EVS)	628	29,3	
	No answer	13	,6	
	Don't know	44	2,1	
	Total	685	31,9	
Total		2145	100,0	

Toelichting originele data:

Uit de output blijkt dat veel respondenten (628) meerdere antwoorden gegeven hebben waardoor zij als missing values zijn gerapporteerd. Deze respondenten zijn niet meegenomen in de analyses.

Syntax en output hercoderen:

RECODE Q142 (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) INTO Baanzekerheid.

EXECUTE.

Herocoderen toelichting:

Baanzekerheid is de nieuwe naam voor indicator V142. De antwoordcategorieën hoeven niet omgedraaid te worden. Een hogere score betekent een hogere baanzekerheid.

Syntax en output data beschrijven:

FREQUENCIES VARIABLES=Baanzekerheid

/NTILES=4

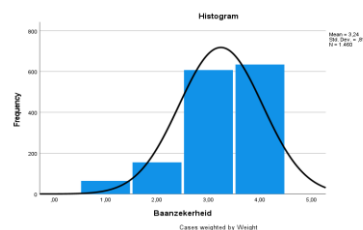
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Baanzekerheid		
N	Valid	1460
	Missing	685
Mean		3,2404
Median		3,0000
Std. Deviation		,81142
Minimum		1,00
Maximum		4,00
Percentiles	25	3,0000
	50	3,0000
	75	4,0000

Baanzekerheid				
		Frequency	Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	64	3,0	4,4
	2,00	155	7,2	10,6
	3,00	607	28,3	41,6
	4,00	634	29,6	43,4
	Total	1460	68,1	100,0
Missing	System	685	31,9	
Total		2145	100,0	

Data beschrijven

De output toont dat meer dan de helft van de respondenten zich niet zoveel of helemaal geen zorgen maken over mogelijk baanverlies. Het aantal respondenten ligt bij deze variabele lager dan bij de andere variabelen en indicatoren. De verdeling van de antwoordcategorieën in de output tonen dit ook. Deze output toont dat de meeste respondenten niet zoveel of helemaal niet zorgen maken over

mogelijk baanverlies in de toekomst. Figuur (rechts) in de output toont de piek ook duidelijk. Deze variabele is niet normaal verdeeld.

Om te beoordelen of baan zekerheid een goede variabele is en om te kijken of alle leeftijdsgroepen zijn meegenomen, is er nog een nieuwe indicator van baan zekerheid gemaakt waarin de missende antwoorden wél zijn meegenomen. Toelichting hierop staat hieronder.

Syntax en output nieuwe indicator maken met missing = 0

RECODE Q142 (MISSING=0) (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) INTO hogeleeftijdinbaanzekerheid.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=hogeleeftijdinbaanzekerheid

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

hogeleeftijdinbaanzekerheid		
N	Valid	Missing
	2145	0
Mean	2,2056	
Median	3,0000	
Std. Deviation	1,65272	
Minimum	,00	
Maximum	4,00	
Percentiles		
25	,0000	
50	3,0000	
75	4,0000	

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid .00	685	31,9	31,9	31,9
1,00	64	3,0	3,0	34,9
2,00	155	7,2	7,2	42,1
3,00	607	28,3	28,3	70,4
4,00	634	29,6	29,6	100,0
Total	2145	100,0	100,0	

CROSSTABS

/TABLES=Q262 BY hogeleeftijdinbaanzekerheid

/FORMAT=AVALUE TABLES

/CELLS=COUNT

/COUNT ROUND CELL.

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Age* hogeleeftijdinbaanzekerheid	2145	100,0%	0	0,0%	2145	100,0%

Van der Laan – S4583485 – De basis op orde voor meer vertrouwen

Age * hogeleeftijdinbaanzekerheid Crosstabulation

Count

Age	hogeleeftijdinbaanzekerheid					Total
	,00	1,00	2,00	3,00	4,00	
19	4	0	2	7	2	15
20	2	0	3	7	6	18
21	0	1	1	4	2	8
22	5	1	5	4	2	17
23	1	0	1	5	3	10
24	2	1	2	6	6	17
25	3	2	1	9	5	20
26	1	0	1	9	4	15
27	2	2	1	3	7	15
28	3	1	6	6	13	29
29	3	0	7	9	8	27
30	6	1	0	11	14	32
31	1	2	3	11	6	23
32	4	2	1	15	12	34
33	8	0	2	19	5	34
34	5	0	4	9	10	28
35	6	0	5	10	15	36
36	8	0	3	12	14	37
37	4	3	3	11	8	29
38	3	0	3	10	8	24
39	5	2	2	11	9	29
40	4	1	2	11	13	31
41	2	0	4	7	12	25
42	2	1	7	16	14	40
43	6	2	2	20	17	47
44	2	2	4	14	10	32
45	3	0	4	17	14	38
46	3	0	3	10	12	28
47	4	2	2	18	12	38
48	8	3	2	8	13	34
49	11	2	4	22	12	51
50	7	4	3	12	8	34
51	3	3	8	21	14	49
52	6	0	6	19	8	39
53	8	1	5	13	16	43
54	8	3	2	16	17	46
55	4	2	3	14	12	35
56	7	0	3	20	14	44
57	6	1	5	18	16	46
58	7	1	3	17	12	40
59	13	2	6	19	22	62
60	7	3	6	21	21	58
61	10	1	2	14	16	43
62	13	2	6	15	17	53
63	17	2	1	9	22	51
64	23	2	1	12	26	64
65	22	2	1	16	20	61
66	15	1	1	4	8	29
67	14	0	0	3	9	26
68	26	1	0	2	4	33
69	31	0	0	1	7	39
70	28	0	1	0	7	36
71	21	0	0	1	4	26
72	22	0	0	1	6	29
73	35	0	0	3	6	44
74	34	0	0	0	4	38
75	30	0	0	1	2	33
76	20	1	0	0	4	25
77	16	0	0	0	5	21
78	24	0	1	0	3	28
79	19	1	0	2	3	25
80	12	0	0	0	1	13
81	8	0	0	0	1	9
82	10	0	1	1	4	16
83	7	0	0	0	1	8
84	6	0	0	0	2	8
85	6	0	0	1	0	7
86	4	0	0	0	1	5
87	5	0	0	0	0	5
88	3	0	0	0	0	3
89	5	0	0	0	0	5
91	1	0	0	0	0	1
92	1	0	0	0	1	2
93	0	0	0	0	1	1
94	0	0	0	0	1	1
Total	685	64	155	607	634	2145

Toelichting nieuwe indicator maken met missing = 0

Uit de frequentieverdeling-output blijkt dat ruim 30% van de respondenten ‘weet ik niet’ of een ander ongeldig antwoord heeft ingevuld. Uit de crosstabs blijkt dat met name respondenten boven de 65 jaar de ongeldige antwoorden hebben gegeven. Daarom is er in Bijlage 3 bij de modelinspectie nog een model onderzocht zonder de variabele baanzekerheid, zodat dat de mogelijk gepensioneerde respondenten alsnog in de analyses zijn meegenomen.

Baanzekerheid (wave 6)

De derde variabele van bestaanszekerheid is de baanzekerheid van iemand. Dit is meten met de vraag (V181): in hoeverre maakt u zich zorgen om uw baan kwijt te raken of geen baan te kunnen vinden?'. De antwoordcategorieën bestaan uit zeer veel (1), behoorlijk veel (2), niet zo veel (3) en helemaal niet (4). Daarnaast is er een WN/n.v.t. categorie. De antwoorden worden niet omgedraaid.

Syntax en output originele variabele:

```
FREQUENCIES VARIABLES=V181
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Worries: Losing my job or not finding		
N	Valid	1276
	Missing	626
Mean		2,99
Median		3,00
Std. Deviation		,920
Minimum		1
Maximum		4
Percentiles	25	2,00
	50	3,00
	75	4,00

Worries: Losing my job or not finding a job					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Very much	103	5,4	8,1	8,1
	A great deal	237	12,5	18,6	26,6
	Not much	505	26,6	39,6	66,2
	Not at all	431	22,7	33,8	100,0
	Total	1276	67,1	100,0	
Missing	No answer	13	,7		
	Don't know	613	32,2		
	Total	626	32,9		
Total		1902	100,0		

Syntax en output hercoderen:

```
RECODE V181 (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (SYSMIS=SYSMIS) INTO Baanzekerheid.
EXECUTE.
```

Hercoderen toelichting:

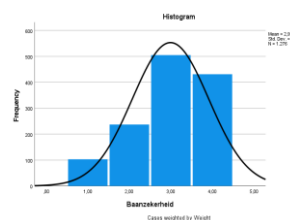
De indicator krijgt een nieuwe naam: baanzekerheid. De antwoorden worden niet omgedraaid. Een lage score, betekent een lagere baanzekerheid. De WN/N.v.t.-categorie wordt uit de dataset verwijderd.

Syntax en output data beschrijven:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Baanzekerheid
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Baanzekerheid		
N	Valid	1276
	Missing	626
Mean		2,9906
Median		3,0000
Std. Deviation		,92031
Minimum		1,00
Maximum		4,00
Percentiles	25	2,0000
	50	3,0000
	75	4,0000

Baanzekerheid					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	103	5,4	8,1	8,1
	2,00	237	12,5	18,6	26,6
	3,00	505	26,6	39,6	66,2
	4,00	431	22,7	33,8	100,0
	Total	1276	67,1	100,0	
Missing	System	626	32,9		
Total		1902	100,0		

Data beschrijven

De output toont dat een hoog aantal van de respondenten de vraag niet heeft beantwoord (missing: 626). Het gemiddelde en mediaan liggen rond de drie. Dit betekent dat de meeste respondenten zich niet zoveel zorgen maken over baanverlies. De standaarddeviatie is gezien de schaal wel hoog.

Syntax en output nieuwe indicator maken met missing = 0

RECODE V181 (MISSING=0) (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) INTO hogeleeftijdinbaanzekerheid.
EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=hogeleeftijdinbaanzekerheid

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

hogeleeftijdinbaanzekerheid		
N	Valid	1902
	Missing	0
Mean		2,0063
Median		2,0000
Std. Deviation		1,59496
Minimum		,00
Maximum		4,00
Percentiles	25	,0000
	50	2,0000
	75	3,0000

	Frequency		Percent		Valid Percent		Cumulative Percent	
	Valid	Missing	Valid	Missing	Valid	Missing	Valid	Missing
Valid	,00		626		32,9		32,9	
	1,00		103		5,4		5,4	
	2,00		237		12,5		12,5	
	3,00		505		26,6		26,6	
	4,00		431		22,7		22,7	
Total			1902		100,0		100,0	

CROSSTABS

/TABLES=V242 BY hogeleeftijdinbaanzekerheid

/FORMAT=AVALUE TABLES

/CELLS=COUNT

/COUNT ROUND CELL.

Toelichting nieuwe indicator maken met missing = 0 (output hieronder)

Net als bij de indicator in 2022 valt op dat de meeste respondenten boven de pensioengerechtigde leeftijd (in 2012 is de gemiddelde leeftijd vanaf 63 jaar (CBS, 2020) veel missende antwoorden zijn.

In Bijlage 3 is ook voor 2012 opnieuw eindmodel 6 onderzocht, met baanzekerheid inclusief missende antwoorden en zonder baanzekerheid.

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Age * hogeleeftijdinbaanzekerheid	1902	100,0%	0	0,0%	1902	100,0%

Age * hogeleeftijdinbaanzekerheid Crosstabulation

Count

Age	hogeleeftijdinbaanzekerheid					Total
	,00	1,00	2,00	3,00	4,00	
18	2	0	1	2	2	7
19	2	0	2	7	3	14
20	2	2	2	6	4	16
21	5	0	5	6	2	18
22	7	1	5	8	1	22
23	6	3	4	7	1	21
24	3	0	3	5	2	13
25	0	1	2	9	6	18
26	0	0	1	6	1	8
27	2	3	5	12	2	24
28	1	2	3	3	4	13
29	3	0	1	9	3	16
30	1	1	4	10	3	19
31	1	0	1	5	4	11
32	2	0	2	13	5	22
33	3	2	5	8	7	25
34	1	1	3	14	4	23
35	2	1	2	13	3	21
36	2	6	4	10	0	22
37	4	2	3	8	4	21
38	4	2	4	13	7	30
39	3	6	7	16	9	41
40	5	1	11	10	6	33
41	2	1	12	16	3	34
42	2	0	7	14	5	28
43	2	1	8	14	9	34
44	1	5	10	15	4	35
45	3	7	2	6	10	28
46	2	5	3	17	4	31
47	1	7	6	19	6	39
48	4	3	3	13	8	31
49	4	3	5	24	5	41
50	3	2	10	10	11	36
51	5	5	10	14	8	42
52	2	3	11	16	2	34
53	7	1	11	13	5	37
54	5	3	3	16	12	39
55	6	2	5	11	5	29
56	11	5	6	6	8	36
57	9	1	6	9	9	34
58	11	2	7	21	6	47
59	4	1	4	5	12	26
60	14	3	6	13	12	48
61	13	2	7	9	12	43
62	25	3	6	7	20	61
63	17	0	1	4	11	33
64	30	0	0	2	14	46
65	20	1	2	1	17	41
66	45	0	0	0	17	62
67	28	0	0	0	13	41
68	28	0	1	0	12	41
69	26	1	0	1	11	39
70	23	0	2	1	7	33
71	17	0	0	1	8	26
72	36	0	0	0	6	42
73	21	0	0	1	11	33
74	21	1	0	0	3	25
75	13	0	0	0	8	21
76	9	0	2	1	6	18
77	19	0	0	1	6	26
78	13	0	0	0	3	16
79	10	0	0	0	0	10
80	9	0	0	1	4	14
81	14	0	1	0	6	21
82	7	0	0	0	1	8
83	3	0	0	0	0	3
84	6	0	0	1	4	11
85	5	1	0	1	0	7
86	1	0	0	1	0	2
87	1	0	0	0	0	1
88	1	0	0	0	4	5
89	4	0	0	0	0	4
90	2	0	0	0	0	2
Total	626	103	237	505	431	1902

Beroepsprestige (wave 7)

Beroepsprestige is onderzocht de vraag: “Tot welke van onderstaande beroepsgroepen behoort u? Of in welke beroepsgroep was uw laatste baan” (V281). De antwoorden verschillen van professioneel (1) tot bedrijfsleider in de agrarische sector (10).

Syntax en output originele variabele:

FREQUENCIES VARIABLES=Q281

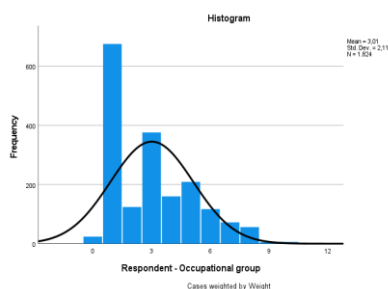
/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Respondent - Occupational group		
N	Valid	1824
	Missing	321
Mean		3,01
Median		3,00
Std. Deviation		2,110
Minimum		0
Maximum		10
Percentiles	25	1,00
	50	3,00
	75	5,00

Respondent - Occupational group					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Never had a job	24	1,1	1,3	1,3
	Professional and technical (for example: doctor, teacher, engineer, artist, accountant, nurse)	675	31,5	37,0	38,3
	Higher administrative (for example: banker, executive in big business, high government official, union official)	124	5,8	6,8	45,1
	Clerical (for example: secretary, clerk, office manager, call center, bookkeeper)	376	17,6	20,6	65,7
	Sales (for example: sales manager, shop owner, shop assistant, insurance agent, lawyer)	160	7,5	8,8	74,5
	Service (for example: restaurant owner, police officer, waitress, barber, caretaker)	209	9,7	11,5	86,0
	Skilled worker (for example: foreman, motor mechanic, printer, seamstress, tool and die maker, electrician)	117	5,5	6,4	92,4
	Semi-skilled worker (for example: bricklayer, bus driver, cannery worker, carpenter, sheet metal worker, baker)	72	3,4	3,9	96,3
	Unskilled worker (for example: laborer, porter, unskilled factory worker, cleaner)	56	2,6	3,1	99,4
	Farm worker (for example: farm labourer, tractor driver)	5	,2	,3	99,7
	Farm owner, farm manager	6	,3	,3	100,0
	Total	1824	85,0	100,0	
Missing	Missing: Not available	111	5,2		
	INAP: Filter of not currently active	117	5,5		
	No answer	37	1,7		
	Don't know	56	2,6		
	Total	321	15,0		
	Total	2145	100,0		

Syntax hercoderen:

RECODE Q281 (2=9) (1=10) (3=8) (4=7) (5=6) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=5) (0=0) INTO Beroepsprestige.

Hercoderen toelichting:

Voordat de indicator als variabele ingezet kan worden, zijn de antwoordcategorieën gehercodeerd. Het is van belang dat deze indicator zowel in wave 7 als in wave 6 hetzelfde zijn gemeten. Daarom zijn de antwoordcategorieën veranderd. De nieuwe indeling is als volgt. Score 0 betekent nog nooit een baan gehad, score 1 is een landbouwarbeider, score 2 zijn ongeschoolde arbeiders, 3 bestaat uit half-geschoolde arbeiders en 4 bestaat uit geschoolde arbeiders. Score 5 betekent dat iemand boer-eigenaar of werkgever in de agrarische sector is.

Er is gekozen om deze beroepsgroep op 5 te plaatsen omdat het werk is met meer verantwoordelijkheid dan de groepen hieronder, maar minder hoog opleidingsniveau vereist als de beroepsprestiges vanaf categorie 6. Score 6 bestaat uit dienstbare beroepen, zoals militairen en politieagenten. Score 7 zijn de beroepsgroepen die in de verkoop werken of een lagere kantoorfunctie hebben. Score 8 bestaat uit administratieve beroepen en middenkaderfuncties en score 9 bestaat uit beroepsgroepen met een hoge functie, zoals advocaten en ambtenaren. Tot slot bestaat score 10 uit professionals zoals artsen en werkgevers of directeuren.

Syntax en output data beschrijven:

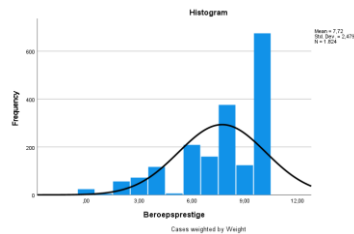
FREQUENCIES VARIABLES=Beroepsprestige

```

/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
    
```

Statistics		
Beroepsprestige		
N	Valid	1824
	Missing	321
Mean		7,7188
Median		8,0000
Std. Deviation		2,47851
Minimum		,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	6,0000
	50	8,0000
	75	10,0000

Beroepsprestige				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	24	1,1	1,3
	1,00	5	,2	,3
	2,00	56	2,6	3,1
	3,00	72	3,4	4,7
	4,00	117	5,5	6,4
	5,00	6	,3	3
	6,00	209	9,7	11,5
	7,00	160	7,5	8,8
	8,00	376	17,5	20,6
	9,00	124	5,8	63,0
	10,00	675	31,5	37,0
	Total	1824	95,0	100,0
Missing	System	321	15,0	
	Total	2145	100,0	

Data beschrijven

De output toont dat het 75% van de respondenten zich in functies vanaf geschoolde arbeider bevinden. Gemiddelden zeggen bij deze variabele niet heel veel, omdat het gaat om beroeps categorieën. De verdeling van de antwoordcategorieën zegt meer en deze staan in de output, in de verdelingstabel en Figuur (rechts). De middelste tabel toont dat de meeste respondenten zich in categorie 8 en 10 bevinden. De Figuur toont de piek ook duidelijk. Deze variabele is niet normaal verdeeld.

Beroepsprestige (wave 6)

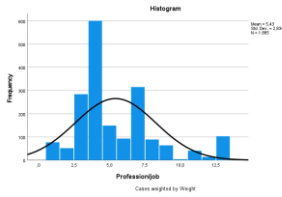
Beroepsprestige is gemeten de vraag: “In welke functie doet u het meeste van uw werk? Indien u niet meer werkt, beschrijf dan het grootste deel van uw werk in het verleden! Wat is/was uw baan?” (V265). De antwoorden verschillen van werkgever/directeur bij grote bedrijven met meer dan 10 werknemers (1) tot nooit werk gehad (13).

Syntax en output originele variabele:

```

FREQUENCIES VARIABLES=Q281
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
    
```

Statistics		
Profession/job		
N	Valid	1885
	Missing	17
Mean		5,43
Median		4,00
Std. Deviation		2,834
Minimum		1
Maximum		13
Percentiles	25	4,00
	50	4,00
	75	7,00

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Employer manager of establishment with 10 or more employees	77	4.0	4.1	4.1
	Employer manager of establishment with less than 10 employees	52	2.7	2.8	6.8
	Professional worker: lawyer, accountant, teacher, etc.	284	14.9	15.1	21.9
	Supervisory - office worker: supervisor, etc.	600	31.5	31.8	53.7
	Non-manual - office worker: non-supervisory	149	7.8	7.9	61.6
	Foreman and supervisor	93	4.9	4.9	66.5
	skilled manual worker	315	16.6	16.7	83.3
	semi-skilled manual worker	89	4.7	4.7	88.0
	unskilled manual worker	64	3.4	3.4	91.4
	Farmer: has own farm	4	.2	.2	91.6
	agricultural worker	41	2.2	2.2	93.8
	Member of armed forces, security personnel	14	.7	.7	94.5
	Never had a job	103	5.4	5.5	100.0
	Total	1885	99.1	100.0	
Missing	No answer	17	.9		
	Total	1902	100.0		

Syntax hercoderen:

*Hercoderen beroepsprestige.

RECODE V265 (13=0) (11=1) (9=2) (8=3) (7=4) (6=4) (10=5) (12=6) (5=7) (4=8) (3=9) (2=10) (1=10) INTO beroepsprestige.

EXECUTE.

Hercoderen toelichting:

Voordat de indicator als variabele ingezet kan worden, vindt hercodering plaats. Het is van belang dat de indicator zowel in wave 7 als in wave 6 hetzelfde zijn gemeten. De nieuwe indeling is als volgt. Score 0 betekent nog nooit een baan gehad, score 1 is een landbouwarbeider, score 2 zijn ongeschoolde arbeiders, 3 bestaat uit half-geschoolde arbeiders en 4 bestaat uit geschoolde arbeiders. Score 5 betekent dat iemand boer-eigenaar of werkgever in de agrarische sector is. Score 6 bestaat uit dienstbare beroepen, zoals militairen en politieagenten. Score 7 zijn de beroepsgroepen die in de verkoop werken of een lagere kantoorfunctie hebben. Score 8 bestaat uit administratieve beroepen en middenkaderfuncties en score 9 bestaat uit beroepsgroepen met een hoge functie, zoals advocaten en ambtenaren. Tot slot bestaat score 10 uit professionals zoals artsen en werkgevers of directeuren.

Syntax en output data beschrijven:

FREQUENCIES VARIABLES=Beroepsprestige

/NTILES=4

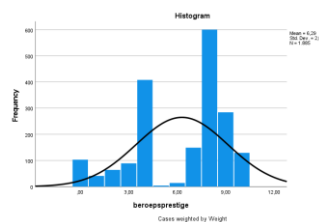
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
beroepsprestige		
N	Valid	1885
	Missing	17
Mean		6,2923
Median		8,0000
Std. Deviation		2,84059
Minimum		,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	4,0000
	50	8,0000
	75	8,0000

beroepsprestige				
Valid	.00	103	5.4	5.5
	1.00	41	2.2	2.2
	2.00	64	3.4	3.4
	3.00	89	4.7	4.7
	4.00	408	21.5	21.6
	5.00	4	.2	.2
	6.00	14	.7	.7
	7.00	149	7.8	7.9
	8.00	600	31.5	31.8
	9.00	284	14.9	15.1
	10.00	129	6.8	6.8
	Total	1885	99.1	100.0
Missing	System	17	.9	
	Total	1902	100.0	

Data beschrijven

De output toont dat er zowel respondenten zijn die nog nooit een baan hebben gehad (0) als dat er professionals (10) zijn. Gemiddelden zeggen bij deze variabele niet heel veel, omdat het gaat om beroepscategorieën. De verdeling van de antwoordcategorieën staat in het midden in de output. Er is een piek in beroepsrpestige groep 4 en 8. vinden. De Figuur uit de output toont deze pieken ook duidelijk. Deze variabele is niet normaal verdeeld.

Migratieachtergrond (wave 7)

De controlevariabele migratieachtergrond bestaat uit een gelijknamige indicator (V263). Deze vraag is onderzocht met de vraag: “bent u in dit land geboren of bent u een immigrant?”. Antwoordcategorieën zijn: ik ben in dit land geboren (1) en ik ben een immigrant in dit land (2).

Syntax en output originele data:

FREQUENCIES VARIABLES=Q263

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Respondentimmigrant		
N	Valid	1983
	Missing	162
Mean		1,11
Median		1,00
Std. Deviation		,312
Minimum		1
Maximum		2
Percentiles	25	1,00
	50	1,00
	75	1,00

Respondent immigrant					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	I am born in this country	1766	83,3	89,1	89,1
	I am an immigrant to this country (born outside this country)	217	10,1	10,8	100,0
	Total	1983	92,4	100,0	
Missing	Other missing: Multiple answers Mail (EVS)	141	6,6		
	No answer	14	,7		
	Don't know	7	,3		
	Total	162	7,6		
Total		2145	100,0		

Syntax hercoderen:

RECODE Q263 (1=0) (2=1) INTO Migratieachtergrond.

EXECUTE.

Hercoderen toelichting:

De verwachting is dat iemand met een migratieachtergrond minder vertrouwen heeft. De waarden van de variabele zijn niet omgedraaid waardoor iemand met een migratieachtergrond onder antwoordcategorie 1 valt, en mensen zonder migratieachtergrond in categorie 0.

Syntax en output data beschrijven:

FREQUENCIES VARIABLES=Migratieachtergrond

/NTILES=4

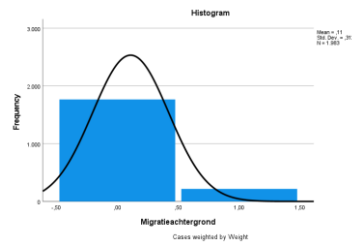
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Migratieachtergrond		
N	Valid	1983
	Missing	162
Mean		,1094
Median		,0000
Std. Deviation		,31226
Minimum		,00
Maximum		1,00
Percentiles	25	,0000
	50	,0000
	75	,0000

Migratieachtergrond					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1766	82,3	89,1	89,1
	1,00	217	10,1	10,9	100,0
	Total	1983	92,4	100,0	
Missing	System	162	7,6		
Total		2145	100,0		

Data beschrijven toelichting:

De output toont dat het grootste deel van de respondenten in Nederland geboren is en geen migratieachtergrond heeft. De Tabellen en Figuur uit de output tonen de verdeling. Deze output toont dat de meeste respondenten in categorie twee zitten. Een klein deel van de respondenten heeft een migratieachtergrond. Deze variabele is niet normaal verdeeld.

Migratieachtergrond (wave 6)

De controlevariabele migratieachtergrond bestaat uit een gelijknamige indicator (V245). Deze vraag is onderzocht met de vraag: “bent u in dit land geboren of bent u een immigrant?”. Antwoordcategorieën zijn: ik ben in dit land geboren (1) en ik ben een immigrant in dit land (2).

Syntax en output originele variabele:

FREQUENCIES VARIABLES=v245

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics		
Respondent immigrant		
N	Valid	1900
	Missing	2
Mean		1,11
Median		1,00
Std. Deviation		,318
Minimum		1
Maximum		2
Percentiles	25	1,00
	50	1,00
	75	1,00

Respondent immigrant					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	I am born in this country	1684	88,5	88,6	88,6
	I am an immigrant to this country	216	11,4	11,4	100,0
	Total	1900	99,9	100,0	
Missing	No answer	1	,1		
	Don't know	1	,1		
	Total	2	,1		
Total		1902	100,0		

Syntax hercoderen:

RECODE V245 (1=0) (2=1) INTO Migratieachtergrond.

EXECUTE.

Hercoderen toelichting:

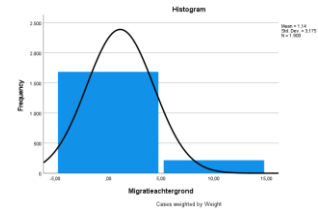
De verwachting is dat iemand met een migratieachtergrond minder vertrouwen heeft. De waarden van de variabele zijn niet omgedraaid.

Syntax en output data beschrijven:

```
FREQUENCIES VARIABLES=Migratieachtergrond
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM NORMAL
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Migratieachtergrond		
N	Valid	1900
	Missing	2
Mean		,1137
Median		,0000
Std. Deviation		,31751
Minimum		,00
Maximum		1,00
Percentiles	25	,0000
	50	,0000
	75	,0000

Migratieachtergrond					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1684	88,5	88,6	88,6
	1,00	216	11,4	11,4	100,0
	Total	1900	99,9	100,0	
Missing	System	2	,1		
Total		1902	100,0		

Data beschrijven toelichting:

De output toont dat het grootste deel van de respondenten in Nederland geboren is en geen migratieachtergrond heeft. De Tabel in Figuur uit de output tonen de verdeling. De output toont dat de meeste respondenten in categorie twee zitten. Een klein deel van de respondenten heeft een migratieachtergrond. Deze variabele is niet normaal verdeeld.

Bijlage 2: Analyseresultaten 2022 en 2012

In deze bijlage staan de verschillende stappen van de analyses uit 2022 getoond. De analyses bestaan uit meerdere onderdelen: beschrijvende statistieken, bivariate analyse, analyseresultaten door modelschatting en tot slot de modevaluatie- en inspectie (Bijlage 3).

Bij de lineaire regressieanalyse zijn zes modellen geschat. In het eerste model, het basismodel, is politiek vertrouwen voorspeld door de drie controlevariabelen: opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond. In model 2, 3, en 4 zijn de drie afzonderlijke invloeden van bestaanszekerheid onderzocht. In model 5 is de invloed van bestaanszekerheid zonder controlevariabelen onderzocht. Eindmodel 6 bestaat uit de drie controlevariabelen en indicatoren van bestaanszekerheid.

In de modellen wordt gekeken naar de analyse uitkomsten: de hellingen en betrouwbaarheidsintervallen van de variabelen, de R_a^2 -waarde en de F-change. De hellingen van de onafhankelijke variabelen zijn bepalend voor de uitkomst van het politiek vertrouwen dat mensen hebben. De hellingen van de onafhankelijke variabelen tonen de verwachte verandering van politiek vertrouwen als ze in eenheid stijgen en de rest van de hellingen niet veranderd. Van de hellingen wordt het betrouwbaarheidsinterval gerapporteerd, zodat het verschil tussen 2022 en 2012 naar voren komt. Als er geen overlap in de betrouwbaarheidsintervallen zit, dan is er een significant verschil tussen beide jaartallen. Dit betekent dat de invloed van bestaanszekerheid veranderd is.

De R_a^2 -waarde houdt bij het berekenen van het percentage verklaarde variantie rekening met het aantal variabelen in de analyse. Deze waarde is gecorrigeerd voor het aantal variabelen. De F-change toont of het model met de onafhankelijke variabelen om politiek vertrouwen te voorspellen, beter is dan het model zonder de onafhankelijke variabelen. De F-toets toetst ook of modellen beter worden nadat er meerdere variabelen zijn toegevoegd. Het onderzoekt dus of de controlevariabelen een betere voorspelling van politiek vertrouwen (y) bieden, dan het lege model.

Beschrijvende statistieken en correlaties

Syntax en output beschrijvende statistieken en correlaties 2022:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond.

FREQUENCIES VARIABLES=Politiekvertrouwen Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige
Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond
/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM
/ORDER=ANALYSIS.

Descriptive Statistics							
	Mean	Std. Deviation	N				
Politiekvertrouwen	2,1436	,61175	1111				
Inkomen	6,2961	2,59410	1111				
Baanzekerheid	3,2997	,78453	1111				
Beroepsprestige	7,8857	2,35661	1111				
Opleiding	2,5500	,53100	1111				
dummydeelnameinorg	,5401	,49862	1111				
Migratieachtergrond	,0999	,30002	1111				

Statistics								
	Valid	Missing	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum
Politiekvertrouwen	1986	159	1,00	4,00	1,00	10,00	1,00	10,00
Inkomen	1683	462	1,00	10,00	1,00	10,00	1,00	10,00
Baanzekerheid	1460	685	1,00	4,00	1,00	10,00	1,00	10,00
Beroepsprestige	1824	321	,00	3,00	,00	3,00	,00	3,00
Opleiding	1966	179	,00	3,00	,00	3,00	,00	3,00
dummydeelnameinorg	2026	119	,00	1,00	,00	1,00	,00	1,00
Migratieachtergrond	1983	162	,00	1,00	,00	1,00	,00	1,00

Correlations								
	Politiekvertrouwen	Inkomen	Baanzekerheid	Beroepsprestige	Opleiding	dummydeelnameinorg	Migratieachtergrond	
Pearson Correlation	1,000	,183	,128	,179	,196	,138	-,030	
Inkomen		1,000	,224	,297	,290	,141	-,104	
Baanzekerheid			1,000	,138	,084	,072	-,139	
Beroepsprestige				1,000	,546	,171	-,063	
Opleiding					1,000	,174	-,057	
dummydeelnameinorg						1,000	-,066	
Migratieachtergrond							1,000	
Sig. (1-tailed)								
Politiekvertrouwen		<,001	<,001	<,001	<,001	<,001	<,001	,159
Inkomen			,000	,000	,000	,000	,000	,000
Baanzekerheid				,000	,003	,008	,000	,000
Beroepsprestige					,000	,000	,000	,018
Opleiding						,000	,000	,029
dummydeelnameinorg							,000	,014
Migratieachtergrond								,014
N	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111
Inkomen	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111
Baanzekerheid	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111
Beroepsprestige	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111
Opleiding	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111
dummydeelnameinorg	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111
Migratieachtergrond	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111	1111

Toelichting beschrijvende statistieken en correlaties 2022:

Het aantal respondenten is van 2145 naar 1111 gegaan. Dit komt doordat de respondenten op alle variabelen geldige antwoorden moesten geven. Uit de operationalisatie bleek dat het aantal respondenten bij baanzekerheid en inkomen lager was. Bij baanzekerheid bleek de oorzaak te liggen in het feit dat respondenten meerdere antwoorden hadden aangekruist.

Bijna alle variabelen correleren met elkaar. Migratieachtergrond heeft de minste samenhang met andere variabelen. De samenhang toont aan dat de variabelen van invloed zijn op elkaar maar kan ook multicollineariteit aanduiden. Dit is later onderzocht. Er bleek geen multicollineariteit te zijn.

Syntax en output beschrijvende statistieken en correlaties 2012:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond.

FREQUENCIES VARIABLES=Politiekvertrouwen12 Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige

Opleiding

dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM

/ORDER=ANALYSIS.

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen12	2,1671	,61597	1072
Inkomen	4,8312	2,34001	1072
Baanzekerheid	3,0000	,92481	1072
beroepsprestige	6,5336	2,55414	1072
Opleiding	2,4030	,49828	1072
dummydeelnameinorg	,5392	,49870	1072
Migratieachtergrond	,0970	,29612	1072

Statistics

	Politiekvertrouwen12	Inkomen	Baanzekerheid	beroepsprestige	Opleiding	dummydeelnameinorg	Migratieachtergrond
N	Valid 1801	1596	1276	1885	1884	1899	1900
	Missing 101	306	626	17	18	3	2
Minimum	1,00	1,00	1,00	,00	1,00	,00	,00
Maximum	4,00	10,00	4,00	10,00	3,00	1,00	1,00

Correlations

	Politiekvertrouwen12	Inkomen	Baanzekerheid	beroepsprestige	Opleiding	dummydeelnameinorg	Migratieachtergrond
Pearson Correlation	Politiekvertrouwen12	1,000	,187	,091	,147	,257	,169
	Inkomen	,187	1,000	,167	,355	,316	,172
	Baanzekerheid	,091	,167	1,000	,040	,022	,053
	beroepsprestige	,147	,355	,040	1,000	,377	,098
	Opleiding	,257	,316	,022	,377	1,000	,214
	dummydeelnameinorg	,169	,172	,053	,098	,214	1,000
	Migratieachtergrond	-,072	-,111	-,082	,028	,020	-,076
	Migratieachtergrond	-,072	-,111	-,082	,028	,020	-,076
Sig. (1-tailed)	Politiekvertrouwen12		,001	<,001	<,001	<,001	,009
	Inkomen	,000		,000	,000	,000	,000
	Baanzekerheid	,001	,000		,096	,233	,042
	beroepsprestige	,000	,000	,096		,000	,001
	Opleiding	,000	,000	,233	,000		,000
	dummydeelnameinorg	,000	,000	,042	,001	,000	
	Migratieachtergrond	,009	,000	,004	,182	,261	
	Migratieachtergrond	,009	,000	,004	,182	,261	
N	Politiekvertrouwen12	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	Inkomen	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	Baanzekerheid	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	beroepsprestige	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	Opleiding	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	dummydeelnameinorg	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	Migratieachtergrond	1072	1072	1072	1072	1072	1072
	Migratieachtergrond	1072	1072	1072	1072	1072	1072

Toelichting beschrijvende statistieken en correlaties 2012:

In de analyses van 2012 is het aantal respondenten verminderd naar een 1072. Dit komt doordat veel respondenten te veel antwoorden hadden ingevuld bij baanzekerheid. Het vertrouwen in de politiek is hier iets hoger ($M = 2,17$) terwijl het inkomen veel lager is dan in 2022 ($M = 4,83$). Baanzekerheid is in 2012 iets lager ($M = 3,00$) en ook het opleidingsniveau is iets lager ($M = 2,40$). In vergelijking met 2022 hebben ongeveer even veel mensen hebben in 2012 een migratieachtergrond en ook ongeveer hetzelfde percentage mensen zijn actief in vrijwillige organisaties.

In 2012 correleren zowel met politiek vertrouwen als met elkaar. Alleen migratieachtergrond correleert niet met alle variabelen. Er is geen correlatie tussen migratieachtergrond en beroepsprestige en migratieachtergrond en opleiding. De enige negatieve correlatie is tussen migratieachtergrond en inkomen. Verder correleren met name beroepsprestige en opleiding sterk met elkaar.

Analyseresultaten en modelschatting

Model 1: politiek vertrouwen voorspellen met controlevariabelen

Syntax en output bij model 1 in 2022:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige.

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	.223 ^a	.050	.047	.59709	.050	19,389	3	1107	<.001
2	.273 ^b	.074	.069	.59020	.024	9,676	3	1104	<.001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	20,737	3	6,912	19,389	<.001 ^b
	Residual	384,670	1107	,357		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<.001 ^c
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,565	,089		17,529	<.001	1,391	1,729		
	Opleiding	,204	,034	,177	5,945	<.001	,137	,271	,968	1,033
	dummydeelnameinorg	,131	,037	,107	3,585	<.001	,059	,203	,867	1,034
	Migratieachtergrond	-,028	,060	-,013	-,437	,662	-,144	,091	,994	1,007
2	(Constant)	1,267	,112		11,275	<.001	1,048	1,487		
	Opleiding	,128	,040	,111	3,195	,002	,048	,207	,879	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
Baanzekerheid	,064	,023	,092	2,737	,006	,019	,110	,930	1,075	
Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,780	,079	-,002	,034	,873	1,486	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 1 in 2022:

In model 1 is politiek vertrouwen voorspeld door opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond. De intercept is de afhankelijke variabele politiek vertrouwen en dit betekent de basis van politiek vertrouwen, zonder toevoeging van de andere variabelen ($b = 1,56; p < .01; CI [1,38 - 1,73]$). Dit is een lage waarde: de schaal loopt van 1 (helemaal geen) – 4 (heel veel).

Wanneer mensen actief deelnemen in vrijwillige organisaties neemt het politiek vertrouwen significant, maar licht toe ($b = ,13; p < ,01; CI [,06 - ,20]$). De invloed van ,13 is vrij hoog gezien het een dummyvariabele is. Wanneer mensen niet actief deelnemen, vervalt de invloed.

De invloed van opleidingsniveau is vrij groot in 2022 ($b = ,20; p < ,01; CI [,14 - ,27]$). Iemand die geen onderwijs heeft gevolgd ($x = 0$), heeft veel minder vertrouwen in de politiek dan iemand die hoger onderwijs heeft gevolgd ($x = 3, b = ,60$).

Het hebben van een migratieachtergrond heeft een klein, niet-significant effect op politiek vertrouwen ($b = -.03$; $p = .66$; $CI [-.14 - .09]$). Het niet-significant zijn betekent dat de variabele niet gegeneraliseerd kan worden en de invloed vervalt.

De R^2 -waarde is ,047, dit betekent dat model 1 met controlevariabelen 4,7 procent verklaarde variantie bevat. Dit is vrij laag en dit betekent dat er nog veel andere invloeden op politiek vertrouwen in de dataset zitten. De voorspelling met de onafhankelijke variabelen in het model is beter, in vergelijking met het model zonder onafhankelijke variabelen ($F(3, 1107) = 19,39$; $p < ,01$).

Syntax en output bij model 1 in 2012:

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen12
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond
/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.291 ^a	.085	.082	.59020	.085	32,865	3	1068	<.001
2	.312 ^b	.097	.092	.58683	.013	5,089	3	1065	.002

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, beroepsprestige, inkomen

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,344	3	11,448	32,865	<.001 ^b
	Residual	372,017	1068	,348		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<.001 ^c
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, beroepsprestige, inkomen

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,409	,089		15,842	<.001	1,234	1,583		
	Opleiding	,290	,037	,234	7,813	<.001	,217	,362	,953	1,050
	dummydeelnameinorg	,141	,037	,114	3,789	<.001	,068	,214	,948	1,055
	Migratieachtergrond	-,141	,061	-,088	-2,307	,021	-,261	-,021	,993	1,007
2	(Constant)	1,246	,106		11,775	<.001	1,038	1,454		
	Opleiding	,244	,040	,198	6,050	<.001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	,127	,037	,103	3,416	<.001	,054	,200	,937	1,088
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028
	Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261
	Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,967	1,034
	beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 1 in 2012:

In model 1 is politiek vertrouwen voorspeld door de controlevariabelen. De invloed van opleidingsniveau is groter in 2012 dan in 2022 (2012; $b = ,29$; $p < ,01$; $CI [,22 - ,36]$; 2022; $b = ,20$; $p < ,01$; $CI [,14 - ,27]$). De invloed van opleidingsniveau was dus in 2012 groter.

Het effect van actief deelnemen in vrijwillige organisaties op politiek vertrouwen is in 2012 vergelijkbaar met 2022 (2012; $b = ,14$; $p < ,01$; $CI [,07 - ,36]$; 2022; $b = ,13$; $p < ,01$; $CI [,06 - ,20]$). De invloed van het hebben van een migratieachtergrond is in 2012 veel groter ($b = -,14$; $p < ,05$; $CI [- ,26 - -,02]$). In 2022 was dit effect kleiner en ook niet significant ($b = -,03$; $p = ,66$; $CI [- ,14 - ,09]$).

De R_a^2 -waarde is in 2012 een stuk hoger: ,08 (2022 = ,05). Dit betekent dat model 1 met controlevariabelen 8 procent verklaarde variantie bevat. Dit is hoger dan in 2022 en dit lijkt erop te wijzen dat dit model beter is. Daarnaast is het model met de controlevariabelen een betere voorspeller van politiek vertrouwen dan een model zonder voorspellende variabelen ($F(3, 1068) = 32,87$; $p < ,01$).

Model 2: politiek vertrouwen voorspellen met inkomen (en controlevariabelen)

Syntax en output bij model 2 in 2022 (met controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen

/METHOD=ENTER Baanzekerheid Beroepsprestige.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,223 ^a	,050	,047	,59709	,050	19,389	3	1107	<,001
2	,254 ^b	,065	,061	,59269	,015	17,528	1	1106	<,001
3	,273 ^c	,074	,069	,59020	,010	5,676	2	1104	,004

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen, Baanzekerheid, Beroepsprestige

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	20,737	3	6,912	19,389	<,001 ^b
	Residual	394,670	1107	,357		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	26,894	4	6,724	19,141	<,001 ^c
	Residual	388,513	1106	,351		
	Total	415,407	1110			
3	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<,001 ^d
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen

d. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen, Baanzekerheid, Beroepsprestige

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound		Tolerance
1	(Constant)	1,555	,089		17,529	<,001	1,381	1,729		
	Opleiding	,204	,034	,177	5,945	<,001	,137	,271	,868	1,033
	dummydeelnameinorg	,131	,037	,107	3,585	<,001	,059	,203	,867	1,034
	Migratieachtergrond	-,026	,060	-,013	-,437	,662	-,144	,091	,994	1,007
2	(Constant)	1,472	,090		16,269	<,001	1,285	1,649		
	Opleiding	,164	,035	,142	4,641	<,001	,095	,233	,898	1,114
	dummydeelnameinorg	,117	,036	,095	3,214	,001	,046	,189	,959	1,043
	Migratieachtergrond	-,005	,060	-,002	-,076	,939	-,122	,113	,985	1,014
3	Inkomen	,030	,007	,138	4,187	<,001	,016	,044	,901	1,110
	(Constant)	1,267	,112		11,275	<,001	1,046	1,487		
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,879	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,009	,278	,781	-,101	,134	,972	1,026
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
Baanzekerheid	,064	,023	,082	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075	
Beroepsprestige	,018	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,873	1,486	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 2 in 2022 (met controle):

In de output staan de analyseresultaten van model 2, waarin de invloed van inkomen op politiek vertrouwen is onderzocht. Inkomen heeft een heel kleine invloed op politiek vertrouwen in 2022, zelfs als er is gecontroleerd is de controlevariabelen ($b = ,03$; $p < ,01$; $CI = [,02 - ,04]$). Dit betekent dat er verschil zit tussen mensen uit inkomenscategorie 1 ($b = ,03$) en 10 ($b = ,30$).

Ondanks dat de invloed van inkomen op het politiek vertrouwen niet erg hoog is, voorspellen het basismodel en inkomen samen 6,0% verklaarde variantie van het vertrouwen dat respondenten in de politiek hebben. Het model met inkomen is significant verbeterd ten opzichte van het model met alleen de controlevariabelen ($F(1, 1106) = 17,52$; $p < ,01$).

Syntax en output bij model 2 in 2022 (zonder controle):

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen
/METHOD=ENTER Inkomen
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond Baanzekerheid
Beroepsprestige.
    
```

Beroepsprestige.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.183 ^a	.034	.033	.80167	.034	38,528	1	1109	<.001
2	.273 ^b	.074	.069	.59020	.041	8,704	5	1104	<.001

a. Predictors: (Constant), Inkomen
b. Predictors: (Constant), Inkomen, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Opleiding, Beroepsprestige

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	13,947	1	13,947	38,528	<.001 ^b
	Residual	401,460	1109	,362		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<.001 ^c
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen
b. Predictors: (Constant), Inkomen
c. Predictors: (Constant), Inkomen, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Opleiding, Beroepsprestige

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,872	,047		39,481	<.001	1,778	1,965		
	Inkomen	,043	,007	,183	6,207	<.001	,030	,057	1,000	1,000
2	(Constant)	1,267	,112		11,275	<.001	1,048	1,487		
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,679	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028
	Baanzekerheid	,064	,023	,082	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075
	Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,673	1,486

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 2 in 2022 (zonder controle):

De invloed van inkomen op politiek vertrouwen, zonder controlevariabelen, is groter ($b = ,04$; $p < ,01$; $CI [,03 - ,06]$). Door het toevoegen van inkomen aan het lege model is het percentage verklaarde variantie toegenomen naar ,03. Deze verbetering ten opzichte van het lege model is erg laag maar wel

significant ($F(1, 1104) = 38,38; p < ,01$). Er kan gesteld worden dat inkomen van invloed is op politiek vertrouwen, zelfs als er gecontroleerd wordt door de controlevariabelen.

Syntax en output bij model 2 in 2012 (met controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnamenorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen

/METHOD=ENTER Baanzekerheid beroepsprestige.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.291 ^a	.085	.082	.59020	.085	32,865	3	1068	<.001
2	.305 ^b	.093	.089	.58778	.008	9,790	1	1067	.002
3	.312 ^c	.097	.092	.58683	.005	2,723	2	1065	.068

a. Predictors: (Constant, Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg
 b. Predictors: (Constant, Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg, Inkomen
 c. Predictors: (Constant, Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg, Inkomen, Baanzekerheid, beroepsprestige

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,344	3	11,448	32,865	<.001 ^b
	Residual	372,017	1068	,348		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	37,726	4	9,431	27,299	<.001 ^c
	Residual	368,635	1067	,345		
	Total	406,361	1071			
3	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<.001 ^d
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg, Inkomen
 d. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg, Inkomen, Baanzekerheid, beroepsprestige

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,409	.089		15,842	<.001	1,234	1,583		
	Opleiding	.290	.037	.234	7,813	<.001	.217	.362	.953	1,050
	dummydeelnamenorg	.141	.037	.114	3,789	<.001	.068	.214	.948	1,055
	Migratieachtergrond	-.141	.061	-.089	-2,307	.021	-.281	-.021	.993	1,007
2	(Constant)	1,375	.089		15,414	<.001	1,200	1,550		
	Opleiding	.254	.039	.205	6,569	<.001	.178	.330	.869	1,150
	dummydeelnamenorg	.129	.037	.104	3,459	<.001	.056	.202	.937	1,067
	Migratieachtergrond	-.119	.061	-.057	-1,940	.053	-.239	.001	.980	1,021
3	Inkomen	.026	.008	.097	3,129	.002	.010	.042	.877	1,141
	(Constant)	1,246	.106		11,775	<.001	1,038	1,454		
	Opleiding	.244	.040	.198	6,050	<.001	.165	.324	.794	1,259
	dummydeelnamenorg	.127	.037	.103	3,416	<.001	.054	.200	.937	1,068
	Migratieachtergrond	-.115	.061	-.055	-1,868	.062	-.235	.006	.973	1,028
3	Inkomen	.021	.009	.078	2,384	.017	.004	.037	.793	1,261
	Baanzekerheid	.041	.020	.062	2,095	.036	.003	.080	.967	1,034
	beroepsprestige	.008	.008	.034	1,045	.296	-.007	.024	.784	1,260

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 2 in 2012 (met controle):

De gecontroleerde invloed van inkomen op politiek vertrouwen is in 2012 klein en komt overeen met de invloed uit 2022 (2012; $b = ,03; p < ,05; CI [01 - ,04]$; 2022; $b = ,03; p < ,01; CI = [,02 - ,04]$). Dit betekent dat de gecontroleerde invloed van inkomen een effect heeft op politiek vertrouwen.

Door het toevoegen van inkomen aan het basismodel is het percentage verklaarde variantie gestegen naar ,09. De toename is significant beter ($F(1, 1067) = 9,79; p < ,05$).

Syntax en output bij model 2 in 2012 (zonder controle):

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen12
/METHOD=ENTER Inkomen
//METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond Baanzekerheid
beroepsprestige.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	,187 ^a	,035		,60542	,035	38,654	1	1070	<,001
2	,312 ^b	,097	,092	,58683	,063	14,771	5	1065	<,001

a. Predictors: (Constant), Inkomen
 b. Predictors: (Constant), Inkomen, Migratieachtergrond, Baanzekerheid, dummydeelnameinorg, Opleiding, beroepsprestige

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	14,168	1	14,168	38,654	<,001 ^b
	Residual	392,193	1070	,367		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<,001 ^c
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12
 b. Predictors: (Constant), Inkomen
 c. Predictors: (Constant), Inkomen, Migratieachtergrond, Baanzekerheid, dummydeelnameinorg, Opleiding, beroepsprestige

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,930	,042		45,474	<,001	1,845	2,013		
	Inkomen	,049	,008	,187	6,217	<,001	,034	,065	1,000	1,000
2	(Constant)	1,246	,106		11,775	<,001	1,038	1,454		
	Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261
	Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,967	1,034
	beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260
	Opleiding	,344	,040	,198	8,050	<,001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	-,127	,037	-,103	3,416	<,001	-,054	-,200	,937	1,068
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 2 in 2012 (zonder controle):

De invloed van inkomen op politiek vertrouwen, zonder controlevariabelen, is iets groter ($b = ,05$; $p < ,01$; $CI [,03 - ,07]$). Door het toevoegen van inkomen aan het lege model is het percentage verklaarde variantie toegenomen naar ,04. Deze verbetering ten opzichte van het lege model is klein maar wel significant ($F(1, 1070) = 38,65$; $p < ,01$). Er kan gesteld worden dat inkomen van invloed is op politiek vertrouwen, zelfs als er gecontroleerd wordt door de controlevariabelen.

Model 3: politiek vertrouwen voorspellen met baanzekerheid (en controlevariabelen)

Syntax en output bij model 3 in 2022 (met controle):

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
    
```

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Baanzekerheid

/METHOD=ENTER Inkomen Beroepsprestige.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.227 ^a	.050	.047	.59709	.050	13,389	3	1102	<.001
2	.247 ^a	.061	.058	.59396	.011	13,100	1	1106	<.001
3	.273 ^a	.074	.069	.59020	.013	7,882	2	1104	<.001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	20,737	3	6,912	19,389	<.001 ^b
	Residual	394,670	1107	,357		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	25,357	4	6,339	17,975	<.001 ^c
	Residual	390,050	1106	,353		
	Total	415,407	1110			
3	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<.001 ^d
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid
 d. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,555	,089		17,529	<.001	1,381	1,729		
	Opleiding	,204	,034	,177	5,945	<.001	,137	,271	,968	1,033
	dummydeelnameinorg	,131	,037	,107	3,585	<.001	,059	,203	,967	1,034
	Migratieachtergrond	-,026	,060	-,013	-,437	,662	-,144	,091	,994	1,007
2	(Constant)	1,302	,113		11,564	<.001	1,081	1,523		
	Opleiding	,196	,034	,170	5,720	<.001	,129	,263	,963	1,039
	dummydeelnameinorg	,124	,036	,101	3,415	<.001	,053	,196	,964	1,037
	Migratieachtergrond	,002	,060	,001	,041	,967	-,115	,120	,976	1,024
3	Baanzekerheid	,083	,023	,107	3,619	<.001	,038	,129	,972	1,028
	(Constant)	1,267	,112		11,275	<.001	1,046	1,487		
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,679	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028
	Baanzekerheid	,064	,023	,082	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
	Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,673	1,486

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 3 in 2022 (met controle):

In model 3 is de invloed van baanzekerheid op politiek vertrouwen onderzocht. De invloed van baanzekerheid is in 2022 vrij klein ($b = ,08$; $p < ,01$; $CI [,04 - ,13]$). Er is dus een invloed van baanzekerheid op politiek vertrouwen, zelfs als er is gecontroleerd.

Het percentage verklaarde variantie ten opzichte door de toevoeging van de controlevariabelen en baanzekerheid is ,06. Door het toevoegen van inkomen, is er meer verklaarde variantie dan in het model met alleen de controlevariabelen ($F(1, 1106) = 13,10$; $p < ,01$).

Syntax en output bij model 3 in 2022 (zonder controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Baanzekerheid

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

Baanzekerheid Beroepsprestige.

Model Summary										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics				
						F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,133 ^a	,018	,017	,60652	,018	22,838	1	1275		<,001
2	,240 ^b	,057	,054	,59502	,040	13,435	4	1271		<,001

a. Predictors: (Constant), Baanzekerheid

b. Predictors: (Constant), Baanzekerheid, dummydeelnameinorg, Migratieachtergrond, Opleiding, Beroepsprestige

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8,401	1	8,401	22,838	<,001 ^b
	Residual	469,023	1275	,368		
	Total	477,424	1276			
2	Regression	27,428	5	5,486	15,494	<,001 ^c
	Residual	449,996	1271	,354		
	Total	477,424	1276			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Baanzekerheid

c. Predictors: (Constant), Baanzekerheid, dummydeelnameinorg, Migratieachtergrond, Opleiding, Beroepsprestige

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,791	,072		24,860	<,001	1,650	1,932		
	Baanzekerheid	,102	,021	,133	4,779	<,001	,060	,144	1,000	1,000
2	(Constant)	1,273	,105		12,147	<,001	1,067	1,478		
	Baanzekerheid	,065	,021	,110	3,094	<,001	,043	,127	,965	1,036
	Opleiding	,161	,037	,139	4,325	<,001	,088	,234	,723	1,384
	dummydeelnameinorg	,080	,034	,065	2,347	,019	,013	,147	,956	1,046
	Migratieachtergrond	,004	,056	,002	,064	,949	-,106	,113	,981	1,019
	Beroepsprestige	,015	,008	,061	1,884	,060	-,001	,032	,718	1,393

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 3 in 2022 (zonder controle):

Zoals de output toont, is invloed van baanzekerheid is groter zonder de controlevariabelen ($b = ,10; p < ,01; CI [,60 - ,14]$). Dit is een vrij groot verschil en de invloed stijgt met ,02 wanneer de zekerheid groter is. Dit betekent dan baanzekerheid zeker van invloed is op politiek vertrouwen.

Syntax en output bij model 3 in 2012 (met controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Baanzekerheid

/METHOD=ENTER Inkomen beroepsprestige.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,291 ^a	,085	,082	,59020	,085	32,865	3	1068	<,001
2	,300 ^b	,090	,087	,58869	,006	6,467	1	1067	,011
3	,312 ^c	,097	,092	,58683	,007	4,380	2	1065	,013

- a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, beroepsprestige, Inkomen

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,344	3	11,448	32,865	<,001 ^b
	Residual	372,017	1068	,348		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	36,585	4	9,146	26,392	<,001 ^c
	Residual	369,776	1067	,347		
	Total	406,361	1071			
3	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<,001 ^d
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

- a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid
 d. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, beroepsprestige, Inkomen

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,409	,089		15,842	<,001	1,234	1,583		
	Opleiding	,290	,037	,234	7,813	<,001	,217	,362	,953	1,050
	dummydeelnameinorg	,141	,037	,114	3,789	<,001	,069	,214	,948	1,055
	Migratieachtergrond	-,141	,061	-,088	-2,307	,021	-,261	-,021	,993	1,007
2	(Constant)	1,264	,105		11,989	<,001	1,057	1,471		
	Opleiding	,288	,037	,233	7,796	<,001	,216	,361	,953	1,050
	dummydeelnameinorg	,137	,037	,111	3,687	<,001	,064	,210	,946	1,057
	Migratieachtergrond	-,129	,061	-,082	-2,106	,035	-,249	-,009	,987	1,013
3	Baanzekerheid	,050	,020	,075	2,543	,011	,011	,088	,991	1,009
	(Constant)	1,246	,106		11,775	<,001	1,028	1,454		
	Opleiding	,244	,040	,198	6,050	<,001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	,127	,037	,103	3,416	<,001	,054	,200	,937	1,068
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028
Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,967	1,034	
Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261	
beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 3 in 2012 (met controle):

In model 3 is de invloed van baanzekerheid op politiek vertrouwen onderzocht. De gecontroleerde invloed van baanzekerheid is in 2012 vrij klein ($b = ,5; p < ,05; CI [,01 - ,09]$).

Het percentage verklaarde variantie ten opzichte door de toevoeging van de controlevariabelen en baanzekerheid is ,09. Door het toevoegen van inkomen aan het basismodel, is er meer verklaarde variantie dan in het model met alleen de controlevariabelen ($F(1, 1067 = 6,47; p < ,05)$).

Syntax en output bij model 3 in 2012 (zonder controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Baanzekerheid

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige

Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,091 ^a	,008	,007	,61372	,008	8,874	1	1070	,003
2	,312 ^b	,097	,092	,56883	,089	21,058	5	1065	<,001

a. Predictors: (Constant), Baanzekerheid
 b. Predictors: (Constant), Baanzekerheid, Opleiding, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, beroepsprestige, Inkomen

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3,343	1	3,343	8,874	,003 ^b
	Residual	403,018	1070	,377		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<,001 ^c
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12
 b. Predictors: (Constant), Baanzekerheid
 c. Predictors: (Constant), Baanzekerheid, Opleiding, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, beroepsprestige, Inkomen

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,886	,064		31,188	<,001	1,861	2,111		
	Baanzekerheid	,060	,020	,091	2,979	,003	,021	,100	1,000	1,000
2	(Constant)	1,246	,106		11,775	<,001	1,038	1,454		
	Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,987	1,034
	Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261
	beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260
	Opleiding	,244	,040	,198	6,050	<,001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	,127	,037	,103	3,416	<,001	,054	,200	,937	1,068
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 3 in 2012 (zonder controle):

Zoals de output toont, is invloed van baanzekerheid is iets groter zonder de controlevariabelen ($b = ,06$; $p < ,05$; $CI [,02 - ,10]$). De ongecontroleerde invloed van baanzekerheid is niet veel toegenomen. Dit betekent dat baanzekerheid van invloed is op politiek vertrouwen, zelfs als er is gecontroleerd.

Model 4: politiek vertrouwen voorspellen met beroepsprestige (en controlevariabelen)

Syntax en output bij model 4 in 2022 (met controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Beroepsprestige

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,223 ^a	,050	,047	,59709	,050	19,389	3	1107	<,001
2	,236 ^b	,056	,052	,59554	,006	6,785	1	1106	,009
3	,273 ^c	,074	,069	,59020	,019	11,059	2	1104	<,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg
 b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Beroepsprestige
 c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	20,737	3	6,912	19,389	<,001 ^b
	Residual	394,670	1107	,357		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	23,144	4	5,786	16,314	<,001 ^c
	Residual	392,263	1106	,355		
	Total	415,407	1110			
3	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<,001 ^d
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Beroepsprestige

d. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkom

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,555	,089		17,529	<,001	1,381	1,729		
	Opleiding	,204	,034	,177	5,945	<,001	,137	,271	,968	1,033
	dummydeelnameinorg	,131	,037	,107	3,585	<,001	,059	,203	,967	1,034
	Migratieachtergrond	-,026	,060	-,013	-,437	,662	-,144	,091	,994	1,007
2	(Constant)	1,515	,090		16,862	<,001	1,339	1,691		
	Opleiding	,148	,040	,129	3,670	<,001	,069	,227	,695	1,438
	dummydeelnameinorg	,122	,037	,100	3,343	<,001	,051	,194	,959	1,043
	Migratieachtergrond	-,021	,060	-,010	-,352	,725	-,138	,066	,992	1,008
	Beroepsprestige	,024	,009	,091	2,605	,009	,006	,042	,695	1,438
3	(Constant)	1,267	,112		11,275	<,001	1,046	1,487		
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,679	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028
	Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,673	1,486
	Inkomen	,024	,007	,103	3,280	,001	,010	,039	,847	1,180
Baanzekerheid	,064	,023	,092	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 4 in 2022 (met controle):

In dit model is de invloed van beroepsprestige, gecontroleerd voor opleiding, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond, op politiek vertrouwen onderzocht. Deze invloed blijkt klein te zijn ($b = ,02$; $p < ,05$; $CI [,01 - ,04]$). Dit betekent dat naar mate iemand een baan met een hogere verantwoordelijkheid heeft, het vertrouwen in de politiek iets toeneemt.

Toch zorgt de toevoeging van beroepsprestige voor een significante toename van het percentage verklaarde variantie. Dit is een percentage van 5,0. Ook in vergelijking met het model zonder voorspellende variabelen, is dit model met controlevariabelen en beroepsprestige significant beter in het voorspellen van politiek vertrouwen ($F(1, 1101) = 6,79$; $p = ,01$).

Syntax en output bij model 4 in 2022 (zonder controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Beroepsprestige

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

Inkomen Baanzekerheid.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,179 ^a	,032	,031	,60212	,032	36,786	1	1109	<,001
2	,273 ^b	,074	,069	,59020	,042	10,054	5	1104	<,001

a. Predictors: (Constant), Beroepsprestige
 b. Predictors: (Constant), Beroepsprestige, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Opleiding

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	13,337	1	13,337	36,786	<,001 ^b
	Residual	402,070	1109	,363		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<,001 ^c
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen
 b. Predictors: (Constant), Beroepsprestige
 c. Predictors: (Constant), Beroepsprestige, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Opleiding

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,777	,063		28,151	<,001	1,653	1,901		
	Beroepsprestige	,047	,008	,179	6,065	<,001	,031	,062	1,000	1,000
2	(Constant)	1,267	,112		11,275	<,001	1,046	1,487		
	Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,873	1,496
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,879	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,999	,003	,037	,180	,852	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
	Baanzekerheid	,064	,023	,062	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 4 in 2022 (zonder controle):

De invloed van beroepsprestige, zonder de invloed van de controlevariabelen, op politiek vertrouwen is net als bij de andere indicatoren van bestaanszekerheid iets groter ($b = ,05$; $p < ,01$; $CI [,03 - ,06]$). Het verschil tussen het model met en zonder de controlevariabelen toont dat een deel van de invloed door de controlevariabelen is voorspeld. Dat betekent dat zelfs als er gecontroleerd wordt voor opleiding, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond, het beroepsprestige van invloed is op politiek vertrouwen.

Syntax en output bij model 4 in 2012 (met controle):

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER beroepsprestige

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid.

Toelichting bij model 4 in 2012 (met controle):

In dit model is de gecontroleerde invloed van het beroepsprestige op politiek vertrouwen onderzocht. Deze invloed is klein ($b = ,01$; $p = ,071$; $CI [- ,00 - ,03]$). Deze invloed is niet significant en dus niet van invloed op vertrouwen. Het toevoegen van beroepsprestige levert geen verbetering aan de variantie en het model verbetert zich niet ten opzichte van het basismodel ($F(1, 1067) = 3,36$; $p = ,07$).

Syntax en output bij model 4 in 2012 (zonder controle):

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen12
/METHOD=ENTER beroepsprestige
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond
Inkomen Baanzekerheid.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.147 ^a	.022	.021	.60954	.022	23,705	1	1070	<.001
2	.312 ^b	.097	.092	.58683	.076	17,884	5	1065	<.001

a. Predictors: (Constant), beroepsprestige
 b. Predictors: (Constant), beroepsprestige, Migratieachtergrond, Baanzekerheid, dummydeelnameinorg, Opleiding, Inkomen

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8,808	1	8,808	23,705	<.001 ^b
	Residual	397,553	1070	,372		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<.001 ^c
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12
 b. Predictors: (Constant), beroepsprestige
 c. Predictors: (Constant), beroepsprestige, Migratieachtergrond, Baanzekerheid, dummydeelnameinorg, Opleiding, Inkomen

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,935	,051		37,831	<.001	1,835	2,036		
	beroepsprestige	,036	,007	,147	4,869	<.001	,021	,050	1,000	1,000
2	(Constant)	1,246	,106		11,775	<.001	1,038	1,454		
	beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260
	Opleiding	,244	,040	,198	6,050	<.001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	,127	,037	,103	3,416	<.001	,054	,200	,937	1,068
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028
	Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261
	Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,967	1,034

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 4 in 2012 (zonder controle):

De invloed van beroepsprestige zonder controlevariabelen is beter dan in het model met de controles ($b = ,04$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,05]$). Dit kan komen doordat beroepsprestige correleert met opleiding, en dit wellicht de invloed van beroepsprestige wegneemt. Zonder controlevariabelen voegt beroepsprestige significant iets toe aan de verklaarde variantie: ,02. Het beroepsprestige-model met is ook significant beter dan het model zonder voorspellende variabelen ($F(1, 1070) = 23,71$; $p < ,01$).

Model 5: politiek vertrouwen voorspellen met inkomen, baanzekerheid en beroepsprestige

Syntax en output bij model 5 in 2022:

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
    
```

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen
/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond.
    
```

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.239 ^a	.057	.054	.59487	.057	22,295	3	1107	<.001
2	.273 ^b	.074	.069	.59020	.017	6,870	3	1104	<.001

a. Predictors: (Constant), Beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen
 b. Predictors: (Constant), Beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Opleiding

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	23,669	3	7,890	22,295	<.001 ^b
	Residual	391,738	1107	,354		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<.001 ^c
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen
 b. Predictors: (Constant), Beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen
 c. Predictors: (Constant), Beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Opleiding

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,479	,093		15,910	<.001	1,296	1,661		
	Inkomen	,030	,007	,126	4,046	<.001	,015	,044	,877	1,140
	Baanzekerheid	,064	,023	,082	2,730	,006	,018	,110	,944	1,059
	Beroepsprestige	,034	,008	,130	4,250	<.001	,018	,049	,906	1,104
2	(Constant)	1,267	,112		11,275	<.001	1,046	1,487		
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
	Baanzekerheid	,064	,023	,082	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075
	Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,673	1,486
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,679	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 5 in 2022:

In model 5 zijn de invloeden van bestaanszekerheid op politiek vertrouwen gezamenlijk onderzocht, zonder de controlevariabelen. De invloed van inkomen is iets afgenomen in vergelijking met het model waarin deze alleen als voorspeller werd gebruikt ($b = ,02$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,04]$). De invloed van baanzekerheid is ook iets kleiner geworden ($b = ,06$; $p = ,01$; $CI [,02 - ,11]$). Tot slot is de invloed van beroepsprestige met ,01 juist iets toegenomen ($b = ,03$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,05]$).

Syntax en output bij model 5 in 2012:

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen12
    
```

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.215 ^a	.046	.044	.60240	.046	17,263	3	1068	<.001
2	.312 ^b	.097	.092	.58883	.051	20,140	3	1065	<.001

a. Predictors: (Constant), beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen

b. Predictors: (Constant), beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Opleiding

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	18,794	3	6,265	17,263	<.001 ^b
	Residual	387,567	1068	,363		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<.001 ^c
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

b. Predictors: (Constant), beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen

c. Predictors: (Constant), beroepsprestige, Baanzekerheid, Inkomen, Migratieachtergrond, dummydeelnameinorg, Opleiding

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,711	,078		21,929	<.001	1,558	1,864		
	Inkomen	,038	,009	,143	4,410	<.001	,021	,054	,851	1,175
	Baanzekerheid	,042	,020	,063	2,083	,037	,002	,082	,972	1,029
	beroepsprestige	,023	,008	,094	2,942	,003	,008	,038	,874	1,144
2	(Constant)	1,246	,106		11,775	<.001	1,038	1,454		
	Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261
	Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,967	1,034
	beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260
	Opleiding	,244	,040	,198	6,050	<.001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	,127	,037	,103	3,416	<.001	,054	,200	,937	1,068
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 5 in 2012:

In model 5 zijn de afzonderlijke indicatoren van bestaanszekerheid samengevoegd om politiek vertrouwen te voorspellen, zonder de controlevariabelen. Net als in model 2 zonder controles, neemt de invloed van inkomen op politiek vertrouwen toe ($b = ,04$; $p < ,01$). Het effect van baanzekerheid neemt af ($b = ,04$; $p < ,05$). Dit kan komen doordat de invloeden van inkomen en beroepsprestige toenemen. Beroepsprestige heeft in dit model een significante invloed ($b = ,02$; $p < ,05$).

De indicatoren van bestaanszekerheid voorspellen gezamenlijk ,04 van de verklaarde variantie in het model. In vergelijking met het model zonder voorspellende variabelen, is dit een significante stijging ($F(3, 1068) = 17,26$; $p < ,01$).

Model 6: politiek vertrouwen voorspellen met controlevariabelen en bestaanszekerheid

Syntax en output bij model 6 in 2022:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige.

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,223 ^a	,050	,047	,59709	,050	19,389	3	1107	<,001
2	,273 ^b	,074	,069	,59020	,024	9,676	3	1104	<,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	20,737	3	6,912	19,389	<,001 ^b
	Residual	394,670	1107	,357		
	Total	415,407	1110			
2	Regression	30,848	6	5,141	14,760	<,001 ^c
	Residual	384,559	1104	,348		
	Total	415,407	1110			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,555	,089		17,529	<,001	1,381	1,729		
	Opleiding	,204	,034	,177	5,945	<,001	,137	,271	,968	1,033
	dummydeelnameinorg	,131	,037	,107	3,585	<,001	,059	,203	,967	1,034
	Migratieachtergrond	-,026	,060	-,013	-,437	,662	-,144	,091	,994	1,007
2	(Constant)	1,267	,112		11,275	<,001	1,046	1,487		
	Opleiding	,128	,040	,111	3,155	,002	,048	,207	,679	1,472
	dummydeelnameinorg	,109	,036	,089	2,989	,003	,037	,180	,952	1,050
	Migratieachtergrond	,017	,060	,008	,278	,781	-,101	,134	,972	1,028
	Inkomen	,024	,007	,103	3,260	,001	,010	,039	,847	1,180
	Baanzekerheid	,064	,023	,082	2,737	,006	,018	,110	,930	1,075
	Beroepsprestige	,016	,009	,062	1,760	,079	-,002	,034	,673	1,486

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting bij model 6 in 2022:

Model 6 is gebruikt om de eerste hypothese te beantwoorden en om dit te doen zijn alle indicatoren van bestaanszekerheid samen met de controlevariabelen gebruikt om politiek vertrouwen te voorspellen. De invloeden van de variabelen zijn veranderd in het eindmodel.

Zo is in het eindmodel de invloed van inkomen ($b = ,02$; $p < ,01$; $CI [,01 - ,04]$) iets afgenomen ten opzichte van het model waarin inkomen alleen werd gebruikt als voorspeller. Dit betekent dat een deel van de invloed is verklaard door de andere indicatoren van bestaanszekerheid. Er blijft een kleine invloed van inkomen over. Dit toont dat inkomen een kleine invloed heeft op politiek vertrouwen, zelfs als er gecontroleerd is.

De tweede variabele van bestaanszekerheid is baanzekerheid. In het eindmodel is de invloed van baanzekerheid iets afgenomen ten opzichte van het model waarin dit de enige voorspeller was ($b = ,06$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,11]$). De invloed is niet verder afgenomen in de modellen met de andere variabelen van bestaanszekerheid en de controlevariabelen. Dit betekent dat zelfs als er gecontroleerd wordt en de andere bestaanszekerheidsindicatoren in het model zijn toegevoegd, baanzekerheid van invloed is op het politiek vertrouwen van mensen.

Tot slot de invloed van beroepsprestige. Deze invloed is niet significant ($b = ,01$; $p = ,08$; $CI [,03 - ,67]$). Dit betekent dat een de invloed is verklaard door andere variabelen in het model en dat de invloed niet meer te generaliseren is.

Het eindmodel bevat 7,0% verklaarde variantie van politiek vertrouwen. Dit is niet erg veel, dit betekent dat bestaanszekerheid, gecontroleerd door de controlevariabelen, niet een hele goede

voorspeller van politiek vertrouwen is. Het eindmodel is wel significant beter dan het lege model zonder voorspellende, onafhankelijke variabelen ($F(3, 1104) = 9,68; p < ,01$). Dit betekent dat bestaanszekerheid en opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond gezamenlijk een klein deel van politiek vertrouwen voorspellen.

Syntax en output bij model 6 in 2012:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige.

Model Summary										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics				
						F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,291 ^a	,085	,082	,59020	,085	32,865	3	1068	<,001	
2	,312 ^b	,097	,092	,58683	,013	5,089	3	1065	,002	

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, beroepsprestige, Inkomen

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,344	3	11,448	32,865	<,001 ^b
	Residual	372,017	1068	,348		
	Total	406,361	1071			
2	Regression	39,601	6	6,600	19,166	<,001 ^c
	Residual	366,760	1065	,344		
	Total	406,361	1071			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, beroepsprestige, Inkomen

Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,409	,089		15,842	<,001	1,234	1,583		
	Opleiding	,290	,037	,234	7,813	<,001	,217	,362	,953	1,050
	dummydeelnameinorg	,141	,037	,114	3,789	<,001	,068	,214	,948	1,055
	Migratieachtergrond	-,141	,061	-,068	-2,307	,021	-,261	-,021	,993	1,007
2	(Constant)	1,246	,108		11,775	<,001	1,039	1,454		
	Opleiding	,244	,040	,199	6,050	<,001	,165	,324	,794	1,259
	dummydeelnameinorg	,127	,037	,103	3,416	<,001	,054	,200	,937	1,068
	Migratieachtergrond	-,115	,061	-,055	-1,868	,062	-,235	,006	,973	1,028
	Inkomen	,021	,009	,078	2,384	,017	,004	,037	,793	1,261
	Baanzekerheid	,041	,020	,062	2,095	,036	,003	,080	,967	1,034
beroepsprestige	,008	,008	,034	1,045	,296	-,007	,024	,794	1,260	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting bij model 6 in 2012:

Uiteindelijk worden eindmodellen van 2012 en 2022 gebruikt om de tweede hypothese te beantwoorden. In dit model zijn alle indicatoren van bestaanszekerheid samen met de controles gebruikt om politiek vertrouwen te voorspellen. De invloeden zijn veranderd in het eindmodel.

Zo is in het eindmodel van 2012 de invloed van inkomen ($b = ,02; p < ,05; CI [,00 - ,04]$) afgenomen in vergelijking met model 2 en 5. Dit betekent dat een deel van de invloed is verklaard door de controlevariabelen. Er blijft een kleine invloed van inkomen over en dit toont dat inkomen een kleine invloed heeft op politiek vertrouwen, zelfs als er is gecontroleerd.

Het effect van inkomen in 2012 en 2022 op politiek vertrouwen zijn onderzocht in model 2, 5 en 6 (Tabel 7). De invloeden uit model 2 en model 5 komen overeen en de intervallen uit 2012 en 2022 overlappen elkaar. De betrouwbaarheidsintervallen van 2012 en 2022 komen overeen en dus kan gesteld worden dat de gecontroleerde invloed van inkomen op politiek vertrouwen niet is veranderd. De invloed van inkomen onderzocht in eindmodel 6. In 2022 is de invloed van inkomen in het eindmodel gelijk gebleven waardoor de betrouwbaarheidsintervallen en hellingen in 2012 en 2022 volledig overeenkomen (Tabel 6; $b = ,02$; $p < ,01$; $CI [,01 - ,04]$). Dit betekent dat de invloed van inkomen niet is veranderd en de hypothese verworpen kan worden.

De tweede variabele van bestaanszekerheid is baan zekerheid. In het eindmodel is de invloed van baan zekerheid iets afgenomen ten opzichte van het model waarin dit als enige voorspeller was gebruikt ($b = ,04$; $p < ,05$; $CI [,00 - ,08]$). In 2022 bleef de invloed van baan zekerheid in het eindmodel ook gelijk na de toevoeging van controlevariabelen (Tabel 7; $b = ,06$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,11]$). Ook hier overlappen de betrouwbaarheidsintervallen. Dit betekent dat, ondanks dat de invloed op het oog groter lijkt, de invloed van baan zekerheid niet significant verschilt tussen 2012 en 2022.

De derde indicator is beroepsprestige. Deze invloed is eindmodel 6 niet significant ($b = ,01$; $p = ,30$; $CI [-,10 - ,02]$). Dit betekent dat een de invloed is verklaard door andere variabelen in het model en dat de invloed niet meer te generaliseren is. In 2022 was de invloed groter (Tabel 7; $b = ,03$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,05]$). De betrouwbaarheidsintervallen overlappen en dus is het verschil niet significant. Dit betekent dat de invloed van beroepsprestige met de andere indicatoren, niet is veranderd tussen 2012 en 2022. In 2012 is beroepsprestige dus alleen van invloed in het model zonder controles. Ook in het eindmodel van 2022 was beroepsprestige niet significant (Tabel 7; $b = ,01$; $p = ,08$; $CI [-,00 - ,03]$). Dit betekent dat de gecontroleerde invloed van beroepsprestige in het volledige model niet is veranderd tussen 2012 en 2022.

Het eindmodel bevat 9,0% verklaarde variantie van politiek vertrouwen. Dit is niet erg veel maar wel meer dan het in 2022 was. Dit betekent dat bestaanszekerheid, gecontroleerd door de controlevariabelen, in 2012 een betere voorspeller van politiek vertrouwen was dan in 2022. Het model is nog steeds niet sterk genoeg om een goede voorspeller te zijn. Het eindmodel is wel significant beter dan het basismodel ($F(3, 1065) = 5,09$; $p < ,05$). Dit betekent dat bestaanszekerheid en opleidingsniveau, deelname in vrijwillige organisaties en migratieachtergrond gezamenlijk een klein deel van politiek vertrouwen voorspellen.

Bijlage 3: Modelinspectie- en evaluatie 2022 en 2012

De modevaluatie- en inspectie bestaat uit het controleren van de assumpties van een lineaire regressie, de VIF-waarden, outliers en invloedrijke punten, Leverage, DFBETA, DFFIT en Cook's distance. Vervolgens is model 6 (eindmodel) nogmaals onderzocht zonder de outliers en invloedrijke punten om te beoordelen of de analyseresultaten hierdoor anders zijn.

Modelinspectie 2022

Syntax modelinspectie en assumptiecontrole:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)

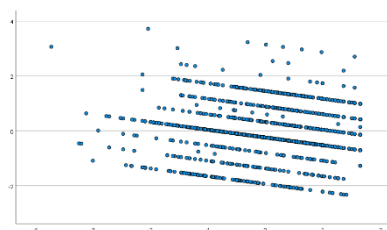
/SAVE ZPRED COOK LEVER ZRESID DFBETA DFFIT.

Toelichting modelinspectie en assumptiecontrole:

In de modelinspectie zijn de assumpties gecontroleerd en is er gekeken naar multicollineariteit en invloedrijke punten. De assumpties bij een lineaire regressie zijn: onafhankelijk observatie, lineair verband, homoscedasticiteit en dat de conditionele verdeling van politiek vertrouwen, de normale verdeling is. Lineariteit betekent dat er geen systematische afwijking van het gemiddelde van de residuen is. Homoscedasticiteit betekent dat de spreiding van de standaarddeviaties niet systematisch afwijkt van de nul. Dit betekent dat er geen patronen in de spreiding van de data zitten. De conditionele verdeling van politiek vertrouwen hoort de normale verdeling te hebben. Dit betekent dat de normaalcurve past in de verdeling van politiek vertrouwen.

De eerste assumptie is dat de steekproef een onafhankelijke observatie is. Dit is zo, de data is aselect geselecteerd door de onderzoekers. Hiermee is aan de eerste assumptie voldaan.

Assumptie twee is het lineaire verband. De residual plot (Figuur 3) toont dat de sprake is van lineariteit. Er ligt duidelijk een deel van de residuen boven de nul, net als dat er een deel onder de nullijn ligt. Aan de linkerkant van de nullijn valt

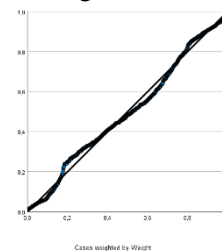

Figuur 3: Controle lineariteit en homoscedasticiteit 2022

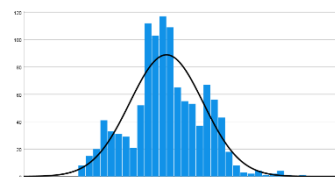
het op dat hier meer residuen zijn, dan aan de rechterkant van de nul. Echter, de lineariteit wordt beoordeeld aan de hand van de gestandaardiseerde residuen. De lineariteit is niet geschonden.

Derde assumptie bestaat uit homoscedasticiteit. Uit Figuur 3 blijkt dat ook dit niet is geschonden. De lijnen liggen ongeveer even ver van elkaar af. Er is geen patroon in een bepaalde vorm terug te zien dat een bepaalde spreiding aanduidt.

De vierde assumptie is dat de conditionele verdeling van politiek vertrouwen, de normale verdeling hoort te zijn. Deze assumptie is geschonden, zo blijkt uit zowel Figuur 4 als Figuur 5. De P-Plot (Figuur 4) toont de verdeling van de residuals over de gemiddelde nullijn. Hieruit blijkt dat de verdeling niet normaal verdeeld is door afwijkingen die zowel boven als onder het gemiddelde liggen. Figuur 5 toont deze afwijking in de normale verdeling ook aan. Deze histogram volgt de lijn van de normale verdeling niet. Dit bevestigt dat de verdeling van politiek vertrouwen, niet de normale verdeling is. Dit is de minst belangrijke assumptie van de lineaire regressie en heeft daarom de minst grote invloed op de analyses.

Figuur 4: Controle normale verdeling 2022

Figuur 5: Conditionele verdeling van politiek vertrouwen 2022

Multicollineariteit 2022

Syntax multicollineariteit:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige.

Toelichting multicollineariteit:

In de modelinspectie is er gekeken naar de mogelijk samenhangende variabelen. In Tabel 6 staat bij model 6 'VIF' (variantie-inflatie-factor). Deze waarde toont multicollineariteit, onderling samenhangende variabelen, aan. Wanneer de scores op VIF boven de 4 liggen, is er sprake van multicollineariteit. De waarden in Tabel 6 liggen tussen de 1,00 – 1,50. Dat betekent dat er geen sprake is van multicollineariteit.

Correlaties in Tabel 6 tonen aan dat veel van de variabelen met elkaar correleren en samenhangen, al is dit niet problematisch te benoemen. Door alle invloeden van bestaanszekerheid apart van elkaar te onderzoeken om ze vervolgens in hetzelfde model te plaatsen, is aangetoond dat de waarden hierdoor niet erg veranderen. Sommige invloeden van bestaanszekerheid zijn iets kleiner geworden.

Outliers en invloedrijke punten (Leverage, DFBETA, DFFIT, Cook's Distance) 2022

Casenummer	Leverage	DFBETA	DFFIT	Cook's Distance
	528070416	528070490	528071521	528070373
	528071151	528070488	528070490	528070490
	528071912	528070160	528070745	528070745
	528070665	528070797	528070797	528070797
Hoogste waarde	528071043	528070416	528070416	528070416

* < 2(7/1111) of ** < 3(7/1111)

Tabel 8: Invloedrijke respondenten 2022

Syntax uit modelinspectie dat van belang is en syntax van controletoesen:

/SAVE ZPRED COOK LEVER ZRESID DFBETA DFFIT.

SORT CASES BY LEV_1(A).

SORT CASES BY DFB0_1(A).

SORT CASES BY DFF_1(A).

SORT CASES BY COO_1(A).

Toelichting Leverage:

De Leverage toont hoe ver een respondent van het gemiddelde op de onafhankelijke variabelen afwijkt en daarmee invloed uitoefent op de x-as. De vuistregels van leverage zijn dat respondenten invloedrijk zijn wanneer de Leverage-waarde hoger is dan: $2 \cdot p/n$ of $3 \cdot p/n$. P staat voor alle variabelen in het model (7) en n is het aantal respondenten (1111). Dat betekent dat de waarden groter dan $(2 \cdot (7/1111) \Rightarrow) ,01260$ en $(3 \cdot (7/1111) \Rightarrow) ,01890$ een grote invloed hebben.

Door de cases te sorteren op waarde van Leverage worden de respondenten met de meeste invloed getoond. In de analyse zijn de respondenten die geen deel uitmaken van de analyses niet meegenomen. De vijf respondenten met de grootste invloed zijn: 528070416 (Figuur: 2141), 528071151, 528071912, 528070665 en 528071043 (Figuur: 2145). De Figuur toont de waarden van deze invloedrijke punten. Deze waarden zitten niet onder het minimum van ,01890 en zijn daarom geen outliers of invloedrijke punten.

	LEV_1
2141	,02264
2142	,02300
2143	,02397
2144	,03078
2145	,03449

Figuur 6: Leverage 2022

Toelichting DFBETA

DFBETA onderzoekt welke respondenten de grootste invloed hebben, als zij worden weggelaten in de observatie. Deze toets beoordeelt het effect van één respondent op de helling van de variabelen. In de Figuur staan de vijf respondenten met de grootste invloed op de helling. Dit zijn (van boven naar beneden) de respondenten: 528070490, 528070488, 528070160, 528070797 en 528070416.

Er zijn geen vuistregels voor DFBETA en daarom zijn de vijf respondenten met de grootste invloed verwijderd uit de dataset.

	DFB0_1
2141	,01553
2142	,01800
2143	,01931
2144	,03460
2145	,03885

Figuur 7: DFBETA 2022

Toelichting DFFIT

De DFFIT onderzoekt wat de voorspelling op politiek vertrouwen is, wanneer er steeds een enkele respondent wordt weggelaten. In de Figuur staan de vijf hoogste scores op de analyse van DFFIT. Dit zijn de volgende respondenten: 528071521, 528070490, 528070745, 528070797 en 528070416. Deze laatste respondent bleek ook eerder al een invloedrijk punt te zijn.

	DFFIT
2142	,02629
2143	,02715
2144	,02912
2145	,04363

Figuur 8: DFFIT 2022

Er zijn geen vuistregels voor DFFIT en daarom zijn de vijf respondenten met de grootste invloed verwijderd uit de dataset.

Toelichting Cook's distance

De Cook's distance-analyse maakt gebruik van studentized residuals en de leverage. Ook hier zijn vuistregels: $4/n$. Dit betekent in deze dataset dat een respondent problematisch is als deze een score boven $(4/1111 =) ,00360$. Een andere maatstaf is dat is dat de Cook's distance niet boven de 1,00 mag liggen. Er zijn geen respondenten onder de ,00360. In de Figuur staan de hoogste waarden op Cook's distance. Deze waarden gaan over de grens van ,00362 heen. Deze vijf respondenten zijn de meest invloedrijke punten. Dit zijn de volgende respondentnummers: 528070373, 528070490, 528070745, 528070797 en 528070416.

	COO_1
2141	,01346
2142	,01945
2143	,02041
2144	,02658
2145	,03317

Figuur 9: Cook's distance 2022

Vervolgens zijn de andere invloedrijke punten met een CD-score boven ,00360 verwijderd uit de dataset. Dit zijn in totaal 53 respondenten die zijn verwijderd.

De meest invloedrijke punten op basis van de vijf grootste punten per analyse zijn:

528070160, 528070373, 528070416 (4x), 528070488, 528070490 (3x), 528070665, 528070745 (2x), 528070797 (3x), 528071043, 528071151, 528071521 en 528071912.

Model 6 zonder outliers toetsen 2022

Syntax en output zonder outliers:

Verwijderen outliers: handmatig

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
 /MISSING LISTWISE
 /STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
 /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
 /NOORIGIN
 /DEPENDENT Politiekvertrouwen
 /METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnamenorg Migratieachtergrond
 /METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid Beroepsprestige.

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen	2,1527	,55999	1047
Opleiding	2,5578	,52313	1047
dummydeelnamenorg	,5444	,49826	1047
Migratieachtergrond	,0774	,26730	1047
Inkomen	6,3782	2,56544	1047
Baanzekerheid	3,3305	,73927	1047
Beroepsprestige	7,9408	2,31553	1047

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,267 ^a	,071	,069	,54041	,071	26,724	3	1043	<.,001
2	,340 ^b	,115	,110	,52824	,044	17,212	3	1040	<.,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	23,414	3	7,805	26,724	<.,001 ^b
	Residual	304,603	1043	,292		
	Total	328,017	1046			
2	Regression	37,823	6	6,304	22,592	<.,001 ^c
	Residual	290,194	1040	,279		
	Total	328,017	1046			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnamenorg, Baanzekerheid, Inkomen, Beroepsprestige

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,485	,084		17,726	<.,001	1,320	1,649		
	Opleiding	,229	,032	,214	7,051	<.,001	,165	,292	,969	1,032
	dummydeelnamenorg	,141	,034	,125	4,126	<.,001	,074	,208	,967	1,034
	Migratieachtergrond	,078	,063	,037	1,253	,211	-,044	,201	,997	1,003
2	(Constant)	1,053	,108		9,776	<.,001	,842	1,264		
	Opleiding	,144	,039	,134	3,727	<.,001	,068	,219	,657	1,522
	dummydeelnamenorg	,115	,034	,102	3,414	<.,001	,049	,181	,950	1,052
	Migratieachtergrond	,154	,062	,074	2,484	,013	,032	,276	,966	1,036
	Inkomen	,025	,007	,116	3,665	<.,001	,012	,039	,854	1,171
	Baanzekerheid	,109	,023	,144	4,771	<.,001	,064	,154	,933	1,072
Beroepsprestige	,017	,009	,070	1,921	,055	,000	,034	,650	1,539	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting analyse zonder outliers:

Model 6 zonder outliers bevat meer verklaarde variantie (zonder outliers 11%, met outliers 7%) dan het model mét outliers. Met name de invloed van baanzekerheid is groter ($b = ,11$; $p < ,01$) dan in het model met outliers ($b = ,06$; $p < ,01$). Voor de rest zijn er niet heel veel verschillen, alleen is de waarde van de intercept lager. Mensen die wel goed voorzien zijn in hun bestaanszekerheid, zullen steeds meer politiek vertrouwen hebben.

Modelinspectie 2012

Syntax modelinspectie en assumptiecontrole:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)

/SAVE ZPRED COOK LEVER ZRESID DFBETA DFFIT.

Toelichting modelinspectie en assumptiecontrole:

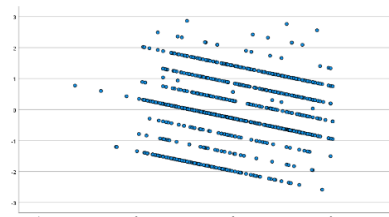
De eerste assumptie is dat de steekproef een onafhankelijke observatie is. Deze assumptie is niet geschonden doordat de data via een aselecte steekproef de data is verzameld.

Assumptie twee is het lineaire verband. De residual plot (Figuur 6) toont dat de sprake is van lineariteit. Er ligt duidelijk een deel van de residuen boven de nul, net als dat er een deel onder de nullijn ligt. Aan de linkerkant van de nullijn valt het op dat hier meer residuen zijn, dan aan de rechterkant van de nul. Echter, de lineariteit wordt beoordeeld aan de hand van de gestandaardiseerde residuen. De lineariteit is niet geschonden.

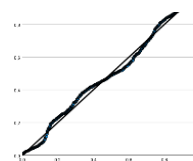
Derde assumptie bestaat uit homoscedasticiteit. Uit Figuur 6 blijkt dat ook dit niet is geschonden. De lijnen liggen ongeveer even ver van elkaar af en er is geen sprake van een patroon.

De vierde assumptie is dat de conditionele verdeling van politiek vertrouwen, de normale verdeling hoort te zijn.

Deze assumptie is geschonden, zo blijkt uit zowel Figuur 7 als Figuur 8. De P-Plot (Figuur 7) toont de verdeling van de residuals over de gemiddelde nullijn. Hieruit blijkt dat de verdeling niet normaal verdeeld is door afwijkingen die zowel boven als onder het gemiddelde liggen. Figuur 8 toont deze afwijking in de normale verdeling ook aan. Deze histogram volgt de lijn van de normale verdeling niet. Dit bevestigt dat de verdeling van politiek vertrouwen, niet de normale verdeling is. Dit is de

Figuur 10: Controle lineariteit en homoscedasticiteit 2012

Figuur 11: Controle normale verdeling 2012

minst belangrijke assumptie van de lineaire regressie en heeft daarom de minst grote invloed op de analyses.

Multicollineariteit 2012

Syntax multicollineariteit:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

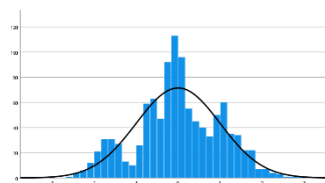
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige.

Figuur 12: Conditionele verdeling van politiek vertrouwen 2012

Toelichting multicollineariteit:

In de modelinspectie is er gekeken naar de mogelijk samenhangende variabelen. In Tabel 7 staat bij model 6 ‘VIF’ (variantie-inflatie-factor). De waarden zijn onder de 4. Dat betekent dat er geen multicollineariteit is.

Outliers en invloedrijke punten (Leverage, DFBETA, DFFIT, Cook’s Distance) 2012

Casenummer	Leverage	DFBETA	DFFIT	Cook’s Distance
	834463**	806341	893066	813763
	827728**	806045	808471	867849
	809262**	890631	829171	806341
	894879**	856271	808285	813375
Hoogste waarde	865408**	808285	813763	808285

* < 2(7/1072) of ** < 3(7/1072)

Tabel 9: Invloedrijke respondenten in 2012

Syntax uit modelinspectie dat van belang is en syntax van controletoesen:

/SAVE ZPRED COOK LEVER ZRESID DFBETA DFFIT.

SORT CASES BY LEV_1(A).

SORT CASES BY DFB0_1(A).

SORT CASES BY DFF_1(A).

SORT CASES BY COO_1(A).

Toelichting Leverage:

De Leverage toont hoe ver een respondent van het gemiddelde op de onafhankelijke variabelen afwijkt en daarmee invloed uitoefent op de x-as. De vuistregels van leverage zijn dat respondenten invloedrijk zijn wanneer de Leverage-waarde hoger is dan: $2 * p/n = (2(7/1072) =),01306$ of $3 * p/n = (3(7/1072) = ,01959$. P staat voor alle variabelen in het model (7) en n is het aantal respondenten (1072).

	LEV_1
1898	,01827
1899	,01880
1900	,02070
1901	,02241
1902	,02252

Figuur 13: Leverage 2012

Door de cases te sorteren op waarde van Leverage kan getoond worden welke respondenten de grootste invloed hebben. In de analyse zijn de respondenten die geen deel uitmaken van de analyses ook niet meegenomen. De vijf respondenten met de grootste invloed zijn: 834463**, 827728**, 809262**, 894879** en 865408**.

De andere respondenten met een hoge leverage waarde zijn ook uit de dataset verwijderd. Het gaat om totaal 78 verwijderde respondenten met een score hoger dan ,01306.

Toelichting DFBETA

DFBETA onderzoekt welke respondenten de grootste invloed hebben, als zij worden weggelaten in de observatie. Deze toets beoordeelt het effect van één respondent op de helling van de variabelen. In Figuur 14 staan de vijf respondenten met de grootste invloed op de helling. Dit zijn respondentnummers: 806341, 806045, 890631, 856271 en 808285.

	DFB0_1
1898	,01177
1899	,01200
1900	,01377
1901	,01429
1902	,01778

Figuur 14: DFBETA 2012

Er zijn geen vuistregels voor DFBETA en daarom zijn de vijf respondenten met de grootste invloed verwijderd uit de dataset.

Toelichting DFFIT

De DFFIT onderzoekt wat de voorspelling op politiek vertrouwen is, wanneer er steeds een enkele respondent wordt weggelaten. In Figuur 15 staan de vijf hoogste scores op de analyse van DFFIT. Dit zijn respondentnummers: 893066, 808471, 829171, 808285 en 813763.

	DFF_1
1898	,01513
1899	,01582
1900	,01627
1901	,01657
1902	,01926

Figuur 15: DFFIT 2012

Er zijn geen vuistregels voor DFFIT en daarom zijn de vijf respondenten met de grootste invloed verwijderd uit de dataset.

Toelichting Cook's distance

De Cook's distance-analyse maakt gebruik van studentized residuals en de leverage. De vuistregel is: $4/n$. Dit betekent in deze dataset dat een respondent problematisch is als deze een score boven $(4/1072 =) ,00373$. Een andere maatstaf is dat is dat de waarde van Cook's distance niet boven de 1,00 mag

	COO_1
1898	,00808
1899	,00820
1900	,00963

Figuur 16: Cook's distance 2012

liggen. De respondentenummers met de hoogste waarden zijn: 813763, 867849, 806341, 813375 en 808285. Deze respondenten komen boven de waarde uit waardoor het invloedrijke punten zijn.

Nadat de respondenten met een te hoge leverage zijn verwijderd, zijn ook de respondenten met een score boven ,00373 verwijderd. Het gaat hier om 35 respondenten die zijn verwijderd.

Per analyse zijn er steeds vijf respondenten benoemd met de meeste invloed per analyse. Dit zijn: 806045, 806341 (2x), 808471, 808285 (3x), 809262, 813375, 827728, 829171, 834463 (3x), 856271, 865408, 867849, 890631, 893066 en 894879.

Model 6 zonder outliers toetsen 2012

Syntax en output zonder outliers:

Handmatig outliers verwijderen.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen12
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond
/METHOD=ENTER Inkomen Baanzekerheid beroepsprestige.
    
```

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen12	2,1819	,58249	961
Opleiding	2,3944	,49110	961
dummydeelnameinorg	,5515	,49760	961
Migratieachtergrond	,0354	,18483	961
Inkomen	4,8574	2,26326	961
Baanzekerheid	3,0458	,87796	961
beroepsprestige	6,5650	2,46310	961

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,320 ^a	,102	,099	,55278	,102	36,316	3	957	<,001
2	,347 ^b	,120	,115	,54808	,018	6,497	3	954	<,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, beroepsprestige

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	33,291	3	11,097	36,316	<,001 ^b
	Residual	292,430	957	,306		
	Total	325,721	960			
2	Regression	39,146	6	6,524	21,719	<,001 ^c
	Residual	286,575	954	,300		
	Total	325,721	960			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Baanzekerheid, Inkomen, beroepsprestige

Model	Coefficients ^a									
	Unstandardized Coefficients			Standardized Coefficients			95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF	
1	(Constant)	1,329	,089		14,966	<,001	1,155	1,504		
	Opleiding	,332	,037	,280	8,873	<,001	,258	,405	,944	1,059
	dummydeelnameinorg	,114	,037	,098	3,097	,002	,042	,187	,943	1,061
	Migratieachtergrond	-,131	,097	-,041	-1,352	,177	-,320	,059	,997	1,003
	(Constant)	1,172	,105		11,125	<,001	,965	1,379		
2	Opleiding	,265	,041	,223	6,424	<,001	,184	,346	,764	1,309
	dummydeelnameinorg	,100	,037	,086	2,718	,007	,028	,172	,930	1,076
	Migratieachtergrond	-,097	,096	-,031	-1,002	,317	-,286	,092	,987	1,013
	Inkomen	,023	,009	,091	2,629	,009	,006	,041	,771	1,296
	Baanzekerheid	,038	,020	,057	1,859	,063	-,002	,078	,969	1,032
	beroepsprestige	,014	,008	,061	1,753	,080	-,002	,031	,762	1,313
	(Constant)									

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting:

Het model zonder invloedrijke punten bevat meer verklaarde variantie (12%) dan het model waarin de invloedrijke punten niet zijn verwijderd (9%). Dit betekent dat het model zonder invloedrijke punten een beter model is voor het voorspellen van politiek vertrouwen. De invloed van de indicatoren is niet veel veranderd.

Analyse met twee andere geoperationaliseerde baanzerheidsvariabelen in 2022

Er is een kans dat alleen respondenten die momenteel werken, of in de toekomst gaan werken, de vraag over baanzerheid hebben ingevuld. Het deel dat geen onderdeel van de beroepsbevolking is kan hierdoor uitgesloten zijn. Om uit te sluiten dat dit de invloed van bestaanszekerheid vertekent is eindmodel 6 nogmaals onderzocht zónder de invloed van baanzerheid. Ook is een model onderzocht met de invloed van baanzerheid waarin de missende antwoorden bij baanzerheid zijn opgenomen.

Syntax en output model 6 zonder baanzerheid:

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond
/METHOD=ENTER Inkomen beroepsprestige.
    
```

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen	2,1296	,58851	1505
Opleiding	2,5136	,53592	1505
dummydeelnameinorg	,5282	,49937	1505
Migratieachtergrond	,0990	,29877	1505
Inkomen	5,9515	2,59826	1505
Beroepsprestige	7,8106	2,39944	1505

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,225 ^a	,051	,049	,57396	,051	26,742	3	1501	<,001
2	,265 ^b	,070	,067	,56841	,020	15,734	2	1499	<,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen, Beroepsprestige

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	26,429	3	8,810	26,742	<,001 ^b
	Residual	494,472	1501	,329		
	Total	520,901	1504			
2	Regression	36,596	5	7,319	22,654	<,001 ^c
	Residual	484,305	1499	,323		
	Total	520,901	1504			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen, Beroepsprestige

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,578	,071		22,125	<,001	1,438	1,718		
	Opleiding	,192	,028	,175	6,839	<,001	,137	,247	,966	1,035
	dummydeelnameinorg	,133	,030	,113	4,402	<,001	,074	,192	,964	1,037
	Migratieachtergrond	-,015	,050	-,008	-,307	,759	-,113	,082	,997	1,003
2	(Constant)	1,487	,073		20,497	<,001	1,345	1,629		
	Opleiding	,107	,033	,098	3,239	,001	,042	,172	,680	1,470
	dummydeelnameinorg	,112	,030	,095	3,734	<,001	,053	,172	,950	1,053
	Migratieachtergrond	,000	,049	,000	,007	,995	-,096	,097	,994	1,006
	Inkomen	,027	,006	,118	4,409	<,001	,015	,039	,861	1,161
	Beroepsprestige	,020	,007	,080	2,667	,008	,005	,034	,685	1,459

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting model 6 zonder baan zekerheid:

Het eindmodel van 2022 zonder baan zekerheid bevat aanzienlijk meer respondenten (N = 1505). De invloed van inkomen en beroepsprestige veranderd bijna niet. Dit betekent dat ook wanneer alle respondenten (ongefilterd of ze onderdeel van de beroepsbevolking zijn), de invloed van inkomen en beroepsprestige niet veranderd.

Syntax en output model met baan zekerheid (en score 0 = missende antwoorden) 2022:

*Hercoderen baan zekerheid met missende variabele als 5.

RECODE Q142 (MISSING=5) (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) INTO vijfbaan zekerheid.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=vijfbaan zekerheid

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

CROSSTABS

/TABLES=Q262 BY vijfbaan zekerheid

/FORMAT=AVALUE TABLES

/CELLS=COUNT

/COUNT ROUND CELL.

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Politiekvertrouwen
/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnainorg Migratieachtergrond
/METHOD=ENTER Inkomen vijfbaanzekerheid Beroepsprestige.
    
```

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen	2,1296	,58851	1505
Opleiding	2,5136	,53592	1505
dummydeelnainorg	,5282	,49937	1505
Migratieachtergrond	,0990	,29877	1505
Inkomen	5,9515	2,59826	1505
vijfbaanzekerheid	3,7449	1,00663	1505
Beroepsprestige	7,8106	2,39944	1505

vijfbaanzekerheid

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	64	3,0	3,0
	2,00	155	7,2	10,2
	3,00	607	28,3	38,5
	4,00	634	29,6	68,1
	5,00	685	31,9	100,0
Total	2145	100,0	100,0	

Van der Laan – S4583485 – De basis op orde voor meer vertrouwen

Age * vijfbaanzerheid Crosstabulation

Count

Age	vijfbaanzerheid					Total
	1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
19	0	2	7	2	4	15
20	0	3	7	6	2	18
21	1	1	4	2	0	8
22	1	5	4	2	5	17
23	0	1	5	3	1	10
24	1	2	6	6	2	17
25	2	1	9	5	3	20
26	0	1	9	4	1	15
27	2	1	3	7	2	15
28	1	6	6	13	3	29
29	0	7	9	8	3	27
30	1	0	11	14	6	32
31	2	3	11	6	1	23
32	2	1	15	12	4	34
33	0	2	19	5	8	34
34	0	4	9	10	5	28
35	0	5	10	15	6	36
36	0	3	12	14	8	37
37	3	3	11	8	4	29
38	0	3	10	8	3	24
39	2	2	11	9	5	29
40	1	2	11	13	4	31
41	0	4	7	12	2	25
42	1	7	16	14	2	40
43	2	2	20	17	6	47
44	2	4	14	10	2	32
45	0	4	17	14	3	38
46	0	3	10	12	3	28
47	2	2	18	12	4	38
48	3	2	8	13	8	34
49	2	4	22	12	11	51
50	4	3	12	8	7	34
51	3	8	21	14	3	49
52	0	6	19	8	6	39
53	1	5	13	16	8	43
54	3	2	16	17	8	46
55	2	3	14	12	4	35
56	0	3	20	14	7	44
57	1	5	18	16	6	46
58	1	3	17	12	7	40
59	2	6	19	22	13	62
60	3	6	21	21	7	58
61	1	2	14	16	10	43
62	2	6	15	17	13	53
63	2	1	9	22	17	51
64	2	1	12	26	23	64
65	2	1	16	20	22	61
66	1	1	4	8	15	29
67	0	0	3	9	14	26
68	1	0	2	4	26	33
69	0	0	1	7	31	39
70	0	1	0	7	28	36
71	0	0	1	4	21	26
72	0	0	1	6	22	29
73	0	0	3	6	35	44
74	0	0	0	4	34	38
75	0	0	1	2	30	33
76	1	0	0	4	20	25
77	0	0	0	5	16	21
78	0	1	0	3	24	28
79	1	0	2	3	19	25
80	0	0	0	1	12	13
81	0	0	0	1	8	9
82	0	1	1	4	10	16
83	0	0	0	1	7	8
84	0	0	0	2	6	8
85	0	0	1	0	6	7
86	0	0	0	1	4	5
87	0	0	0	0	5	5
88	0	0	0	0	3	3
89	0	0	0	0	5	5
91	0	0	0	0	1	1
92	0	0	0	1	1	2
93	0	0	0	1	0	1
94	0	0	0	1	0	1
Total	64	155	607	634	685	2145

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,225 ^a	,051	,049	,57396	,051	26,742	3	1501	<.,001
2	,270 ^b	,073	,069	,56780	,022	11,920	3	1498	<.,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, vijfbaanzerheid, Inkomen, Beroepsprestige

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	26,429	3	8,810	26,742	<.,001 ^b
	Residual	494,472	1501	,329		
	Total	520,901	1504			
2	Regression	37,958	6	6,326	19,623	<.,001 ^c
	Residual	482,943	1498	,322		
	Total	520,901	1504			

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

c. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, vijfbaanzerheid, Inkomen, Beroepsprestige

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,578	,071		22,125	<.,001	1,438	1,718		
	Opleiding	,192	,028	,175	6,839	<.,001	,137	,247	,966	1,035
	dummydeelnameinorg	,133	,030	,113	4,402	<.,001	,074	,192	,964	1,037
	Migratieachtergrond	-,015	,050	-,008	-,307	,759	-,113	,082	,997	1,003
2	(Constant)	1,369	,093		14,792	<.,001	1,187	1,550		
	Opleiding	,112	,033	,102	3,361	<.,001	,046	,177	,678	1,476
	dummydeelnameinorg	,112	,030	,095	3,709	<.,001	,053	,171	,950	1,053
	Migratieachtergrond	,009	,049	,005	,182	,856	-,088	,106	,987	1,014
	Inkomen	,027	,006	,121	4,504	<.,001	,015	,039	,860	1,163
	vijfbaanzerheid	,030	,015	,052	2,055	,040	,001	,059	,985	1,015
Beroepsprestige	,019	,007	,076	2,510	,012	,004	,033	,682	1,467	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen

Toelichting: model met baanzerheid (en score 5 = missende antwoorden) 2022:

In dit model is de invloed van baanzerheid nog erg klein ($b = ,03$; $p < ,05$; $CI [,00 - ,06]$). Dit is minder goed dan het model met de goed geoperationaliseerde baanzerheidsindicator. De invloed is ook niet meer significant. Het aantal respondenten is wel iets toegenomen, naar 1505. Deze indicator is niet beter en zorgt niet voor meer verklaarde variantie.

Analyse met twee andere geoperationaliseerde baanzerheidsvariabelen in 2012

Syntax en output model 6 zonder baanzerheid:

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen12

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen beroepsprestige.

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen12	2,1779	,59765	1557
Opleiding	2,3622	,48612	1557
dummydeelnameinorg	,5414	,49844	1557
Migratieachtergrond	,0970	,29603	1557
Inkomen	4,5902	2,27603	1557
beroepsprestige	6,4881	2,67871	1557

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	
1	,254 ^a	,065	,063	,57860	,065	35,720	3	1553	<.,001
2	,273 ^b	,074	,071	,57592	,010	8,219	2	1551	<.,001

a. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg

b. Predictors: (Constant), Migratieachtergrond, Opleiding, dummydeelnameinorg, Inkomen, beroepsprestige

Model		Coefficients ^a					95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		Unstandardized Coefficients B	Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,516	,073		20,803	<.001	1,373	1,659		
	Opleiding	,252	,031	,205	8,209	<.001	,192	,313	,963	1,038
	dummydeelnameinorg	,133	,030	,111	4,426	<.001	,074	,192	,957	1,045
	Migratieachtergrond	-,070	,050	-,035	-1,410	,159	-,168	,027	,991	1,009
2	(Constant)	1,483	,073		20,246	<.001	1,340	1,627		
	Opleiding	,201	,034	,163	5,959	<.001	,135	,267	,794	1,260
	dummydeelnameinorg	,123	,030	,102	4,074	<.001	,064	,191	,949	1,054
	Migratieachtergrond	-,059	,050	-,029	-1,183	,237	-,157	,039	,982	1,018
	Inkomen	,025	,007	,893	3,456	<.001	,011	,038	,822	1,217
beroepsprestige	,007	,006	,032	1,189	,234	-,005	,019	,807	1,239	

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting model 6 zonder baan zekerheid:

Het aantal respondenten is zonder de invloed van baan zekerheid een hoger (N = 1557). Verder valt op dat de invloed van inkomen en beroepsprestige in vergelijking met eindmodel 6 in 2012 niet veel is veranderd. De invloed van inkomen en beroepsprestige blijven even klein.

Syntax en output model met baan zekerheid (en score 5 = missende antwoorden) 2012:

*Hercoderen baan zekerheid met missende variabele als 5.

RECODE V181 (MISSING=5) (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) INTO vijfbaan zekerheid.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=vijfbaan zekerheid

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

CROSSTABS

/TABLES=Q262 BY vijfbaan zekerheid

/FORMAT=AVALUE TABLES

/CELLS=COUNT

/COUNT ROUND CELL.

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE TOL COLLIN

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER Opleiding dummydeelnameinorg Migratieachtergrond

/METHOD=ENTER Inkomen vijfbaan zekerheid Beroepsprestige.

Van der Laan – S4583485 – De basis op orde voor meer vertrouwen

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Politiekvertrouwen12	2,1779	,59765	1557
Opleiding	2,3622	,48612	1557
dummydeelnameinorg	,5414	,49844	1557
Migratieachtergrond	,0970	,29603	1557
Inkomen	4,5902	2,27603	1557
vijfbaanzerheid	3,6230	1,20296	1557
beroepsprestige	6,4881	2,67871	1557

vijfbaanzerheid

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,00	103	5,4	5,4	5,4
2,00	237	12,5	12,5	17,9
3,00	505	26,6	26,6	44,4
4,00	431	22,7	22,7	67,1
5,00	626	32,9	32,9	100,0
Total	1902	100,0	100,0	

Age * vijfbaanzerheid Crosstabulation

Count		vijfbaanzerheid					Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
Age 18	0	1	2	2	2	7	
19	0	2	7	3	2	14	
20	2	2	6	4	2	16	
21	0	5	6	2	5	18	
22	1	5	8	1	7	22	
23	3	4	7	1	6	21	
24	0	3	5	2	3	13	
25	1	2	9	6	0	18	
26	0	1	6	1	0	8	
27	3	5	12	2	2	24	
28	2	3	3	4	1	13	
29	0	1	9	3	3	16	
30	1	4	10	3	1	19	
31	0	1	5	4	1	11	
32	0	2	13	5	2	22	
33	2	5	8	7	3	25	
34	1	3	14	4	1	23	
35	1	2	13	3	2	21	
36	6	4	10	0	2	22	
37	2	3	8	4	4	21	
38	2	4	13	7	4	30	
39	6	7	16	9	3	41	
40	1	11	10	6	5	33	
41	1	12	16	3	2	34	
42	0	7	14	5	2	28	
43	1	8	14	9	2	34	
44	5	10	15	4	1	35	
45	7	2	6	10	3	28	
46	5	3	17	4	2	31	
47	7	6	19	6	1	39	
48	3	3	13	8	4	31	
49	3	5	24	5	4	41	
50	2	10	10	11	3	36	
51	5	10	14	8	5	42	
52	3	11	16	2	2	34	
53	1	11	13	5	7	37	
54	3	3	16	12	5	39	
55	2	5	11	5	6	29	
56	5	6	6	8	11	36	
57	1	6	9	9	9	34	
58	2	7	21	6	11	47	
59	1	4	5	12	4	26	
60	3	6	13	12	14	48	
61	2	7	9	12	13	43	
62	3	6	7	20	25	61	
63	0	1	4	11	17	33	
64	0	0	2	14	30	46	
65	1	2	1	17	20	41	
66	0	0	0	17	45	62	
67	0	0	0	13	28	41	
68	0	1	0	12	28	41	
69	1	0	1	11	26	39	
70	0	2	1	7	23	33	
71	0	0	1	8	17	26	
72	0	0	0	6	36	42	
73	0	0	1	11	21	33	
74	1	0	0	3	21	25	
75	0	0	0	8	13	21	
76	0	2	1	6	9	18	
77	0	0	1	6	19	26	
78	0	0	0	3	13	16	
79	0	0	0	0	10	10	
80	0	0	1	4	9	14	
81	0	1	0	6	14	21	
82	0	0	0	1	7	8	
83	0	0	0	0	3	3	
84	0	0	1	4	6	11	
85	1	0	1	0	5	7	
86	0	0	1	0	1	2	
87	0	0	0	0	1	1	
88	0	0	0	4	1	5	
89	0	0	0	0	4	4	
90	0	0	0	0	2	2	
Total	103	237	505	431	626	1902	

Model	Coefficients ^a									
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics		
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF	
1	(Constant)	1,516	,073		20,803	<,001	1,373	1,659		
	Opleiding	,252	,031	,205	8,209	<,001	,192	,313	,963	1,038
	dummydeelnameinorg	,133	,030	,111	4,426	<,001	,074	,192	,957	1,045
	Migratieachtergrond	-,070	,050	-,035	-1,410	,159	-,168	,027	,991	1,009
2	(Constant)	1,314	,088		14,870	<,001	1,141	1,488		
	Opleiding	,211	,034	,172	6,260	<,001	,145	,277	,787	1,270
	dummydeelnameinorg	,118	,030	,098	3,925	<,001	,059	,177	,947	1,056
	Migratieachtergrond	-,052	,050	-,026	-1,050	,294	-,150	,045	,980	1,020
	Inkomen	,025	,007	,095	3,544	<,001	,011	,039	,821	1,218
	vijftaanzeekerheid	,041	,012	,083	3,390	<,001	,017	,065	,988	1,013
	beroepsprestige	,006	,006	,029	1,061	,289	-,005	,018	,806	1,241

a. Dependent Variable: Politiekvertrouwen12

Toelichting: model met baanzeekerheid (en score 5 = missende antwoorden) 2012:

In dit eindmodel 6 heeft baanzeekerheid een kleinere invloed op politiek vertrouwen ($b = ,04$; $p < ,01$; $CI [,02 - ,07]$). Daarom is er alsnog gekozen om de variabele te operationaliseren zonder missende antwoorden van mensen met een pensioengerechtigde leeftijd.

Toelichting keuze operationalisatie baanzeekerheid

De indicator baanzeekerheid ertoe geleid dat deze scriptie met name betrekking heeft op de huidige of toekomstige beroepsbevolking van Nederland. Respondenten met het antwoord ‘weet ik niet’ zijn niet in de analyses meegenomen. Uit kruistabellen bleek dat respondenten met dit antwoord vaak de pensioengerechtigde leeftijd hadden bereikt.

Om te onderzoeken of het niet meenemen van deze groep effect had, is de indicator op twee andere manieren geoperationaliseerd en onderzocht. Het eerste onderzoek had als doel om te beoordelen of de invloed (in de vorm van hellingen) van de andere variabelen veranderde, als baanzeekerheid niet werd meegenomen. De resultaten laten zien dat het aantal respondenten van 1111 naar 1505 toenam. De resultaten laten ook zien dat de invloed van inkomen en beroepsprestige niet veranderen als baanzeekerheid wordt weggelaten. Wel verdween de invloed van migratieachtergrond in het model. In dit model neemt ook de verklaarde variantie, in 2022 en 2012, van politiek vertrouwen niet verder toe. Het weglaten van baanzeekerheid heeft dus geen positief en negatief effect op de voorspelling van politiek vertrouwen.

Het tweede onderzoek om te beoordelen of het niet meenemen van de groep waarschijnlijk gepensioneerden, is gedaan door aan de reeds bestaande schaal 1 (veel zorgen) – 4 (geen zorgen), de antwoorden ‘weet ik niet’ antwoordschaal 5 te geven en toe te voegen. Hier neemt het aantal respondenten ook toe naar 1505. In 2022 zorgt deze toevoeging aan de antwoordcategorieën voor een kleinere invloed van baanzeekerheid op politiek vertrouwen). Dit geldt ook voor 2012. Dit betekent dat de geoperationaliseerde indicator van baanzeekerheid, zoals Hoofdstuk 3 laat zien, met vier antwoordcategorieën de beste vorm.

Bij deze operationalisatie is het risico dat mensen met de pensioengerechtigde leeftijd in 2012 en 2022 niet zijn meegenomen in de analyses. Dit is een kanttekening bij het interpreteren van de onderzoeksresultaten. Om de invloed van gepensioneerden wel mee te nemen, is de aanbeveling om een soortgelijk onderzoek uit te voeren waarin baanzeekerheid anders gemeten is.